

LAISVE

GRUODIS
1981

Raimundas Kudukis
**VIDURIO EUROPA IR
REAGANO ADMINISTRACIJA**

Alė Rūta
APIE ŽMOGŲ IR DARBUS

St. Lazdinis
PRŪSAI IR JŲ LIKIMAS

**VT. VT.
LIETUVIŠKUMO KOVA
LIETUVOS KARIUOMENĖJE**

Juozas Pažemėnas
**ATSILIEPIMAS Į "VIENOS KNYGOS
PARAŠTĖJE" VERTINIMUS**

Kęstas Lingaila
UŽMIRŠTAS KOVŲ ŽMOGUS

*Gintė Damušytė,
Bronius Nemickas ir
Vytautas Vaitiekūnas*
**JUOZO PAŽEMĖNO ATSILIEPIMĄ
PAPILDANT IR PATIKSLINANT**

V. Rociūnas
**25-TĄ KARTĄ
VEDAMASIS**

LIETUVI FRONTO BI IULI TARYBA

P. Algis Raulinaitis, Tarybos prezidiumo pirmininkas
1501 Riverside Drive
Burbank CA 91506, USA

Edmundas Arbas, Tarybos prezidiumo sekretorius
306 — 22nd Street
Santa Monica, CA 90402, USA

Juozas Ardys, JAV ir Kanados LFB centro valdybos pirm.
Fairview, Penn.

Vytautas Aušrotas, Weston, Ont., Kanada

Dr. Zigmantas Brinkis, Tarybos prezidiumo narys, Los Angeles, Calif.

Dr. Kajetonas J. Jęgiński, Europos LFB pirmininkas,
München, Vokietija

Kun. Viktoras Dabušis, Paterson, New Jersey

Dr. K. Stutis K. Girnius, München, Vokietija

Vacys Rocius, "Laisvė" red., Independence, Ohio.

Linas Kojelis, Washington, D.C.

Antanas Sabalis, Woodhaven, New York

Dr. Rozalija Šomkaitė, So. Orange, New Jersey

Rankraščiai, nuotraukos ir knygos siunčiamos redaktoriaus adresu:
7328 Midland Road, Independence, Ohio, 44131

Užsakymus ir prenumeratos mokestis siunčiami administracijos adresu:
Jonas Prakapas, 14 Thelma Dr., Bakersfield, CA 93305

Metinė prenumerata: Australijoje, Jungtinėse Valstybėse ir Kanadoje —
\$7.00, kitur — \$5.00.

Straipsniai, autoriaus pasirašyti pavarde, slapyvardžiu ar inicialais,
nebūtinai reiškia ir redakcijos nuomonę.

T U R I N Y S

Skaitytoj žodis	2
Raimundas Kudukis: Vidurio Europa ir Reagano administracija	4
Sveikinimai ir link jimai	12
Al R ta: Apie Žmog ir darbus	13
St. Lazdinis: Pr sai ir j likimas	18
VT. VT.: Lietuviškumo kova Lietuvos kariuomen je	23
Juozas Pažem nas: Atsiliepimai “Vienos knygos parašt je vertinimus	28
Vliko seimas	38
K stas Lingaila: Užmirštas kov žmogus	40
Gint Damušyt , Bronius Nemickas ir Vytautas Vaitiek nas: Juozo Pažem no atsiliepiim papildant ir patikslinant	52
Id jos — darbai — aukos	58
V. Roci nas: 25-t kart	60
Nauji leidiniai	70
Vedamasis.....	72

“ LAISV ” — lietuvi politikos žurnalas.

Leidžia Lietuvi Fronto Bi iuliai.

“ LAISV ” (TOWARD FREEDOM): Lithuanian magazine of politics,
published three times a year by the Friends of the Lithuanian Front.

Vacys Roci nas, Redaktorius/Editor

7328 Midland Rd.

Independence, Ohio 44131

Jonas Prakapas, Administratorius/Circulation Manager

14 Thelma Drive

Bakersfield, CA 93305, USA

Lietuvi tauta n ra Soviet S jungos tautin maŷuma

Ir naujojo redaktoriaus rankose politikos ŷurnalas " Laisv " yra ŷiningas, domus, patrauklus. Savo rugs jiniu numeriu (Nr. 82-119, 1981 m.) pateikia skaitytojui tikrai brandŷi ir verting raŷini . Vienas j — tai I. Kaplano straipsnis "Lietuvi ir ŷyd santykiai praeity ir dabarty". Straipsnis pasiŷymi ne tik savo ŷiningumu, bet ir pasig r - tinai ŷviesiu neŷaliŷkumu. Tai blaivus ir teisingas Lietuvos ŷydus iŷtikusios tragedijos vertinimas ir kongsrukyvi lie - tuvi ir ŷyd ateities santyki linkm .

Betgi dr. A. Ildzelio straipsnis "JAV uŷsienio politika ir tautybi klausimas Soviet S jungoje", nors ir gana ŷvalgiai supaŷindin s skaitytoj su ŷio kra - sto valdŷios paŷi ra ir nusistatymu — Soviet S jungos tautines maŷumas, — neiŷvengia priekaiŷt , kadangi ŷliejasi prie Lietuvos inkorporacijos sovietin s tez s. Jau pa iu pirmuoju sakiniu straipsnio autorius lietuvi taut visiŷ - kai be jokio pagrindo sukiŷa tam pa - lian maiŷan su Soviet S jungos ma - ŷumomis: "... dabartiniu laiku lietuvi tauta yra viena iŷ tautini maŷum Soviet S jungoje..." Ir ŷis prosovietin - nis poŷvilgis driekiasi, it raudona gŷja, per vis raŷin ligi pat jo galo. Vienur Lietuva nepagr stai gretinama, palygina - ma su Soviet S jungos sritimis (res - publikomis), tuo b du j taip pat lai - kant tarsi integralia Soviet S jungos dalimi, kaip va: "Maisto ir plataus varto - jimo preki tr kumas vis auga, net ir Lietuvoje, kur gyvenimo lygis yra paly - ginti aukŷtesnis negu kitose Soviet S - jungos srityse". (Vadinas, iŷeit , kad ir Lietuv straipsnio autorius laiko viena Soviet S jungos sri i). Kitur griebia - masi sovietin s terminijos — "Pranas Mick nas, Lietuvos TSR prekybos mi - nistras". (Ir redakcijos prieraŷe neiŷven -

giama bolŷevikin s terminijos, okupuot , pavergt Lietuv be jokio reikalo pra - vardŷiuojant Sovietine Lietuva).

Okupacij sekusi Lietuvos inkorpora - cija yra Soviet S jungos prievartos ir klastos aktas, kurio teis tumo nepripa - ŷ sta nei pati lietuvi tauta, nei tarp - tautin bendruomen . Vadinas, Lie - tuva teb ra okupuotas kraŷtas, ir tod l jo gyventojai n ra ir pagal tarptautin teis negali b ti laikomi j okupavu - sios valstyb s (Soviet S jungos) tau - tine maŷuma.

Tik okupantas klasingai skelbia Lie - tuv pa ios lietuvi tautos valia (iŷ tik - r j — juk suklastot liaudies seimo tariam rinkim farsu) sijungus Soviet S jungos, taigi tarsi teis tai tapus jos integralia dalimi (sovietine respublika), lietuvi taut virtus Soviet S jungos tautine maŷuma. ŷituo pa iu b du tas pats okupantas neteis tai bando primesti ir soviet terminij . Mums reikia ir bud - rumo ir stangos nepalinkti (kad ir ne - ty ia!) okupanto perŷam sovietin s in - korporacijos tez , siekian i uŷdanguoti smurt ir bent iŷ pavirŷiaus sudaryti tarsi teis to Lietuvos sijungimo Soviet S jungon sp d .

Bronius Nemickas
New York

Dublikacija ko?

Jau geras deŷimtmetis, tiksliau sakant, nuo tada, kai JAV Lietuvi Bendruo - men prad jo reikŷtis politiniuose dar - buose, Amerikos Lietuvi Tarybos, o pas - kutini poros met b gyje ir VLIK'o pirmininkas, veik jai ir kiti asmenys prad jo kartoti teigim , kad toks JAV Bendruomen s elgesys es s ne kas kita, o tik darb dublikacija ir lietuviŷkos visuomen s skaldymas.

Deja, niekur dar neteko gird ti ar spaudoje skaityti nurodymo, kokie kon - kret s darbai yra dubliuojami. Gyveni -

mo realyb rodo, kad vair s JAV Bendruomen s organai ar paskiri veik jai atlieka labai reikaling darb , kuriuos ALT'a ar VLIK'as jau daug met tur jo daryti, bet niekada nedar . Taigi Lietuvi Bendruomen bent dalinai użpildtas jau daug met egzistuojan ias spragas. Œiuo atveju nurodysiu tik tris konkre ius t darb pavyzdzius. Pirma, jau keleri metai iŒ eil s JAV Bendruomen s Œmon s paruŒia Vasario 16 min jimams medŒiagos, teiktinos amerikie i spaudai, radijui, televizijai bei kitoms Œini institucijoms.

Antra, Bendruomen s Œmon s telkia medŒiag ir kasmet iŒleidžia atskiru leidiniu apie Œmogaus teisi paŒeidimus okupuotoje Lietuvoje. Ir tre ia. Lietuvi Bendruomen uŒsako, r pinasi bei finansiniai remia didesni leidini angl kalba iŒleidim . Prof. dr. Tomo Remeikio knyga "Opposition To Soviet Rule in Lithuania 1945-1980" be Bendruomen s pagalbos turb t b t neiŒvydusi Œviesos.

1981 m. JAV LB KraŒto valdyba iŒleido dr. Bronio Kaslo veikal pranc - z kalba "La Lithuanie et la Seconde Cuerre Mondiale" (Lietuva ir Antrasis pasaulinis karas).

Bat galima iŒvardyti ir daugiau toki darb , kuriuos nei ALT'a nei VLIK'as niekada nedar , tik n ra reikalo varginti Œkaitytoj , nes Bendruomen informuoja visuomen apie jos darbus, ir gyvenimo faktai patys rodo, kas k daro ir ko nedaro.

Statome klausim : ar Œiuos aukŒiau iŒvardintus darbus ALT'a ar VLIK'as dar ? Jei ne, tai kur ia dublikacija? NeŒinant, k altininkai ir vlikininkai turi galvoje kartodami dublikacijos mit , tenka sp lioti, kad jiems per Œird smel-

kia Bendruomen s veik j apsilankymai Washingtone. Faktas yra, kad Bendruomen s Œmon s daŒnai gauna audiencij pas JAV Kongreso narius ar Valstyb s Departamente. Bet kas ia kaltas?

Œiuo Washingtone lankymosi klausimu m suose kursuoja nuomon , kad, girdi, tokie dviej ar trij veiksniai lankymaisi yra mums nenaudingi ir net Œalingi — jie rod m s susiskaldym bei nesutarim ir neatneŒ mums norim rezultat . Tai yra tipiŒka totalinio mentalito galvosena. Kuo daugiau ir vairesni veiksniai ar organizacij atstov beldŒiasi Washingtone duris, tuo geriau. Tai JAV pareig nams rodo, kiek tie lietuviai yra gyvi ir veiksmingi, kad su jais reikia Œkaitytis, ypa rinkim atveju.

Œalingos tokio lankymosi "dublikacijos" b t tik tada, jei vienas asmuo ar delegacija, apsilankiusi JAV valdŒios staigose, praŒyt pagalbos kokiu nors reikalu, o kita delegacija nuvykusi ten pat patvirtint , kad Œios pagalbos mums nereikia — ji mums yra nenaudinga arba net Œalinga.

ia raŒan iam tokie atvejai n ra girdi ti, ir galima dr siai teigti, kad toki vyki niekada n ra buv .

Visi kalb jimai ir raŒin jimai apie dublikacijos yra paprastas tuŒavimas ALT'os ir VLIK'o veik j nepaj gumo vykdyti reikalingus politinius darbus bei visuomen s klaidinimas, norint kaip nors iŒlaikyti savo autoritet . Jei ALT'a ir VLIK'as nori atgauti savo autoritet , turi imtis konkre i, reali ir rezultatus neŒan i politini darb .

V. Akelaitis
Cleveland, Ohio

VIDURIO EUROPA IR REAGANO ADMINISTRACIJA

RAIMUNDAS KUDUKIS

Nenuostabu, kad po garb žeminan i vyki Irane, po Carterio administracijos užsienio politikos išsisukin jim , ir bendro Amerikos ekonominio nuosmukio, tiek naujieji ateiviai, tiek dauguma šio krašto pilie i džiaug si, kai rinkimus laim jo prezidentas R. Reagan.

Štai at jo konservatorius, kuris reg jo savo krašt politiniai stipr ir taking , kuris nor jo atsikratyti valdžios biurokратиškumo ir, svarbiausia, kuris skelb griežt politin nusistatym prieš sovietus.

Teliko tik klausti, ar prezidentas Reagan išpažins t pat , k skelb kandidatas Reagan, spaudžiamas politini tak s kuri , kurie, rinkimus laim jus, dažnai tampa tik l tu pasroviui slinkimu.

Iš pirmo žvilgsnio atrodyt , kad ekonominei programai nepaprastai daug d mesio paskyr s Prezidentas, užsienio politik nustum paskutin viet . Iš Vals tyb s departamento pranešim ir pokalbi su aukštais valdžios pareig nais, j tarpe ir su Senato daugumos vadu Howard Baker, straipsnio autorius patyr , kad toks sp dis yra klaidingas.

Nors iki šiol dominavo vidaus

politika, Reagano administracijai taip pat giliai r pi ir užsienio klausimai, ypatingai galimas ašt rus ir esminis pos kis Lenkijos politini vyki eigoje. Gal ia ir sutinkame skirting veiklos b d . Kiti prezidentai ypatingai garsino savo užsienio politik . Dabartin administracija tenkinasi ramesniu vaidmeniu pasaulin je politikoje ir diplomatijoje. Ta iau negalima nepasteb ti Prezidento svarbiausi atsiekim šioje srityje — AWACS pardavimo, jo pasisakym Tre iojo pasaulio ir vargstan i taut klausimu Pranc zijos prezidentui F. Mitterand Cancun konferencijos metu, ir parodyto stipraus solidarumo Egiptui. Visi šie pradiniai pasireiškimai silieja vis daugiau aišk jan i užsienio politik , kuri, atrodo, radikaliai skirsis nuo prezidento Carterio politikos. Reikia pasteb ti, kad n ra jokio pagrindo manyti, jog, lyginant su prezidentu Carteriu, prezidentas Reagan b t mažiau jautrus žmogaus teisi klausimu. Kaip jau anks iau min jau, skirtumas yra formoje, ne turinyje.

Išskyrus Lenkijos pad t , krašto sostin je apie Vidurio Europos reikalus mažai tekalbama. Nors pasaulio spaudoje šiuo klausimu

ir daug sp lioja, iš Balt j R m pasisakym nedaug. Atrodo, kad ten (Lenkijoje) kaž kas vyksta. "Solidarity" pastat per daug reikalavim ir daugeliui steb toj atrodo, kad jie pražengia tam tikras ribas, kuri sovietai negali toleruoti.

Lenkija Valstyb s departamentui pastat gana sunk klausim : kiek ir kokios pagalbos yra Amerika pasiruošusi suteikti Lenkijai soviet karin s intervencijos atveju? Valstyb s departamentas pareišk , kad bus imtasi tam tikr veiksm , bet apie juos negalima šiuo metu kalb ti. Taip pat pabr ž , kad Lenkijos už mim b t ži rima kitaip, nei Afganistano, nors ir tuo atveju buvo imtasi tam tikr veiksm . Išvadoje galime manyti, kad Lenkijos atveju tie veiksmai b t griežtesni.

Atrodo, kad Senato vadovyb irgi panašiai galvoja. Sen. H. Baker žodžiais: "Remsiu kiekviena administracijos pastang neleisti sovietams kištis Lenkijos vidaus politik . Esame pasiruoš pad ti lenk tautai išlikti nepriklausomai nuo soviet spaudimo ir atstatyti sveik ekonomij ".

Ta iau reikia pasteb ti, kad sovietai nesirengia šiuo metu Lenkijos užimti. Ir tai ne tik d l griežto Reagano nusistatymo, bet taip pat ir d l gana praktiškos priežasties. Kaip žinome, Lenkijos ekonomin pad tis yra kritiška. Jeigu Soviet s junga ir užims, jai reik s Lenkijos ekono-

mij atstatyti. O tai jie nenori daryti, yra tam nepasiruoš ir, grei iausia, nepaj g s.

Kitas jautrus klausimas yra lenk pab g liai, kurie yra Vienoje ir laukia teis s važiuoti JAV. Finansini 1981 met laikotarpiui, kuris baig si rugs jo 30 d., JAV padidino lenk imigrant kvot nuo 4,500 iki 6,900. Problema ta iau nesumaž jo, nes yra skelbiama, kad Vienoje ir apylink se yra arti 60,000 lenk , kurie nori važiuoti JAV. Savaime suprantama, ši problema laukia greito administracijos sprendimo.

Turime ži r ti, kas yra daroma, ne kas yra sakoma. Vis daugiau aišk jant Reagano administracijos veikimo b d galima geriau suprasti pažvelgus m s dabartinius santykius su Soviet s junga, kurie, vieno Valstyb s departamento pareig no žodžiais, "dar niekad nebuvo tokie prasti". Ar tai yra tam tikros politikos apib dinimas, gr žimas šalt j kar , ar tik tam tikras laiko nuotaik — "nususileiskime sovietams" — išsireiškimas? Atrodo, kad nei vienas ši teigim n - ra teisingas, nes Valstyb s departamento teigimu apskai iuotas jimas laimi daugiausia nuolaid .

Dabartinei administracijai yra aišku, kad sovietai silpno priešo negerbia, nesvarbu, ar tai b t kovos lauke ar prie deryb stalo. Tod l reikia d ti visas pastangas, kad JAV b t stiprus ir atkaklus varžovas. Šis nusistatymas

ypatingai pritintinas etninės bendruomenės, kurios išstius dešimtmėiui panašiai galvojo.

Nors iš pirmo žvilgsnio ši galimybė ir atrodo labai patraukli, giliau pažvelgus surandame kitą galimybę, kurios toli gražu nėra tokios priimtinos. Pavyzdžiui, Carterio laikais buvo labai daug ryšių su etninėmis bendruomenėmis. Tiesa, dauguma tų ryšių buvo labai paviršutiniški — kvietimai Baltuosius Rūmus, priimimui. Net spaudos konferencijose Carteris suminė davė disidentų pavardes. Reagano administracija, atrodo, yra lygiai tiek pat jeigu ne daugiau, sipareigėjusi kovoti už žmogaus teises ir kur tik galima, padėti disidentams. Tačiau jie naudoja mažiau matomas priemones.

Reagano administracija yra sitikinusi, kad galima daug atsiekti atsisakant gražbylystės ir veikiant užkulisiuose. Prisimenant tikrai prastus santykius tarp JAV

R. Kudukis

ir Sovietų Jungos, yra manoma, kad bet koks stipresnis išėjimas už vieną kur disidentų ne tik jam nepadėtų, bet, priešingai, gal

---

Raimundas Kudukis, šio straipsnio autorius, gimė 1939.6.26 Kaune. Civilinės inžinerijos bakalauratą gavo Fenn kolegijoje (dabar Clevelando valstybinis universitetas), mokslų magistro laipsnų sigijo Akrono universitete, studijas gilinęs Case Institute of Technology ir Human Engineering institute.

Dėl Clevelando valst. universitete, buvo JAV senatoriaus W. Saxbe spec. asistentas, 1971 - 77 Clevelando viešąjį moni direktorius, Clevelando regionalinio kanalizacijos distrikto prezidentas, Federalinės vandens kokybės komisijos narys, L. B. Tarybos prezidiumo pirm. (1976 - 79), Clevelando lietuvių namų direktorius, Alto skyriaus pirm. (1966 - 68), Baltijos aid radijo programos vadovas (1966 - 71), Amerikos tautybių sąjūdžio narys nuo 1961 m., Plieno korp., ALIAS narys, technikos ir politikos straipsnių autorius.

Tautybių tarnybos centro 1969 m. išrinktas iškilioju piliėiu, 1971 m. Lietuvių respublikon klubo Illinois išrinktas "Man of the Year". Aktyvus respublikon partijoje pas amerikiečius ir lietuvių ir gavo šį vertinimo atžymėjimą.

Šiuo metu R. Kudukis vadovauja savo inžinerijos firmai "Kudukis - Schade & Assoc., Inc."

pakenkt, nes Soviet s junga gal t tai interpretuoti kaip prieš param .

Nors ir yra galvojama, kad d l dabartinio griežto nusistatymo JAV negal s susilaukti tam tikr nuolaid , ilgainiui ši pozicija laim s soviet respekt . Žvelgiant tolimesn n ateitin, vietoj trumpalaiki palanki sprendim tam tikrais klausimais, dabartin Amerikos politika tur t laim ti ilgalaikes nuolaidas, kurias sovietai b t link ištes ti. Tod l galima sakyti, kad nors kelias ir ilgas, jo pabaigoje lauki laim jimai bus didesni, nei tie, kuriuos patyr pra jusios administracijos, pasirinkusios lengvesn keli kuris daug žad jo, bet maža tes jo.

Koki nuolaid galime laukti? Manoma, kad JAV spaudimas gali takoti elges su disidentais Soviet s jungoje. Simas Kudirka yra vienas iš daugelio disident , kurie buvo išleisti laisv JAV pastangomis.

Kitas labai svarbus momentas yra išskirt šeim susijungimas. Tiesa, nors karas pasibaig prieš 35 metus, dar yra daug šeim , kurios yra išskirtos ir negali susitikti.

Visi turi tur ti teis laisvai keliauti. Kai norime aplankyti savo ar savo t v gimtin , pamatome, kad m s viešnag yra stipriai varžoma, nepaprastai brangi ir ribojasi valdžios nustatyta kelion s tvarka. Amerikos pilieiai turi gimini už geležin s uždangos. Jiems siun iami siun-

tiniai yra apdedami aukštais mokesiais. Labai dažnai tie mokesiai siekia 100% siun iam daikt kainos. Jau daug met dedamos pastangos šiuos mokesius sumažinti.

Nuolaidos pasiekiamos vairiais b dais, ne vien tik griežtomis derybomis. Neseniai Rumunijai buvo suteiktas “most favored nation” statusas. Ryšiai tarp prez. Ceausescu ir prez. Reagano pager jo ir imigracijos suvaržymai buvo palengvinti Pvz. 1974 m. iš Rumunijos gal jo išvažiuoti tik 407 imigrantai. 1980 m., po šio statuso suteikimo skai ius pakilo iki 2,886.

Tai nereikia, kad visos problemos buvo išspr stos. Skundžiamasi, kad neduodama pirmenyb tiems, kurie turi Amerikoje gimini , kitaip sakant, išskirtoms šeimoms. Rumunai tai paneigia. Statistika ta iau rodo, kad imigruoja daugiau žmoni , kurie neturi gimini Amerikoje. Valstyb s departamentas tai paaiškino gana paprastai — išvažiavimo viz prašo daug daugiau gimini Amerikoje neturintys, nei j turintys. Rumunai visus prašymus ži ri vienodai — nesvarbu, ar jie turi užsienyje šeimas, ar ne. Išvadoje, išvažiuoja daugiau t , kurie neturi užsienyje gimini .

R pinamasi, kad Rumunija, kaip Kuba, siun ia Amerik asmenis, kuri ji pati nenori. Valstyb s departamentas nurodo, kad imtasi tam tikr priemoni nuo tokios galimyb s apsisaugoti.

Kiekvienas imigrantas turi pristatyti dokumentą, rodantį savo kilmę, policijos baudimus, jeigu tokie buvo, protines ligas. Savaimė suprantama, Valstybės departamentas negali kontroliuoti Rumunijos oficialių dokumentų, bet Romoje yra steigtas patikrinimo centras. Rumunai važiuoja Romą, kur juos patikrina amerikiečiai daktarai ir išduoda pažymėjimą, kad žmogus yra protiniškai sveikas. Valstybės departamentas pripažįsta, kad prieš trejetmetį, 1978 m., Rumunija iš tikrųjų siuntė jiems nepageidaujamus žmones. Dabar ši padėtis jau sutvarkyta ir JAV važiuoja vidutinis imigrantas.

Užsiminėme apie Rumuniją, bet reikia pastebėti, kad pagal Valstybės departamento studijas, sovietai su kai kuriomis etninėmis grupėmis elgiasi kiek kitaip. Specifiniai to laiko santykiai tarp JAV ir Sovietųjungos atspindi sovietų elgesyje su žydais ir armėnais. Pvz. dabar, ryšiams tarp JAV ir Sovietųjungos ypatingai sitempus, žydų imigracija beveik sustabdyta. Tačiau kaip pagalvojame apie kitas grupes — ukrainiečius, Pabaltijo kraštus, gudus — atrodo, kad jie padėtis niekad nesikeičia, nesvarbu, kokia būtų to laiko politinė nuotaika. Valstybės departamentas mano, kad tai yra tiesa ir neturime priežasties tuo abejoti. Tai tik parodo, kad sovietai pavergtas tautas žiūri kaip savo nuosavybę, kai tuo tarpu kitau-

tybi atveju jie jau ištautybi stipriai tak JAV politikai. Tai yra ypatingai domu, nes visos administracijos nepripažino Pabaltijo kraštų jungimo Sovietųjungai. Reagano administracija ir Valstybės departamentas yra pareiškę, kad jie laikysis šios nepripažinimo politikos ir toliau.

Kongrese ir Senate yra daug paramos. Sen. H. Baker, daugumos vadas, pareiškė: "Jokiu būdu nelaukiu, kad administracija nusileistų sovietų tvirtinimui ir pripažintų jų suverenitetą Pabaltijyje".

Truputį aštresnis yra Pabaltijo kraštų atstovybių reikalas. Pirmiausia išskyla to stinumo klausimas. Ši problema paskutiniuose laiku jau svarstė Carterio administracija. Prez. Carteris pareiškė, kad būtų galima kuo nors padaryti, tačiau, kai jis nebuvo išrinktas, reikalas atsidūrė naujos administracijos rankose. Džiaugiuosi, galėdamas pareikšti, kad diskusijose su valdžios pareigūnais Pabaltijo reikalams, patyriau, kad Baltieji Rmai yra davę nurodymus problemai išspręsti taip, kad to stinumas būtų teisiniai užtikrintas. Yra visa eilė teisinių problemų, pvz. pilietybės klausimas ir t.t., tačiau manoma, kad jas bus galima keli mėnesiai išspręsti ir Pabaltijo atstovybių stinumas bus užtikrintas. Visa tai bus atlikta vykdamas Baltijos Rm nurodymus. Tai nepaprastai svarbus žingsnis pirmyn. Tokios Reagano nuotaikos džiugina

Pabaltijo krašt žmones.

Antroji problema yra finansin pama atstovyb ms. Reikalas buvo taip pat diskutuotas su Valstyb s departamentu. Nors nepasiekta specifini išvad , Valstyb s departamento pozicij galima nusakyti šitaip: teigiamai t stinumo klausim išsprendus, (o tokiu sprendimu Valstyb s departamentas neabejoja), nebus leista atstovyb ms d l finansini sunkum užsidaryti.

Didel r pest etnin se bendruomen se kelia Radio Free Europe ir Radio Liberty pad tis. Dar tik šiais metais, Sen. Clayborne Pell, demokratas iš Rhode Island valstijos, neš mažai pasteb t patais , kuri Senate prajo be joki diskusij . Ši pataisa numato panaikinti Muenchene esan i sto i priva i valdyb ir jungti Radio Free Europe ir Radio Liberty tiesiogiai JAV Prezidento Board for International Broadcast (Tarptautin radijo valdyb). Daugelis bijo, kad pagal š si lom pakeitim , ilgainiui radijo stotys gali pasidaryti priklausomos nuo Valstyb s departamento International Communications Agency (Tarptautin s komunikacijos agent ros) ir Amerikos Balso. Problema yra tame, kad Radio Free Europe ir Radio Liberty transliuoja komunistinius kraštus necenz ruotas žinias. J vert rodo faktas, kad sovietai beveik visada trukdo Radio Free Europe ir ir Radio Liberty transliacijas, kai tuo tarpu

praleidžia ir netrukdo Amerikos balso transliacij , kuri žinios yra cenz ruotos, sušvelnintos ir, vis pirma, soviet neužgannan ios.

Jeigu Radio Free Europe ir Radio Liberty pateks Valstyb s departamento International Communications Agency jurisdikcijon, yra pagrindo bijoti, kad jos abi pasidarys kaip Amerikos Balso.

Valstyb s departamentas teigia, kad Sen. Pell nebuvo tiesiogiai prašytas toki patais nešti ir tod l jie tuo reikalu nepasisak — jie nei j remia, nei jam priešinasi. Yra manoma, kad tokiu b du pataisa gali nepraeiti. Taciau negalima nekreipti tai d mesio, nes tai yra labai reikšmingas jimas, daugelyje keliantis didel r pest . Ypatingai tuo r pinasi su šiomis transliacijomis ryš tur pareig nai. Jiems r pest kelia ne tik šios pataisos pas kos, bet ir jos motivacija.

Senato respublikon vadovyb pilnai pripaž sta Radio Free Europe ir Radio Liberty reikalinum . Sen. H. Baker tai gana aiškiai pasak : “Darysiu visk , k galiu, kad išlaikyti Radio Free Europe ir Radio Liberty saviostovum ”.

Yra domu pažvelgti pa i kiekvienos užsienio politikos šird , nes ia susiduriame su pa ia esmine Valstyb s departamento ir administracijos filosofija, kuria remiasi daromi sprendimai ir pareiškimai.

Vis pirma turime suprasti, kad istoriškai, nuo antrojo pasaulinio karo pabaigos, pavergt taut atžvilgiu JAV vadovavosi "susilaikymo" politika. Žinoma, bet galima taigi ir sakyti, kad ta politika keitėsi Trumano, Eisenhowerio, Nixono laikais, bet jeigu žiūrime klausim objektyviai, galime sakyti, kad pagrindinis susilaikymo principas niekad nepasikeitė. Buvo mažos tikros pažiūros (pvz. balansuotos jėgos teorija), bet ir Valstybės departamentas ir administracija vadovavosi taisykle, kuri jiems atrodo priimtina, ir tai yra susilaikymo politika. Net ir griežčiausio nusistatymo prieš komunistus laikais, vadovaujant krašto sekretoriui Dulles, nežiūrėjom pareiškim, pagrindinis taisyklės nesikeitė.

Yra gerai žinoma, kad Valstybės departamentas niekad nepaauš ir neturėjo veiksmingos programos ar filosofijos, kuri galutinėje išvadoje, pramatyt pavergt krašt išlaisvinim. Tokio dalyko iš viso nėra. Jeigu pasauliniai vyčiai tokie padėję iššaukt, Valstybės departamentas, lygiai kaip ir administracija, aišku, jį paremt. Tačiau, jie patys jos neišauks, joki plan nėra, nebuvo ir niekad nebus, kol pažiūros ir santykiai tarp JAV ir Sovietųjungos neleis ši klausim diskutuoti. Sovietai yra labai jautrūs pavergt taut reikalui. Manoma, kad JAV šio klausimo

nekelia, nes paime soviet politbiure es susiskaldymo, panašiai kaip ir pas mus — ir ten yra norin i taikos (balandži sparnas), ir norin i kariauti (ereli sparnas). Aikšt n iškeltas pavergt taut klausimas abi puses sujungt ir bendravimas su sovietais pasidaryt sunkesnis.

Žinoma, Valstybės departamente yra taip pat žmonė, kurie yra stipriai sitikin, kad "sovietisk balandži" iš vis nėra. Etninis bendruomeninis ši nuomon yra didel atgaiva.

Didel susirpinimkl Carterio administracijos laikais vieno Valstybės departamento pareigono padarytas pareiškim, kad JAV nenorėt matyti Sovietųjungos pražties. Reikia džiaugtis, kad dabar taip negalvojama. Savaime aišku, turime suprasti ir sutikti su faktu, kad Sovietųjunga yra didelis ir kariškai galingas krašt, ir bet koks pražtingas veiksmas galėt iššaukti pasaulinio masto atomin pavoj. Sen. H. Baker tai labai taikliai apib dino: "Nežiūrėjom, kokie b t JAV interesai Sovietųjungos egzistencijos klausimu, mes turime b t labai suinteresuoti, kad b t sustabdyti Sovietųjungos imperialistiniai siekimai pajungti kaimynines valstybes, ypatingai j tarpe esančius Baltijos kraštus. Mums turi b t nepaprastai svarbu ugdyti nepriklausomybę ir laisvę dvias Sovietų pavergtuose kraštuose, nesvarbu ar tai b t Afganistanas,

ar Ryt Europa”.

Ži rint ateitin, atrodo, kad jau neb ra aiškaus padalinimo tarp vidaus ir užsienio politikos. Pasaulis lygiai domisi tiek Reagano ekonomine politika, tiek m s ginklavimusi.

Jau iamas tam tikras rezervuotas optimizmas. Rezervuotas daugiausia d l to, kad n ra žinomas Prezidento paj gumas atsispirti spaudimams ir toliau siekti savo program gyvendinimo.

R pest kelia ir jo paj gumas dirbti su Kongresu. Labai geras egzaminas buvo AWAC balsavimas. Jeigu Senatas b t atmet s Prezidento si lym , jo prestižas užsienyje b t buv s esminiai pažeistas, nes tai parodyt , kad jis negali išlaikyti savo žodžio. Laim jimas, ta iau, š prestiž krašte ir užsienyje sustiprino ir labai pabr ž Prezidento paj gum teigiamai išspr sti ir kitas pasaulinio masto problemas.

Ži rint Vidurio Europ , Prezidentas ir toliau t s pozityv

ryš su Rumunija, Jugoslavija ir, gal b t, Vengrija, bet vykiai Lenkijoje padiktuos tolimesn Vidurio Europos politikos eig . Jeigu Lenkijai pasiseks ir ji laim s, tai ši eiga bus labai palanki. Jeigu sovietai sikiš ir perims kontrol , pad tis bus dviem atvejais bloga.

Pirma, faktas, kad sovietai gali, pagal nor , naudoti karin j g , b t pakertantis. Antra, JAV atsidurt situacijoje, kurioje ji negali laim ti. Nesvarbu, kokia b t JAV reakcija — ji vis tiek bus laikoma nepakankama. Blogiausia, tai b t didelis sm gis satelitiniams ir pavergtiems kraštams, kurie gyvena laisv s viltimi. Vietoj žvelg JAV su viltimi, jie su baime ži r s Soviet s jung . Taigi, svarstant vairias tak sferas, Soviet s jungos taka stipriai sustipr t .

Art jant 1982 m. visi ži rime

Lenkij , nes iš tikr j ji ir nulems m s ateities politik Vidurio Europoje.

— Laikas eina žaliomis Lietuvos lankomis ir labai šaltais milžiniškais ledo ir sniego plotais, lygus, nesuskaldomas, neprat siamas ir nesutraukomas, kalendoriaus lapais nupl šiamas kasdien, kas savait , kas m nes ir v l iš pradžios. Laikas matuojamas taip pat ir Sibire velkant r stus, kaip matuojamas šoki sal je. Saul tekia ir saul lydžiai nesiv lina ir nesiskubina, lyg juos valdyt geležin koncentracijos stovykl tvarka.

Aloyzas Baronas
“Mirti visada susp si”, 1981

SVEIKINIMAI IR LINK JIMAI

Giliai dkoju spaudai, veiksniams, organizacijoms ir visiems lietuviams už rpinim si Lietuvos reikalais bei atodaira Lietuvos diplomatinei ir konsularinei tarnybai. Taip pat reiškiu gili pad k tiems lietuviams, kurie savo pinigine ir moraline parama prisid jo prie Lietuvos valstyb s namo pagerinimo.

Linkiu, kad Naujieji Metai visiems b t s kmingi asmeniškai ir prasmingi Lietuvos laisv s byloje”.

Dr. Stasys A. Bakis. Lietuvos atstovas

Džiaugiam s ir laisvojo pasaulio lietuvi gyvastingumu. Sukaktuvin s Australijos Lietuvi dienos, VII-tasis Piet Amerikos Lietuvi kongresas, Vasario 16-tostos gimnazijos 30 met sukaktis, tradicin Europos Lietuvišk j Studij savait , IV-tasis Mokslo ir k rybos simpoziumas Chicagoje — tai vis tie m s gyvenimo žiedai, pinti pra jusi met vainik . Pirmosios Lituaniistikos katedros laisvajame pasaulyje steigimas Chicagoje buvo iškiliausias ši met užmojis, kurio svarba ir reikšm dar labiau išryšk s kelyje ateit . Visa tai teikia paskatinimo ir dr sos viltingai ži r ti 1982-uosius metus.

Gimusio K dikio džiaugsmas ir ramyb teranda keli kiekvieno lietuivio šird . Nauj j met t km je dar stipriau liudykime savo tautin ištikimyb pavergtai Lietuvai .

Pasaulio Lietuvi Bendruomen s valdyba

“Galimas dalykas, kad nauji tragiški vykiai Ryt Europoje, kurie jaudina vis pasaul , vienaip ar kitaip atsilies ir m s T vyn je. Bud kime ir b kime pasiruoš visokiems netik tumams. Mus džiugina kovojan i tautie i ryžtas Lietuvoje, jaudina j pasiaukojimas ir kan ios, pad kime jiems kuo gal dami.

Laisvojo pasaulio lietuviai, suglauskime savo eiles, nenustokime vilties ir ryžtingai siekime vieno tikslo — LAISV S LIETUVAI!”

Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas

“Taipgi visiems linkiu laiming 1982 met . Tegu laisvojo pasaulio lietuviai puosel ja lietuviyb , brangina lietuvi kalb , išugdo jaun j lietuvišk kart ir visi s jungia savo tik jimo lietuviškas parapijas, o pavergtieji — tegu nepal žta, s kmingai kovodami prieš paverg j ”.

Vytautas Kutkus, JAV LB Krašto valdybos pirmininkas

“Lai Nauji 1982 metai uždega visus išėivijos lietuvius nauju entuziazmu. Broliška meil tejungia mus pasišt i kovai iki laim jimo”.

Amerikos Lietuvi Taryba

Jungdamiesi vis ši link jim grandin , Lietuvi Fronto bi iuliai trokšta, kad Naujieji Metai atnešt visiems vilties, meil s, ramyb s ir pagarbos vieni kitiems m s konkreiose Lietuvos laisv s ir Tautos išlikimo pastangose.

Lietuvi Fronto Bi iuliai

APIE ŽMOG IR DARBUS

Rašytojui Jurgiui Gliaudai — 75 m.

1981 liepos 4 d. rašytojui-laureatui Jurgiui Gliaudai sukako 75 metai. K rybing rašytoj , plataus masto kult rinink , žvalg publicist ir ištikim Lietuvi Fronto bi iuli s j džio nar sukakties proga pagerb LFB Los Angeles samb ris. ia spausdiname pagerbimo metu tart rašytojos Al s R tos žod . Prie šio sveikinimo jungiasi LFB taryba, centro valdyba ir “ Laisv ” redakcija.

Sukaktys — geras dalykas. Tada bent atsigr žiam t žmog ir pagalvojam, kuo jis vertingas, kad j pamin tume, ir už k jam turim b ti d kingi. (Ned kingumas gi — esanti viena didžiausi nedorybi !).

Rašytojui Jurgiui Gliaudai šiemet liepos 4 d. su jo deimantiniai septyniasdešimt-penkeri ir, j sveikindami, jam viso geriausio link dami, mintimis reziuumuojam jo brandos metus ir garsiai tariam: “Taip, yra už k jam d - koti!” Be to, jis teb ra k rybingas, darbštus, dar nepasitrauk s nuo visuomen s, nuo tautos gyv reikal ; jo plunksna teb ra aštri ir kovinga, teb ra daili ir siužet raizgyne tebenarpliojanti žmogiškas problemas.

Šis autorius yra virš 30-ties met buv s mano šeimos bi iuliu. Esu perskai iusi kiekvieno knygo , esu pasekusi, su malonumu, jo knygo skai iaus ir jo rašytojiško prestižo augim . Jurgis yra ne tik mano kolega ir bi iulis; jis yra vis teisinink , rašytoj , žurnalist kolega; ir, taip pat, — ištikimas ilg met

Fronto bi iulis, Šauli s jungos garb s narys; susitikdavom Ateitinink , Bendruomen s veikloje, nuolat susidurdavom Detroite ir Los Angeles lietuvi kult rinio jud jimo bangose; ir m s bi iulyst visada buvo šviesi. Taip pat, Fronto Bi iuli ir šio autoriaus bi iulyst buvo šviesi, reikšminga, prisotinta darbais ir id jomis. Jurgis Gliaud visados buvo brandžiu “ Laisv ” žurnalo

Rašytojas Jurgis Gliuda

bendradarbiu, politini diskusij bei paskait dalyviu, visad su žvalgiomis politin mis mintimis, originaliomis idjomis.

Ta iau man Jurgis Gliaud labiau pažstamas ir, galvoju, m s kult roj reikšmingas, — kaip rašytojas romanistas, dramaturgas, eseistas, literat ros kritikas.

Esu skai iusi visas jo virš 20-ties knyg , bet, prisipažstu, negal iau net sp ti, kiek šimt straipsni yra jo atspausdinta lietuvi iševijos spaudoje, balt j rus iševijos periodikoje, latvi spaudoje, o gal ir dar kitur. Jurgio Gliaudos tik bibliografija gal jau sudaryt nemaž leidin , broši r . Tie visi straipsniai, parašyti jam dirbant fabrikuose arba pensininko negaliose, parodo autoriaus nuolatin rpest m s tautos reikalais, m s literat ros vingiais ir lietuviškos kult ros už t vyn s rib gyvastingumu.

Gr žtant prie J. Gliaudos grožin s literat ros rašt , reikia prisiminti jo pranašum ir šioje srity. Nebekartosiu skai i , tik priminsiu, kad J. Gliaud yra gav s literat rini premij daugiau, negu bet kuris lietuvis rašytojas egzil j, o gal ir bendrai m s raštijos istorijoje. Bet tai nereiškia, kad jo k rybinis kelias b t buv s lengvas ir tik aplo-dimentais palyd tas; priešingai, jo pirmosios knygos buvo sutiktos (ne skaitytoj , o kritik) su tam tikru rezervu, šaltumu, ir tas šaltis net dabar n ra visiškai

išnyk s. Šis ryžtingas autorius, teisininko profesij tur j s egzil j iškeisti fabriko darbininko amat , o š apgal j s bei išsi-verž s rašytojo ne pelning , bet k rybišk profesij , vis laik tur jo (knyga po knygos) kopti lyg prieš v j ir kaln . . . Tas jo ramus ryžtingumas (tyla — ignoruojant kritikus) ir jo k rybiškas produktyvumas galiausiai paverg daugumos skaitytoj širdis ir gijo daugumos pagarb bei nuostab .

Dar Kaune Jurgis Gliaudys, jaunas studentas teisininkas, materialinius sunkumus m gino nugal ti, rašydamas komiškus vaizdelius ir su vienos apsukrios moters pagalba juos spausdindamas ir platindamas. Tie k rin liai buvo pasirašyti Mateikos slapyvardžiu ir Kaune buvo pasklid , tur jo pasisekim . Tai J. Gliaudos pirmoji k rybin pakopa; sekan ios, efektyvesn s ir s kmingesn s, buvo jau tremtyje, po karo autoriui atsiradus Šveicarijoj, v liau — Amerikoj.

Tarp pirmutin s Jurgio Kastyio Gliaudos knygos, eil raš i “Ave America” (1950) ir paskiausios — noveli rinkinio “Bausm ” (1980) yra 30-toes met tarpas; (tiesa, “Draugo” atkarpoje dabar spausdinamas jo romanas “Atolas — koral sala”, kur gal netrukus matysime knygos forma). Pirmoji knyga — “autoriaus biuli ” leidinys, paskiausioji — Nidos Knyg klubo Anglijoj. T 30-ties met laikotarpy, lietuviš-

kos knygos keliui tolydžio sunkiant, J. Gliauda savo knygspausdinimo galimybes susirasdavo arba premij laimėjimu (tada knyga automatiškai atspausdinama), arba biurolininkų ir skaitytojų palankumu. Kritikai kiek pailsi ir vėl į puolą, o autorius, atrodo, nei su amžiauskraviu nepails, vis tebera savo plunksnai ir savo skaitytojams ištikimas ir vis — prieš vėl ir prieš kalną — neša savo minipasaulyje lietuvi literatūros plotirgį.

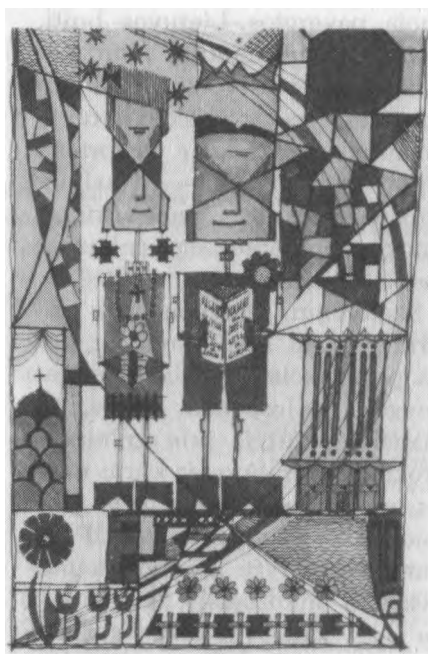
J. Gliauda yra ne tik grožinis literatūros rašytojas, bet ir iškilus žurnalistas. Jo, eseisto ir žurn-

Dr. Kazys Ambrozaitis, Jurgis Gliuda ir PLB pirm. Vytautas Kamantas

nalisto, darbai prisotinti persniais lietuvi tautos ir valstybės turtinumo, išsilaikymo, tobulėjimo. J. Gliuda — žvalgus literatūrinis ir mokslinis, ypač politini knygų kritikas. Autorius neblogai vartoja anglų kalbą, puikiai — rusų kalbą; yra nemažai išvertęs savo ir kitų rini rusų bei anglų kalbas; taip pat iš anglų kalbų vertęs lietuvių.

Kruopšiai žurnalistiškai ir išbaigčiai literatūriškai parašytos Gliaudos knygos: „Agonija“ (1965), „Simas“ (1971), „Teisimas birželyje“ (1975), iš dalies — ir romanai „Sunkiausiu keliu“ (1973) bei „Perlojos respublika“ (1979). Tai kūrinių su aiškiu realybės pamušalu aktualių mūsų tautai. Novelių rinkiniai „Gstanti saulė“ (1954), „Taikos rytas“ (1972) — irgi iš realybės tremtyje gyvenančių tautininkų su žmonėmis ir išimtiniais žiburliu taiklūs vaizdai; J. Gliaudos

rašytojas Laureatas Jurgis Gliuda su žmona Marija

Edm. Arbo spalvota grafika.

prozoje — ryšk s humaniškumo ir moralin s kovos žmoguje prada i. Šis autorius — intrig meistras ir jo romanai iš karto patraukia “kaban iu šautuvu, kuris gale knygos tur s iššauti”, nevengiant ir “krivin vaizd ”. Gal niekas lietuvi literat roj taip meistriškai nenužud , kaip J. Gliaudos romane “Namai ant sm lio” (vokietis — pranc z), ar “Ora pro nobis” (komunistai — lietuvius), ar “Atolas — koral sala” (negras — išprievertav s lietuva i). Gali kartais pavarginti mintijan io autoriaus painus sakinys, bet atpildas skaitytojui — intriguoj s turinys ir sprendžiamos problemos.

J. Gliaudos k ryboje iškeliami žym s m s tautos asmenys bei herojai: Mykolas Sleževius — romane “Sunkiausiu keliu” (1973), prezidentas Smetona ir jo laik ministeriai — romane “Agonija”, knygnešiai — “Raidži pas liai”, Mikalojus K. iurlionis — “Ikaro sonatoj” (1961), vysk. M. Valan ius, kun. A. Strazdelis — novel se, Simas Kudirka — angl ir lietuvi kalbomis knygoje “Simas”.

J. Gliauda išdr so vaizduoti ir jam tiesioginiai nebepaž stamame okupuotos Lietuvos gyvenime brendus žmog ; kaip Grig — romane “Br kšm s našta”; aiškiai ir dr siai piešia dabartin s Lietuvos skurdaus gyvenimo vaizdus romane “Pagair ” (1975), kur neb tinai iki detali tikrovintiesa, bet labai domi “komu-

nistinio žmogaus” analiz , baim s tramdomo, politini vyki stumdomo lietuviio dvasiniai l - žiai.

Lietuvio partizano kruviniems takams ir laisv s apoteozei atvaizduoti J. Gliauda paraš roman “Aitvarai ir giria” (1968), kuris pasiliks lietuvi istorijoje atsverti komunist sumenkinto ir suniekinto, pavadinto “banditu”, laisv s kovotojo vaizd , jo didžiausio pasiaukojimo, gyvyb s atidavimo, juodžiausios nevilties metu, kai komunistai j smaug , žud , o visas pasaulis užmiršo . . .

Romanas “Liepsnos ir apmaudo so iai” (1969), taip pat, vaizduoja pavergtos Lietuvos buit , ypa “stal i literat r ”, kuri negali laisvai prasiveržt skaitytojus, bet yra ir lieka lietuviio sukaupto apmaudo ir pasipriešinim , bent vidini — dvasini , liepsna, kurios nuskaidrintas žmogus Sovietijoje dar gali šiek tiek išlikti žmogumi.

Skaitytojui leidžiama juk pasirinkt pagal savo skon , ar ne? Aš pasirink iau J. Gliaudos šias knygas, kurios, man rodos, labiausiai priart ja prie gryniosios grožin s literat ros ir kuri mintis bei forma — modernaus rašytojo, tai — “Narsa gyventi” (1978), kur, anot Aloyzo Barono, “jaunai rašan io autoriaus” žvilgsnis jaun j kart ”; “Šikšnosparni sostas” (1960), kur autorius dr - siu žodžiu sukuria politini emigrant tragiško likimo vaizd ;

“Namai ant smilio” (1952), klasiškai parašytas romanas apie pokario laike sužlugdytą vokiečių gyvenimą, kur, tačiau, atskamba bendrai žmogiškos vis laik ir vis taut žmoni problemos.

Šias kuklias apie rašytojo Jurgio Gliaudos darbus mintis užbaigsiu citata iš mano mamiausiausio jo romano.

“Neapykanta gimdo neapykantą. Tai atneša kančias. Kit kraujas visad kris ant mūsų ir mūsų vaik galv. Ateitis, kuri veda neapykantos išpažinimas yra pragaras. Tik keli žingsniai

liko man iki kapo duobės, bet aš laikiu, aš taip aistringai laikiu pamatyti bent mūsų saulės aušr. Aš žinau, kad gal tai ir iliuzija. Bet be iliuzijos žmogus pavirsta žvėrim. Gal dar daug bus siaub žmonijos gyvenime, bet gal gale žmonės juk atsipeikės. Mūsų šauksmas pasieks žmonius ir širdis”. (“Namai ant smilio”, 213 p.).

Sveikinu autori ir jo šeim, kodama už ilg — ištverming k r jo keli, už daugel labai domi knyg, kuri, tikiu, dar bus Al R ta

---

Mūsų mažai tautai (o ir žmonijai) yra iškilusi didelė grėsmė. Ji tiesiog piršosi palyginama su mūsų genialiojo iurlonio paveikslu, kur S. Neris taikliai pavadino (virš pasaulio) “skrenda neganda juoda”. Šiai grėsmei nugalėti reikalingos vis taut (ypa pavergti), vis mūsų tautiečiai pastangos.

Ši kovą šventa! Dėl jos turime pamiršti savo susiskaldymą, savo asmenines ambicijas.

Iš laiško iš Vilniaus “Tviškš Žiburiams”, 1981

*

Pažvelk savo žemės keli, —
Tave per Lietuvį jis ves,
Kurioj širdies tavos dalel,
Kaip ji pati dalis tava . . . . .

Su jos šokiadieniais ir šventim,
Su jos tradicija gyva —
Nors tekt kažkur toli gyventi,
Širdim visur mes Lietuva!

Eilrašiai posmai iš Lietuvos, 1981

PR SAI IR J LIKIMAS

Šiomet sukanka 750 met nuo Pr s kovos pradžios su Vokie i ordinu (1231 m.). Tos lietuvi genties likimin s grumtyn s t s si iki m s laik .

Šio straipsnio autorius yra vilnietis, studijav s teis Vilniaus ir Varšuvos universitetuose, kur baig su teis s magistro laipsniu. Teis s studijas gilino Paryžiuje. Red.

P. I. Kušneris (Knyšėvas). Pietry i Pabaltijo Etnin Praeitis. Istorin etnin s teritorijos studija. Vert Aleksandras Tenisonas. Išleido Miškinink S junga Techninis redaktorius Vincas Žemaitis. Angl kalba santrauk paruoš Saulius Girnius. Spaud Mork no spaustuv ikagoje. 1979 metais.

Ši studija yra dalis to paties autoriaus išleistos studijos; Etnin s Teritorijos ir Etnin s Sienos. SSSR Moksl Akademijos leidinys. Ats. red. C. A. Tokarov. Spausta Maskvoj 1951 metais.

Pagal autori : “Pietry i Pabaltijo teritorija, kuri iki Antrojo pasaulinio karo sudar Rytpr si dal , dabar yra Soviet S jungos valdomos sritys, iš kuri viena dabar vadinama Kaliningrado sritimi, o kita dalis tai Lietuvos Klaip dos kraštas”.

“Istorijos b vyje, d l susidariusi vairi priežas i , šio krašto gyventojai, kadaise buv viengeniai, arba etniškai labai artimi, vakaruose prad jo nutolti nuo savo gen i . XIII a. jie pateko svetimšali priespaudon, buvo nutautinti ir daugumas suvokieinti. Ta iau dalis vietini gyventoj išsaugojo savo tautin kult -

r ir gimt j kalb iki pat II pasaulinio karo pabaigos, kada baig si vokie i valdymas ... Po karo Klaip dos krašte išsilikus dar vienalyt vakarini Lietuvi gyventoj mas prisijung prie lietuvi tautos, kada Klaip dos kraštas v l gr žo prie Lietuvos. Kitos teritorijos dalyje, kuri vokieiai pasitraukdami buvo pavert dykumos zona — gyventoj nebeliko, jie buvo pab g arba išvaryti Vokietij ...”.

Autorius klausia: Kokia gi šios teritorijos etnin praeitis, kokios tautos ia gyveno, koks likimas jas ištiko?

Norint atsakyti pirm j klausimo dal , reikia giliai pasiknisti žem je. Be archeologijos, be iškasen t klausim negalima atsakyti. P. I. Kušneris, ar SSSR Mokslo akademija, iki Antrojo pasaulinio karo, šioje srityje joki archeologini kasin jim nedar , tod l reikia remtis vokie i archeologais.

Kušneris skirsto vokie ius archeologus dvi dalis, vieni j tikri mokslininkai, bešališki, be joki tendencij , kiti gi tendencingi, jie savo iškasen aprašymuose taip sutvarko medžiag , kad rodyt , kad Rytpr siai iš

seno buvo — german žem — ir kad ten gyvenusi taut seniausia kult ra yra “indogerman”. O nacizmo laikais, daugumas vokie i archeolog prad jo moksl vesti rasistines id jas.

Autorius laiko patikimu mokslininku, tarp kit , E. Hollack, kuris 1908 metais ištyr s ir apraš s virš 500 kapinyn .

“Labiausiai autoritetingas ir objektyvus pietry i Pabaltijo archeologijos tyrin tojas yra A. Bezenberger. Jis pri jo išvados, kad tos vietov s jau iš senov s buvo apgyvendintos ir kad žmon s niekur nepasitraukdami ia gyveno šimtme i šimtme ius ... iki XIII amžiaus ši sri i kult roje ne vyko joki permain ir ia gyventa tos pa ios kilm s žmoni . Bezenbergeru laik lietuvius srities autochtonais ... To teigimo ligi šiolei niekas neatmet .

Vienok buvo daug ir toki , kurie: traktatais, išleidžiamais daugiausia Karaliau iuj, m rodin ti, kad baltai tai pr sai, galindai, s duviai, skalviai (šaluviai), klai p diškiai, bet joki u b du ne lietuvi ai ir kad balt kult ra buvo si artimesn vokie i kult rai, negu lietuvi kult rai. Kadangi to ne manoma rodyti archeologiškai, tai pagalb pakviesta kalbotyra, kadangi ir lingvistika yra bej gi tai rodyti, buvo sukurta nauja “teorija”: pr sai d l kar XIII amžiuje visiškai nusilp išmir ir palik savo žem “tuš i”, o tada jau vokie iai

buv priversti j užimti ir ten atkurti sen german kult r !”

“Ta iau, kaip rodo archeologiniai šaltiniai, senoji balt kult ra neišnyko, nors vokie i riteriai ir apnaikino pr s žem . Ji ir toliau vyst si, nepaisant vis kli i , kurias Panemunio srityse jai dar vokie iai užkariautojai. Ta balt kult ra išugd savo naujas formas ir išliko iki m s dien ”.

“Originali balt kult ra niekuo neskolinga nei gotams, nei vokie iams. Pirmieji nepaliko joki kult rini p dsak minimoje pietry i Pabaltijo teritorijoje, o antrieji at jo Pabalt visai ne tam, kad atlikt koki nors kult rin civilizacijos misij , o tik kad užgrobt svetim jiems krašt ”.

Ši citata, po kuria gali pasirašyti kiekvienas lietuvis, atsako pirm j klausim : kas toje srityje gyveno. Antroji klausimo dalis: kas atsitiko su Kryžiuo i pavergtais pr sais — lietuviais, mes visi gerai žinome. Nutaut jimas slinko iš Vakar Rytus. Prieš Ant r j pasaulin kar ten liko tik keli t kstan i lietuvi salel , bet dar pakankamai stipri, kad gal jo leisti savo laikrašt “Nauj j Keleiv”, kuris buvo naci uždarytas tik 1939 metais.

Kada esam Pr suose ir kalbam apie pr sus, negalim praeiti ty lomis pro klausim : ar pr sai tur jo savo kalb , ar jie kalb jo gyveno prie Dauguvos ir net prie Maskvos, bet, kada reikia išaiš-

lietuviškai? Vokie i mokslininkai labai steng si rodyti, kad pr sai tur jo savo kalb . Mat, nuo atskiros kalbos ar iau prie atskiros tautos.

Šaltiniai, kuriais norima atkurti pr s kalb , yra labai maži, tiktai trys katekizmo laidos, apie kurias Kušneris taip rašo:

“Pirmosios dvi katekizmo laidos, kaip nurodo prof. Bohlen, talpino tik 10 Dievo sakym , Credo, ir vadines Sakramento formas. Gyventojai, kuriems teko šiuos pr s katekizmus naudoti, skund si, kad jie silpnai supranta t “pr s ” kalb . Po 16 metų nuo antrosios laidos, pasirod nauja tre ioji pr s katekizmo laida (1561 m.) vokie i pastoriaus iš Pobeteno, Abelio Viliaus. Kadangi jis pr siškai nemok jo, vert ju pasikviet vien iš dvaro baudžiaunink — žemdirbi . Išsiliko A. Viliaus laiškas, kur jis nusiskundžia, kad dvarininkas ver ia jo vert j žemdirb eiti sunk laž ir tod l jis neturi pakankamai laiko skirti katekizmo vertimui. Ta iau ne vien baudžiauninko laiko stoka, bet ir blogas vert jo pr s kalbos žinojimas atsiliep jo vertimo tekst ”. Tokiais tai autoritetais grindžiama pr s kalba.

Vincas Vileišis 1935 metais išleistoje studijoje “Tautiniai santykiai Mažoj Lietuvoj ligi Didžiojo karo” šiuo pr s kalbos reikalu irgi pasisako. Kušneris cituoja Vileiš : “Mus pasiek kalbos paminklai vargu ar teisingai

nušvie ia pr s kalbos strukt r ir jos savitum , nes pr s kalba tuo metu jau merd jo ir kone tre iajam katekizmo leidiniui iš jus dingo. Katekizmuose pr s kalba sukonstruota neteisingai, neprisilaikyta gramatikos taisykli , ypa sintaks s, be kuri negali b ti jokia gyva kalba. D l to kyla abejoni , ar nudorytas kalbos paminklas teisingai atvaizduoja tikrosios pr s kalbos kles t jimo period .

“Savitos pr s kalbos teorijos šalininkai rado joje nepiln šimt ‘originali ’ žodži , kuri n ra nei lietuvi nei kitose kalbose . . . Net, jei sutiksime, kad šimtas pr s originali žodži ir n ra pr s kalbos merd jimo pas ka, arba pa i paminkl autori k - ryba, tai ir tada lietuvi ir pr - s kalb bendrumas be t skolint žodži lieka didesnis, negu j skirtumas. Panašias kalbas negalima pavadinti savitomis, bet tik dialektais”.

Kušneris, ta iau, sako, kad su Vileišio tvirtinimu negalima sutikti: pr s kalbos dialekt tyrin jimai (K. B ga) ir pr s kalbos gramatikos (Endzelins) rodo, kad pr s kalba, bet ne dialektas, tikrai buvo ir ji buvo gimininga su viena iš balt leto-lietuvi kalb ”.

domiai Kušneris pr sus su lietuvinu. Jis sako: “Kovoje su vokie i Ordinu pr s - lietuvi gyventojuose pribrendo vis Pa baltijo gen i etninio vieningumo supratimas. Tuo metu net

vokie i užkariautose srityse pas vietinius gyventojus nesustojo etninio susivienijimo vystymosi procesas. D l užkariautoj išleisti potvarki , vietiniai gyventojai, neži rint j ankstyvesn s priklausomyb s vienai ar kitai balt geniai, pasidar visi vienodai beteisiai. Visi pavergtieji gyventojai buvo vadinami “pr sais”, kad atskirti nuo lietuvi , su kuriais teko t sti užkariavimo kar . Bet patys gyventojai kitaip ži r jo reikal — jie skait save etniškai artimais broliais tos tautos, kuri yra laisva. Jie prad jo save vadinti lietuviais. Pr s kalba iš jo iš apyvartos, ji buvo išstumiama vokie i kalbos, bet ne visur: žymi balt dalis, kuri liko kompaktiniai gyventi rajonuose, kurie v liau pateko vokie i kolonizacijai, išsaugojo vietinius dialektus, kurie dabar sudaro lietuvi kalb . V liau, d ka lietuvi raštijos, at jusios iš vokie i neokupuot lietuvišk sri i , vietiniai dialektai prad jo po truput nykti, užleisdami viet dviems pagrindin ms lietuvi kalbos tarm ms: aukštai i ir žemai i . Jose Vakar Lietuvos gyventojai išlaik savo savit kalbos tarim ”.

“Toku b du lietuvi kalbos neplitimas tarp Ryt Pr sijos vietini gyventoj par jo visai ne d l etninio sibrovimo lietuvi iš Ryt , kaip tai aiškino savo propagandiniuose pamfletuose vokie i nacionalistai ir lietuvi išsigim liai Jurgio Gerulio ti-

po, bet vakar lietuvi tautin s s mon s atbudimu. Šis procesas prasid jo XV amžiuje”.

Tai kelios citatos iš Kušnerio knygos. Visa studija paskirstyta 13 skyri , kuriuose autorius parodo pr s gyvenim nuo priešistorini laik iki Antrojo pasaulinio karo pabaigos.

A. Tenisono vertimas padorytas gražia ir sklandžia lietuvi kalba. V. Žemaitis viename laiške rašo, kad knygai paruošti ir išleisti reik jo aštuoni met laiko, kol galutinai visos kli tys ir sunkumai buvo nugal ti. Lietuvi visuomen turi jam b ti d kinga už jo darb ir pasišventim .

St. Lozoraitis jun. laiške, rašytam V. Žemai iui, taip sako: “Kušnerio knyga yra išleista tikrai gražiai ir su kruopštumu, kurio nesutiksi taip dažnai. Ji ne tik naudinga savo turiniu, bet ir pavyzdinga savo išvaizda. Tai didel is našas Lietuvos politin literat r ”.

Baigiant reik t sustoti prie labai svarbaus klausimo, b tent, prie terminologijos, žodži , kuriais mes vadiname lietuvius, pr sus.

Prieš met eil mes buvom vadinami aisiais (ži r. Šapokos Lietuvos istorija, 1936). Išaiškinus, kad tas žodis n ra tautos pavadinimas, o teritorijos, dabar prikibome prie kito, daug mums artimesnio, b tent “baltai”. Baltai yra tie, kurie gyvena prie Elb s, Oderio upi , baltai yra tie, kurie

kinti kok nors 'baltišk j' žod , pasirodo, kad jis yra lietuviškas.

Kušneris irgi vartoja vairius žodžius, kaip lietuvis, pr sas, vakar lietuvis, nedarydamas skirtumo j reikšm je.

Paskutiniu laiku net Lietuvos pagrindžio spauda prad jo vartoti žod 'Vakar lietuvis', vietoje pr sas. Tai gal gerai, jei tuo norima išreikšti tarp lietuvi ir pr s etnišk tapatum . Bet žodis "pr sas", "Pr sai" tur t ir toliau pasilikti m s žodyne. Pr sai tur t reikšti teritorij XIII am-

žiaus ribose. Jei t žod išbrauksime, tai jo niekas kitas nevarotos. Soviet S junga prisijung Pr sijos dal , bet to vardo ten visai n ra. Taip pat ir su Lenkija. Lenkijai atiduota Pr sijos dalis, padalinta vaivadijas, ir pr s vardo ten bijoma kaip ugnies. Didžioji ir galingoji Pr sijos valstyb Vokietijoje, aliant sakymu panaikinta ir šiandien joks Vokietijos politinis atlasas jos nerodo. Vardas 'pr sas' tur t b ti mums 'didvyrio" sinonimas.

S. Lazdinis

PR S ŽEMEI

Ko li dnai si buoja lieknos semb pušys,
Ko Baltijos bangos blaškosi krantuos?
Ar kad sesi širdys skausmuose užduso,
J dain suokimo girios nekartos?

O Galind žeme, o Natang girios,
Ko j s li dnai ošiat vasaros rytais?
Ar kad senos pilys griuv siais pair
Nepakils padang n bokštais stabiais?

Skalvi jaunos gretos Nemuno papieviais
Jau tebežygiuoja gint v kap ,
Paupiais nežydi kvepian iosios ievos,
Li desys teskraidio gedulo sparnu.

O pabuskit v l s iš kap ir goj ,
O pakilkit laisv karžygi dvasia!
Tegu pr s girios, lai up s kartoja,
Teskamba padang s laiminan ia dr sa!

Nuo Vislos ir Priegliaus, nuo giri Ramintos,
Pavasario šauksmas suskamb s ir v l.
Ant kalno Rambuno sužibs ugnys šventos,
Ir vergijos pan iai nusmegs pragarm n!

A. P. BAGDONAS

1979 m. lapkri io 20 d.

LIETUVIŠKUMO KOVA LIETUVOS KARIUOMEN JE

VT. VT.

Kariuomen yra valstybinio suverenumo regimas pavidalas, suverenumo konkreti išraiška. Lietuvos kariuomenis atsikrims 1918 - 1919 buvo istorinis mūsų tautos laimėjimas. Todėl graži ir girtina Lietuvos kariuomenis veteran tradicija kasmet lapkričio 23 — Lietuvos kariuomenis atsikrims istorinį datą atžymėti ir tuo mūsų visuomenei priminti tądį tautos laimėjimą.

Mūsų kariuomenis atsikrims bendrosios lygos ir jai vykdyti tek beatsikurianios Lietuvos valstybės gyvybiniai uždaviniai yra daug kur išsamiai aprašyti ir viešumai gerai žinomi dalykai. Betgi daug kam yra mažiau pažįstami kai kurie vadinami paraštiniai Lietuvos kariuomenis dalykai, t. y. dalykai esantieji Lietuvos kariuomenis istorijos paraštėje. Ogi ir jūkai kurie yra buvę reikšmingi ne tik atsikurianiai Lietuvos kariuomenei, bet ir paiai atsikurianiai Lietuvos respublikai.

Vienas tokis paraštinis Lietuvos kariuomenis istorijoje dalykas yra buvusi Lietuvos kariuomenis je lietuviškumo kova su Rusijos carinise kariuomenise dviasios apraiškomis arba su rusiškuoju raugu.

Rusijos carinise kariuomenise katalikas karininkas neturjo teisės savo karjeros kopiomis iškovoti aukščiau kaip iki pulkininko pakopos. Jis taip pat neturjo teisės pateikti karinio mokslo aukštąjį mokyklą, Šiais atžvilgiais estai ir latviai karininkai carinise kariuomenise buvo laimingesni. Būdami protestant tikėjimo, jie tokie diskriminaciniai suvaržymai neturjo. Tie diskriminaciniai suvaržymai katalik karinink atžvilgiu, atkuriant Lietuvos kariuomenį, buvo gana skaudžiai juntami. Neturdamas dėl to lietuvi genštabinis karinink, atsikurianioji mūsų kariuomenis norom nenorom turjo naudotis carinise kariuomenise karinink rus paslaugomis . . . Bolševik revoliucija jū nemaž kiek buvo atbloškusi Lietuv . Jū buvo ne tik vyriausioje vadovybėje, bet ir daliniuose. Carinise kariuomenise buvusi lietuvi karinink dalis Lietuvon negrįžo. Bolševik revoliucijos audroje jie siliejo raudonj armij , kad, anot poeto Blocho, “na gore vsiem buržujam myrovój požar razduli” — vis buržuj nelaimė pats pasaulinis gaisras . Faktiškai to pasaulinio gaisro jie ne pat, bet savo lietuviškas

galvas Stalino valymuose paguld. O atsikurianioje m s kariuomenėje pakaitalu buvo tap nelietuviai.

Taigi atsikurianioji m s kariuomenė, tiksliau sakant, jos karininkija, nebuvo vientisa, nebuvo homogeniška, o susidar iš skirtingų sand: lietuviškojo ir nelietuviškojo. Pastarasis tik atsitiktinai ir laikinai buvo pritaip prie lietuviškojo, nes bolševik atžvilgiu ir lietuviškosios ir nelietuviškosios karininkijos interesai laikinai sutapo. Ir vieniems ir antriems r p jo atmušti raudonosios armijos invazij. Tai jau j galutiniai tikslai buvo visai skirtingi. Vieniems r p jo apginti atstatytosios Lietuvos valstybės suverenumą, antriems — sunaikinti bolševizm paioje Rusijoje ir atstatyti sen j režim. Faktiškai tad m s atsikurianios kariuomenės karininkijoje buvo gana ryškus tam tikras dvilypumas, tarsi istorijos kelio kryžkelėje buvo sublokšti skirting tik j im piligrimai, kuriems likimas buvo l m s tam tikr kelio distancij žygiuoti bendrai ta paia kryptimi, kol j galutiniai tikslai t bendr keli v l išskaid skirtingomis kryptimis.

Bet ir ta, palyginti, trumpa bendro kelio distancija lietuvišk j nusiteikim karininkam buvo spjusi si sti iki gyvo kaulo. Carin s Rusijos karininkija buvo aukl ta imperialistine dvasia, Rusijos pavergt taut savitumui nepakantos dvasia. Šitaip

indoktrinuotas carin s kariuomen s karininkas, Lietuv patek s tik b tino reikalo spiriamas, negal jo nuoširdžiai susigyventi su nauj ja padtimi, su m s tautos siekimais ir atsid ti Lietuvos nepriklausomyb s atstatymui. Jis negal jo suderinti carui duotos savo priesaikos su savo pareiga Lietuvai, kuri jam iš ankšiau neretai tebuvo žinoma vien kaip Rusijos šiaur s vakar kraštas — Severozpadny kraj. Faktiškai kai kuris t rus karinink caro laikais buvo buv s carin s priespaudos vykdytojas ir rusifikacijos neš jas Lietuvoje.

Carin s kariuomen s rus karinink nuotaikos pasireišk iš pat m s kariuomen s organizavimo pradžios. Krašto apsaugos viceministru paskirtas gen. Kondratavius ne tik pats nesiskubino organizuoti Lietuvos ginkluotaspajgas, bet trukd ir lietuvi karinink atitinkamas pastangas, Vilni atvykstan ius lietuvius karininkus gr žindamas namo. O kai prie Vilniaus priartjo raudonoji armija, gen. Kondratavius primygtinai kalbin jo Lietuvos vyriausyb, kad ji keltisi nulietuv jus Gardin, o ne Kaun, ar iau prie tautos masi.

Kokia pažiura kai kuri rus karinink Lietuvos kariuomenėje buvo pa ios Lietuvos valstyb s ateit, gali bent kiek pavaizduoti šioks atsitikimas. 1920 vasario 22 Aukštojoj Panemun j prasid jus bolševik agent nelietuvi sukurstytam kari maištui, Šan iuo-

se stovin io vieno dalinio vadas, carin s kariuomen s karininkas rusas, sukviet s dalinio karininkus informuoja apie prasad jus Panemun je maišt ir savo pranešim baigia šitaip:

— Gospoda oficery, pojiedem spi kami torgovat. Kak vydno iz toj Lytvy ni evo nebuded. (Ponai karininkai, važiuojam degtukais prekiaut. Kaip matyt, iš tos Lietuvos nieko nebus.). Jaunieji dalinio lietuviai karininkai betgi dalinio vad izoliuoja ir patys imasi kareivius tvarkyti ir Panemun s maištininkam užkerta keli Kaurin .

Carin rus karininkija buvo skiepijama ir savotiškus santykius su kareiviais. T santyki pob dis visai nesiderino su Lietuvos savanori dvasia. Savanoriai d l to dažnai pasijausdavo toki vad ujami, niekinami ir skriaudžiami. Kildavo nesusipratim ir net aštri susikirtim , kuri atgarsiai pasiekdavo ir vyriausyb s virš nes. Apie carin s kariuomen s karininko santykius su kareiviais šiočia tokia iliustracija gali b ti ir toks atsitikimas.

Kariuomen s teismui teisiant vadinam peovek 1919.VIII.28 pasik sinto sukilimo dalyvius, vieno dalinio buv s vadas, sukilimo dalyvis, užprotestavo vieno liudininko, karo mokyklos kari no, parodymus teismui tuo pagrindu, kad jie nepatikimi, pareikšdamas teismui —

— tob sud pokazanijem jun-

ker vieryl bolše iem pokazanijem oficer , my, oficery russkoj armiji, k etomu ne privikli — kad teismas labiau pasitik t kari no parodymais nekaip karininko, mes, rus kariuomen s karininkai, prie to nesame prat .

Suprantama, kad tokis buvusi carin s kariuomen s karinink rus , o taip pat ir kai kuri surus jusi lietuvi nesugeb jimas, o sykiu ir nenoras atsikratyti rusiškais karininko nusiteikimais kirtosi su lietuvi karinink dvasia. Tatai ypatingai išryšk jo, kai Lietuvos kariuomen s kadrus at jo jau Lietuvos karo mokyklos aukl ti karininkai, kuri pirmoji laida buvo išleista 1919.VII.6, o antroji — 1919. XII. 16. Su jais Lietuvos kariuomen buvo lieta per 300 (89 pirmosios laidos ir 224 antrosios laidos) svetim tak ir tradicij nepažeist idealist lietuvi karinink , savo kilme, savo dvasia, savomis aspiracijomis glaudžiai sutapusi su paiais savanoriais, su visos m s tautos dvasia ir siekimais. Nuo tada lietuviškumo kova su nelietuviškumais Lietuvos kariuomen je jo nauj savo faz , kuri dar t s si kele rius metus.

Nepriklausomyb s karam pasi baigus, pirmasis Lietuvos r pestis buvo kaip galint veikiau atstatyti krašto k ir jo gamyb pritaikyti vidaus bei užsienini rink reikalavimam. Pagrindinis d mesys ir pastangos buvo atkreiptos žem s kio radikal

pertvarkym : žem s reformos - vykdydym ir žem s kio gamybos krypties pakeitim . Tod l nenuostabu, kad pati pirmoji aukštojo mokslo nepriklausomos Lietuvos mokykla — Lietuvos universitetas buvo atsteigtas tik 1922 vasario 16. Ogi aukštajai karini moksl mokyklai dar reik jo laukti devynerius metus. Ji buvo steigta tik 1931, kai m s kariuomen je jau buvo susitelks atitinkamas skai ius karinink , baigusi aukštuosius karinius mokslus Belgijos, ekoslovakijos, Pranc zijos, Vokietijos karin se akademijose. Pirmieji t akademij absolventai gr žo m s kariuomen tik 1924-25 metais ir prad jo užimti vadovaujamus postus, kurie lig tol buvo buv neišvengiama privilegija carin s kariuomen s karininkam, nelietuviam arba nulietuv jusiem, kartais tokiem, kurie Lietuv buvo gr ž tik 1920 ar net 1921 metais, taigi jau po nepriklausomyb s kar ir po Lietuvos taikos sutarties su Soviet Rusija pasirašymo. Pvz. 1921-1922 metais m s kariuomen s vadu buvo Lietuv iš Rusijos tik 1920 metais gr ž s generolas. Arba pvz. 1923 - 1924 metais gen. štabo viršininku buvo generolas, Lietuv gr ž s tik 1921 metais. Atrodo, kad ne Lietuvos meil , o tik bolševizmo sitvirtinimas Rusijoje ir praradimas vilties atstatyti sen j režim apsprend juos už Lietuv . Suprantama tod l Lietuvos karo mokykl bai-

gusi jaun j karinink nusi teikim priešyb ši v lyb j sugr ž li atžvilgiu. Nuo Lietuvos jie buvo atitr k ir savo dvasia, ir savo kalba. Vytauto Didžiojo karinink kursuose jie d st rus kalba. Lietuvos karo mokykl baigusius jaunuosius karininkus, kuri patriotizmas neretais atvejais toli pralenkdavo ir j išmint , tatai ypatingai šokiravo. Ligi kokio tampos laipsnio tos lietuvišk j karinink nuotaikos kaisdavo, galime sivaizduoti kad ir iš šitokio atsitikimo. Kart karinink ramov je Kaune per pietus, tarp kit pietaujant ir gen. štabo viršininkui generolui su broliu pulkininku, kurie iš Rusijos gr žo tik 1920 ir jaun j lietuvi karinink akimis buv dideli rusofilai, taigi šiokioje aplinkoje vienas jaunas karininkas garsiai užtrauk :

— I prijechali dva brata is
Rossiji da v Litvu,
Ei liuli, da Liuli, is Rossiji
da v Litvu . . .

Už tai 'dainininkas' gavo 30 par dabokl s ir buvo pašalintas iš Vytauto Didžiojo Karinink kurs . Bet represijos tik dar labiau kaitino jaun j karinink priešiskum ir tikriem ir tik tariamiem rusofilam. 1923 pabaigoje ar 1924 pradžioje štabo viršininku esant generolui, kuris Lietuvon buvo gr ž s tik 1921 metais ir kurio jaunieji karininkai labai nem go d l j akimis jo didelio rusofiliškumo, buvo tokis atsitikimas. Vien dien genero-

las gavo gražiai pakuot siuntin iš Belgrado, Jugoslavijoje, kur tuo metu prisilaik caro sosto pretendentas kunigaikštis Kirilas. Siuntin atpakavęs, generolas rado gražiai slav bažnytinę kalbą surašyt dokument, kunigaikščio Kirilo akt, kuriuo generolas, Lietuvos gen. štabo viršininkas, kaip šaunus rusofilas, už nuopelnus rusiškumui Lietuvos kariuomenje apdovanojamas "Šuns galvos ir šluotos" ordinu — ordinom peš'jei golovy i metly. Šitas štabo viršininkui jaun j karinink iškirstas piktas pokštas buvo pasiekęs net pat seim. Netrukus po to vykio, generolas iš štabo viršininko posto buvo nuimtas.

Tokie ir tolygūs mūsų jaunosios karininkijos išpuoliai prieš cariną Rusijos kariuomenės raugo apraiškas mūsų atsik rusioje kariuomenje ir t apraišk be atodairiška nepakanta be abejojimo bus labai daug l m ir pasubint apraišk iš m s kariuomenės išgyvendinim ir joje vientisos lietuviškos dvasios sukrim. Tai jau už tai yra tek ir gana brangi kain sumokti. Tai

lietuviškumo kova su rusiškumu mūsų atsik rusioje kariuomenje buvo, jeigu ne vienintel, tai vis d lto pagrindin vada susiorganizuoti Slaptajai karinink s jungai — SKS. Ogi, kariuomenje bet kuri s mokslin organizacija, kad ir tauriausi tiksl, visada yra labai pavojingas veiksnys tiek pa ios kariuomenės paskirties atžvilgiu, tiek ir pa ios valstybės atžvilgiu, nes atveria duris neapskaičiuojamam avantirom, kurios nieko bendro neturi su kariuomenės pašaukimu — saugoti ir ginti valstybės suverenumą.

Ar ir kiek tas atsik rusios mūsų kariuomenės karininkijos pirm j keleri met nevieningumas ir tos lietuviškumo kovos su Rusijos cariną s kariuomenės aukl t karinink rusiškumo apraiškomis galutiniai padariniai yra tur j poveikio mūsų kariuomenės valstybinei uždavini v lesniam vykdymui, ir ypatingai tada, kai II-ojo pasaulinio karo audroje Lietuvos valstybės suverenumas atsid r sunaikinimo gr sm je, — apie tai jau b t atskira šnekta.

Nepriklausomybės troškimas neišdildomas iš širdži ir niekuo nepakeičiamas. Ir ne tas kasa duob lietuvi tautai, kas siekia nepriklausomybės, o tas, kuris paneigia ją.

Perspektyvos, Nr. 20, 1981

ATSILIEPIMAI “VIENOS KNYGOS PARAŠT JE” VERTINIMUS

(“ Laisv ”, 1981 No. 81, psl. 23-41)

JUOZAS PAŽEM NAS

Trumpai atpasakoj s Tomo Remeikio politinio mokslo metodais bei terminologija parašyto monumentalinio veikalo *Opposition to Soviet Rule in Lithuania 1945-1980* analitin s bei istorin s dalies turin (p.p. 19-173), Vytautas Vaitiek nas savo kritines pastabas pradeda savaime aiškia žanгле: “Sakoma, kad kiekvienas istorikas praeities vykius savaip interpretuoja”, tod l “tokia, tarkime, subjektyvi interpretacija kai kuriam skaitytojui gali kelti kai kuri neaiškusm . . .” Tik ortodoksinis marksizmas ir sovietinis hibridas marksizmas-leninizmas tebereiškia pretenzij b tinyb s d sniais, atseit griežt j moksl , pagr st istorin s bei visuomenin s raidos aiškinim . Tik jie kalba apie tariamai neklaiding mokslin socializm ir juo pagr st mokslin ateizm . Pagal toki mokslinio socializmo hipotez kapitalizm neišvengiamai pakeisi s komunizmas.

Istorin tikrov parod jau seniai, kad b tinyb s d sniais grindžiamas socializmas t ra ideologinis mitas. Joks socialinis

mokslas, b damas dvasios moksl dalis, negali b ti neutralus. Tod l t ra, o ne “sakoma”, daugiau ar mažiau subjektyvi politini reiškiniai interpretacija, kurioje neišvengiamai atsispindi kiekvieno autoriaus ir politin ideologija. Tas subjektyvumas darosi dar labiau neišvengiamas, analizuojant susovietintos Lietuvos reiškiniai. Juk Lietuva yra prievarta jungta uždara Sovietin sistem . Šiuo atveju negalima panaudoti prastini socialinio tyrimo metod bei priemoni (apklausin jim , anket etc.) Užtat T. Remeikis veik išimtinai yra priverstas tenkintis ta netiesiogine medžiaga, kuri jam, kaip ir kitiems sovietologams, yra prieinama (tai atsispindi ir knygos dokumentin j antologijoje). Prieš palie iant kitas V. Vaitiek no kritines pastabas, tenka apgailestauti, kad vertintojas nepasisteng reikiamai sigilinti dešimties darbo met veikalo turin . Dr. D. Krivickas, labai kruopšiai atpasakoj s knygos turin net per tris “T višk s Žiburi ” numerius (š. m. balandžio 9 - 23),

skaitytoj sp ja: "Teoretiniai politin s interpretacijos (Hechterio teorija), Guro ar Allwortho modeliai, lie iantys reliatyvin netekim — skriaud , gal bus kiek sunkoki eiliniam skaitytojui. Taip pat kiek ne prastas yra nacionalizmo apib dinimas.. ("T. Ž." bal. 23 no. 17). N ra klausimo, kad Vaitiek nas yra vienas iš "sen j vilk " išėivijos politin j publicistikoj. Tod l tenka nustebti, kad jis neskiria Remeikio vartojam panašiai skamban i , bet visai skirtingo turinio žodži — national ir nationalistic, patardamas autoriui vartoti national vietoj nationalistic (" Laisv ", p. 24). Juk net Lietuvos paver g jas kol kas nedraudžia tautin s (national) formos, atseit lie tuviškai perduoti socialistin turin — sovietin propagand , ta iau griežtai smerkia buržuazinius nationalistus (nationalists, iš ia nationalistic ar tiesiog nationalist). Mat, pastarieji n ra lojalus ne tik j režimui, bet siekia ir nepriklausomos Lietuvos. Tod l, kai Remeikis kalba apie partizan kar , sako, kad tai buvo "a nationalistic reaction to a cross-section of the Lithuanian population" (Vaitiek no citata " Laisv " p. 24). Taip pat gaila, kad vertintojas visai neatkreip d mesio t , anot D. Krivicko, ne prast nacionalizmo apib dinim . O š autorius kiek suprastintai abipr žia kaip etnin s grup s pastangas kontroliuoti — iš dalies ar ištiesai — paskirsty-

mo sistem visuomen je (Op. cit. p. 32). Kritikas net n nebando išversti "relative deprivation" angliško išsireiškimo. O ta s voka savai me plaukia iš autoriaus vartojamo nacionalizmo apib dinimo: "relative deprivation" — palyginamas netekimas bei skriaudos pajutimas, netekus politin s nepriklausomyb s (ilgesys ar siekimas laisv s ir vis su ja susiet vertybi). . . Autoriaus vartojama nacionalizmo s voka apima visas pasipriešinimo apraiškas, schematiškai sutrauktas lentel , patalpint 21 puslapy; vad. lojal , arba sistemos ribose, pasipriešinim . Lietuvos Katalik Bažny ios Kronik tiek Remeikis, tiek prof. J. Brazaitis priskiria šiai opozicijai (ži r. jo vad pirm j Kronikos tom , psl. 14. Jose skelbiami teisiam j pareiškimai soviet teismuose "Demaskuoja pa i sistem ", nes j pareiškimai skirti "Ne režimo teisin santvark kritikuoti, o rodyti, kad režimo teisin santvark griauja valdžios pareig nai. Sistema raš žmogaus teises konstitucij , o praktikoje neleidžia tom teis m naudotis ir baudžia, kurie jom naudotis m gina". Deja, su Kronikos priskyrimu tokiai opozicijai nesutinka G. Damušyt , vertindama Remeikio kny g (ži r. " Laisv " p. 35) ir subversyvin pasipriešinim , t.y. kov prieš pa i primest Lietuvai politin sistem . Nuosekliai per vis veikal pagal autoriaus priimt nacio-

nalizmo s vok plaukia visa lie-
tuvi tautos rezistencija — išlai-
kyti ne tik savo tautin bei reli-
gin paveld jim , bet atgauti ir
sav valstyb s laisv .

Išvadose pirmiausia Vaitiek -
nas klausia: “Ar tikslinga buvo
autoriui m s tautos vairop
rezistencij okupantui r minti
režimin s opozicijos r mus (ma-
no pabr. kalbinis daugžodžiavi-
mas . . .), nukelti disidentinio
s j džio plotm , atsisakant tradi-
cin s rezistencijos plotm s” (p.
28). ia v l reikt vertintojui
priminti: autorius stengiasi taip t
rezistencij pristatyti, kad jo var-
tojamos s vokos ir lietuvi pasi-
priešinimo analiz galimai inte-
gruot si Vakaruose rašan i po-
litini mokslo specialist soviet-
tin s realyb s tyrin jimus. Kas
rimtai neperskaitys Remeikio
knygos vado ir pirmos dalies
pirmojo skyriaus (iki 38 psl.),
tas reikiamai nesuvoks jo termi-
nologijos bei analiz s metod ,
pasiskolint iš gausiai cituojam
politini moksl autori . O šie
gen. Charles de Gaulle 1940
birželio 23 vesto termino bent
Baltijos kraštams netaiko. Jie tuos
seniai po pastarojo karo pasireiš-
kian ius kovotojus vadina disi-
denta is ar tiksliau nacionalistais
(ži r. jutimo palyginamo laisvi
netekimo analiz 31-36 psl.). Pats
visokios r šies pasipriešinimas
vyksta nebe tradicin s vakarie-
tiškos trumpalaik s okupacijos, o
sovietinio režimo realyb s r -
muose. Ginkluotas pasiprieši-

nimas prieš paverg j pasibaig
su partizaninio karo likvidavimu.
Nusikratyti primestos okupaci-
jos Lietuvai nepavyko, tod l au-
torius yra priverstas “ vairop
rezistencij okupantui r minti
režimin s opozicijos r mus”
(Vaitiek no žodžiai. ..). Vertin-
tojas pagaliau tur t pasteb ti,
kad jau seniai lietuviai akademi-
kai savo raštuose vartoja “Soviet
Lithuania” (ži r. V. Vardžio —
The Catholic Church, Dissent
ir Nationality in Soviet Lithua-
nia, 1978, ar kiti Contemporary
Lithuania (žurnalo Litanus
straipsniuose vairi autori —
K stu io ir Mirgos Girni 1978
Nr. 1, T. Venclovo 1979 Nr.
2 . . .), o ne Occupied Lithuania
termin .

Nuosekliai Vaitiek nas ir to-
liau klausia: “Ar tikslinga ir tei-
singa buvo autoriui soviet oku-
puot Lietuv paversti Soviet
S jungos pakraš iu, ignoruojant
Lietuvos tarptautinio valstybingu-
mo fakt , tarp kita ko pa i JAV
pabr žiam ir reikšming Lietu-
vos rezistencijai prieš okupant
”. Paži r kime pirmiausia,
kiek Lietuvos rezistencija t in-
korporacijos nepripažinim verti-
na. Pogrindžio “Perspektyv ”
Nr. 9 aprašo 1979.II.7 vykusi
Vilniuje Angel s Ragaišien s bu-
te konferencij tarp Reuter,
France-Presse bei “Los Angeles
Times” korespondent ir vad
Vilniaus “kitamin i ” (“Perspek-
tyv ” žodis). Kai vienas iš t
kitamin i pakaltino Vakarus,

kad jie "tyli d l elementariausi žmogaus teisi pažeidin jimo Lietuvoje", tai j pertraukusi France-Presse korespondent pasteb dama, "kad Pranc zija... nepripaž sta Pabaltijo inkorporacijos TSRS". Lietuvis atsak : "Faktiškai tai mums nieko neduoda . . . Kod l SNO (Jungtin s Tautos) nekeliamas Pabaltijo respublik klausimas? . . . Šiomet sueina 40 met nuo Molotovo-Ribbentropo pakto, nul musio Lenkijos ir Pabaltijo likim . Užsienio radijo laidos apie tai nekalba. Gal tod l, kad Vakarai jau ia savo kalt , n piršto nepajudin Molotovo - Ribbentropo pakto padariniams likviduoti . . . Aš ma iau partizanus, kurie mir keikdami Vakarus už abejingum m s tautos kan ioms. M s tik jimas išbl so kal jimuose ir lageriuose. Ir dabar mes juos niekiname. Neužmirškime, kad m s rankas surakindavo angliškais antrankiais, kad lageriai buvo aptverti amerikietiška spygliuota viela . . ." ("Perspektyvos" 1979 Nr. 9, psl. 43-44).

1981 "Aid " Nr. 3 paskelbtas straipsnis "Kovos už Lietuvos laisv strategijos ir taktikos klausimu", parašytas vieno "iš Lietuvos intelektual " (psl. 133-139). Ir šis Lietuvos intelektualas sako, kad Lietuvos okupacijos nepripažinimas, nepriklausomos Lietuvos atstovybi išlaikymas Vakar pasaulyje gali daugiau pad ti sustiprinti lietuvi išėivijos veikl . . .", o pa iam kraš-

tui "šie klausimai yra antraeil s reikšm s" . . . (p. 137). Pats JAV Valstyb s Departamentas, svarbiausia atsižvelgdamas m s išėivijos nepaliaujan i veikl , kartoja Lietuvos inkorporacijos Soviet S jung nepripažinimo pareiškimus, o apie Baltijos valstybi diplomatinės atstovybes sako: "J vaidmuo yra išlaikyti laisvosios Estijos, Latvijos ir Lietuvos ideal . . . Baltijos atstovyb s JAV-se pasilieka kaip svarb s simboliai Baltijos žmon ms . . ." (ži r. Valstyb s Dep- to "Gist" informacin 1981 vasario biuleten : "The Baltic Republics: US Policy". Ši informacija yra paskelbta ir 1981 "J Laisv " Nr. 81, psl. 53-54).

Ši formalin inkorporacijos nepripažinimo politika aiškiai yra atžym ta ir Remeikio knygos 8 puslapy po Lietuvos žem lapiu, kuriame vad. Kaliningrad Region pavadintas ir Lithuania Minor, nurodant skliausteliuose, šalia surusint vietovardži , ir lietuviškus senuosdus j pavadinimus. Ta iau visa tai nenuneigia realaus de facto Lietuvos jau beveik 40 met jungimo Soviet S jungos sud t. Apie tokios susovietintos Lietuvos opozicij primestam režimui bei pa i lietuvi pastangoms išsilaisvinti iš Sovietin s sistemos skirta visa Remeikio knyga. ia ir yra knygos vaidmuo: iškelti intensyvi opozicij pla ia prasme ("dissent"), vykstan i Sovietin s valstyb s r m periferijoje, t.y.

Lietuvoje, nes Vakarai perd tai tos opozicijos pasireiškimus dokumentuoja veik išimtinai Sovietuos centru — Maskva (Op. cit. p. 13).

V. Vaitiek nas autoriui priekaištauja, kad jis savo aprašomojo laikotarpio (1945-1980, faktiškai 1945-1979, kaip G. Damušyt pastebi to paties “Laisv” psl. 34-35), glaudžiau nesuriš s “su 1940-1945 Lietuvos rezistencijos laikotarpiu” (ten pat, psl. 29).

Savaime aišku, bet kuris skaitytojas gali pageidauti, kad mokslininkas savo išleisti veikal b - t prapl t s, susiaurin s, ar iš viso kitaip “sukirp s”. Išjungdamas pirmosios bolševik bei po to sekusios vokiškosios okupacijos periodus ir pasirinkdamas 1945-1980 t stin s sovietin s okupacijos laikotarp , autorius atrodo gal jo sistemingiau analizuoti Lietuvos pasipriešinimo tam pa iam okupantui apraiškas ir iš to daryti plaukian ias išvadas.

Nenor iau atsiliepti vertintojo retorin klausim : “Ar tikslinga buvo autoriui sovietinius kvilingus pakelti Lietuvos rezistent plotm?”. Priekaištas didžiai inkriminuojantis, tad Vaitiek nas j tur jo bent kiek sukonkretinti (tik B. Nemickas v - liau užsimena Snie kaus atvej psl. 29), bet tai ne Remeikio išradimas, o iš slapyvardžiu T. Ženklys pasirašiusio straipsnio, atspausdinto 1974 “Akira i ” kovo numery, “Pasibaigusi Lietu-

vos gyvenimo epocha” bandomos daryti išvados, aiškiai Remeikio neslepiant minimos psl. 72-75; ten pat autorius cituoja ir Eitano Finkelšteino, jau 1976 stojusio Lietuvos grup Helsinkio susitarim vykdymui remti, straipsn t pa i “Akira i ” 1977 birželio numery “Senos Viltys ir nauji dvelkimai n dien j Lietuvoj”. Beja apie Snie kaus teigiam vaidmen Lietuvoje postalininiame periode užsimena ir V. Vardys savo ““The Catholic Church, Dissent 6- Nationality in Soviet Lithuania”: “Snie kus iš vienos pus s kontroliavo tautin s autonomijos reikalavimus, ta iau iš antros pus s jis palaik , kiek jis matyt gal jo, tuos, kurie už j kovojo” psl. 169). — Jau grynai ideologinio pob džio yra du pasakutiniai Vaitiek no priekaištai. Vienas iš j taip sumegzta: “Ar tikslinga ir moksliška buvo autoriui be konkre i rodym tvirtinti, kad Lietuvos katalik Bažny ia praeityje netgi dominavo valstybei ir kad ji siek “something approaching a church-state’ ” (p. 28). ia pirmiausia nereikt autoriaus tvirtinim ištraukti iš j konteksto. Štai kaip tas dominavimo tvirtinimas knygoje pristatomas, kai Remeikis pradeda skyrel apie religinio pasipriešinimo iškilim sovietin j Lietuvoj: “Nuo pirmos dienos Sovietinis režimas Lietuvoj siek Katalik Bažny i pajungti valstyb s kontrolei, prieš kuri tur jo energingai pasipriešinti toji

Bažnyia, kuri praeityje išlaikydavo savo nepriklausomybę nuo valstybės arba netgi valstybei dominavo" (Op. cit. p. 105). Pažįr kime, k tuo dominavimo reikalu sako pats katalik tautinio pasipriešinimo pagrindžio leidinys "Aušra" (1978 gruodžio Nr. 14): "Po Pirmojo Pasaulinio karo didžioji Lietuvos gyventoj dalis buvo religinga. Bažnyia tur jo didžiul tak tautos gyvenime". Tuojau ta pati "Aušra" pripažsta, kad po keliolikos dešimtmečių trukusios Sovietinės okupacijos Lietuvoj b si nemaža ateist ar religini indiferent . "Aušros" išvada: "b t priešinga demokratinams principams reikalauti vaikus krikštyti bažnyioje, vesti privalom religijos mokym mokykloje ir santuokas bažnyioje" (Op. cit. p. 155-156). Tik po to seka autoriui prikišama išvada: "Katalik Bažnyia nepriklausomyb s metais kovojo prieš Bažnyios atskirim nuo valstybės, ji siek iš dalies priart ti prie bažnytinių valstybės" (p. 157). Atrodo, kad "Aušros" ir Remeikio Bažnyios pad ties nepriklausomoj Lietuvoj vertinimai gana panaš s ir pagrįsti faktais. Juk nebuvo civilinės s metrikacijos. Norint nebažnytiskai tuoktis, reik jo važiuoti autonomin Klaipdos krašt ar Ryg ... Ar tai nebuvo "priešinga demokratinams principams" kaip "Aušra" mini? Man y iau, kad Vaitiek nas turi daugiau pagrindo tarti autori ideologiniu

šališkumu, kai pastarasis taigauj s skaitytoj , "kad Lietuvos Katalik Bažnyia 'has not made explicit the acceptance of the principle of freedom of conscience' " (" Laisv " p. 29). T pat priekaišt daro ir G. Damušyt , remdamasi tomis pa iomis LKB Kronikomis. Ji rašo: "Bet faktiškai LKB Kronikos puslapiai kaip tik liudija tikin i j ir netikin i j bendr kov už s žin s laisv ir bendr r pest kit religij nukent jusiais . . ." (ten pat, p. 33). Tiesa, Remeikis savo tvirtinimui parenti cituoja ir 1978 "Aušros" Nr. 14, pagal kuri atstatysimoji Lietuvos "valstyb privalo labai glaudžiai bendradarbiauti su Katalik Bažnyia kaip institucija aukl jant, gerinant ir keliant taut kult riškai. Reikalinga visokiais b dais remti Katalik spaud , o Bažnyia turi b ti duota galimyb s naudotis radijo, televizija ir kitomis komunikacijos priemonimis, nes tik su Bažnyios pagalba bus galima veikti t neigiam Sovietin tak , kuri sišaknijo per visus vergijos metus" (Op. cit., p. 156). ia tikrai yra sritis, kur cituojami vienoki ar kitokie šaltiniai bei ideologiniai sitikinimai gali nulemti prieinamas išvadas . . .

Atrodo ned kingas uždavinys teko kitiems dviem vertintojams: Br. Nemickui apib dinti atskirai tautin s bei politin s opozicijos dokumentus (ji apima antr j knygos dal — apie 300 psl.) ir G. Damušytei — apžvelgti tre i -

j knygos dalį, t.y. religinio pasipriešinimo dokumentaciją (apie 170 psl.). Pats Br. Nemickas pripažįsta: “Knygos autorius atrinko tokius dokumentus, kokie jam atrod (pagal jo filosofines pažiūras, politinius nusistatymus, sovietinio gyvenimo pažinimą) tinka jo tezei pagrįsti ar sustiprinti” (p. 30). Nuosekliai eidamas vertintojas turėtų pažiūrėti, kiek iš tikrųjų tie dokumentai panaudojami jo analitinės bei istorinės dalies “tezei pagrįsti ar sustiprinti”. Čia ir pasirodo netikslingas dirbtinis viso veikalų vertinimo suskaldymas tarp trijų asmenų — V. Vaitiekūno, Br. Nemicko ir G. Damušytės. Juk analitinė bei istorinė dalis yra neatsiejamai surišta su knygos dokumentinės dalimis. Faktiškai tie dokumentai sudaro patį dalyko svarbiausią išnašą dalį, — jie dėl savo neproporcingai tekstui didelių apimties negali būti patalpinti potekstais. Knygos turinį sudaro tautinio ir religinio pasipriešinimo aprašikų pavaizdavimas bei jų analizė. Natūraliai taip gal būtų pagal jos turinį ir pats pristatymas tarp vertintojų paskirstytas...

Laikydamasis duoto uždavinio rėmimo, Nemickas dokumentus suskirsto pagal jų kilmę bei šaltinius. Ypač pabrėžia dokumentų, paimtų iš sovietinių šaltinių, patikimumo problemą. Tačiau reikia atsiminti, kad be reikiamo jų panaudojimo negali apsieiti joks sovietologas. Todėl be reikalo

Nemickas tvirtina, kad “ligi šiol mūsų suose nebuvo prasta remtis sovietų propagandos ‘dokumentais’” (p. 30). Jais su deramais rezervais jau seniai naudojasi ir visi mūsų sovietologai. Pavyzdžiui, V. Vardys savo 1978 išleistas knygos “The Catholic Church, Dissent & Nationality in Soviet Lithuania” bibliografijoje “Soviet documents, including periodicals”, pažymi, kaip vien iš pagrindinių šaltinių (savaime suprantama, faktiškai veikiančių) jokie sovietiniai dokumentai bendresnės ar mažesnės propagandos priemonės... Taip pat netikslingai Br. Nemickas priekaištauja autoriui, kodėl jis “45 baltais” 1979 metų peticijai, susietai su Ribbentropo-Molotovo sukaktimi”, išskyrus iš antros knygos dokumentų dalies ir ją padaręs visos dokumentacijos epilogu (Op. cit., psl. 659-663). Vertintojas nenorėtų pridurti tam dokumentui išskirtinės reikšmės, nes esant ir anksčiau paduota dokumentai “neblogiau atspindinti nepriklausomybės reikalavimus” (p. 31). Gaila, kad Nemickas, kaip ir daugelis išeivijoje veikiančių Lietuvos laisvės darbuotojų, nepajunta toje peticijoje patį Lietuvos kovotojų nuotaikų ir motyvų, kurie juos inspiravo toje peticijoje viešai patioje Maskvoje paskelbti kaip tik 1979 rugpjūčio 23, pakartotinai Vakarams primenant prieš 40 metų vykdytą Sovietų Sąjungos ir hitlerinės Vokietijos suokalbą — pasidalinti

Baltijos valstybes. ia noriu priminti ir kit Lietuvoje veikian i "kitamin i " pasisakym j konferencijoj 1979.II.7. su Vakar korespondentais: "Šiomet sueina 40 met nuo Molotovo - Ribbentropo pakto, nul musio Lenkijos ir Pabaltijo likim . Užsienio radijo laidos apie tai nekalba. Gal tod l, kad Vakarai jau ia savo kalt , n piršto nepajudin Molotovo - Ribbentropo pakto padariniams likviduoti" ("Perspektyvos" 1979 Nr. 9, p. 44). Toji Baltie i peticija kaip tik pralauž Vakarie i minim tyl — ne tik spauda apie jos paskelbim raš , bet jos atgarsiai nuskamb jo ir Madride Europos Sauugmo bei Bendrarbiavimo konferencijoj 1980 pabaig . Kaip žinia, to pakto buvimas Sovietijoj yra slepiamas — pats VI. Šakalys apie j sužinojo tik 1974, — nes jo paskelbimas niekais ver ia Soviet propagand , kad 1940 Baltijos valstyb s savanoriškai sijung Soviet S jung .

Baltie i peticija organiškai rišasi su knygos analitin s bei istorin s dalies išvadomis — "Concluding perspectives" (p.p. 170-173). Tik tas, kas izoliuotai skaitys vien dokumentin dal , "gali susidaryti sp d, kad tai yra paskutinis dokumentas kovos d l Lietuvos nepriklausomyb s apskritai". ia ir v l iškyla tas nelemtas knygos pristatymo su-skaldymas ... Be reikalo vertintojas bando suniekinti tariamais teisiniais motyvais peticijos sig-

natar reikalavim , kad abi Vokie i valstyb s paskelbt pakt "niekiniu ir negaliojan iu nuo pat jo pasirašymo (Op. cit. p. 661). Nemickas rašo: "Pagal tarptautin teis Ribbentropo - Molotovo slaptieji protokolai nuo pat pradžios buvo niekiniai", nes jie nebuvo registruoti Taut S jungos sekretariate ir nebuvo paskelbti, tod l jie nesaist net susitarian i šali . Faktiškai Vokietija jau 1935 išstojo iš Taut S-gos, o Sovietin Rusija buvo iš jos pašalinta, kai ji užpuol Suomij , Mat, Taut S-gos nariai buvo pasižad j gerbti ir saugoti nuo kiekvieno išorinio užpuolimo vis S jungos nari , taigi ir Baltijos valstybi , teritorin nelie iamyb ir politin nepriklausomyb ; griežtai laikytis tarptautin s teis s nuostat . . . ; gerbti visus tarptautinius pasižad jimus" . . . (Dr. D. Krivickas "Taut S junga", Lietuvi Enciklopedija XXX t. p. 463). Suokalbinink elgesys buvo priešingas visoms j sutartims su pa iomis Baltijos valstyb mis atskirai pa mus ir jomis kaip Taut S-gos nariais. Negali b ti n kalbos apie t protokol registracij , net jei abi susitarian ios šalys b t dar buv Taut S-gos nariai. Ta iau pats paktas ir prie jo prid ti slaptieji protokolai buvo abiej suokalbini valstybi rati-fikuoti. Vakar Demokratijos žinojo, ko iš j Soviet S-ga reikalavo 1939 vasaros derybose — paaukoti Baltijos valstybes ta-

riamos taikos labui. Su tuo po to sutiko Vokietija, pasirašydama kalbam pakt . B t naivu manyti, kad Vakarai nežinojo pakto pasekmi . Tarptautin s teis s galiojimui taikomas rebus sic stantibus d snis — kei iantis aplinkyb ms nebesilaikoma galiojusi tarptautin s teis s nuostat . Vokietija jutosi pakankamai galinga vienašališkai keisti po Pirmojo Pasaulinio karo tarptautin s teis s nuostatais sukirpt Europos valstybi žem lap ir tarp kita ko prisijungti tarptautine konvencija apsaugot Klaip dos krašt . Dabartin Vokietija atsisak pretenzij t krašt . Teisinga reikalauti, kad jinai viešu pareiškimu atsiribot ir nuo Ribbentropo - Molotovo pakto. . . Prieš tok reikalavim pasisako pati “ Laisv ” redakcija (37-38 psl.). Mat, ji netiki, “kad NATO partneriai iš pagarbos teisei ir taut laisvei (mano pabr.) imt si iniciatyvos Vokietijai spausti, kad ji Ribbentropo-Molotovo pakt pripažint negaliojant . . . ; pa i baltie i pastangos to pakto panaikinimo reikalui Vokietijos bus palaikytos nedraugingu gestu. ia ir iškyla klausimas, ar tikslingos (mano pabr.) tokios baltie i pastangos, kuri rezultatas nebus palankus, o tik suerzins Vokietij ”. Kitaip sakant, atsiriboti nuo Lietuvos kovotoj teise bei taut laisve pagr st princip ir pasirinkti pragmatin s laisvinimo politikos keli (kaip žinia, didžiosios valsty-

b s visk grindžia raison d'Etat interesais . . .), t. y. vadovautis tikslingumu ir neužkabinti didži j interes . Tais paiais tikslingumo motyvais V. Vaitiek - nas kitoj vietoj kelia klausim , “ar ir kiek politiškai išmintinga šiuo metu . . . rodyti vienoki ar kitoki Vliko pretenzij (jei tokia tikrai yra) Rytpr sius” (ži r. 1981 “Aid Nr. 2 psl. 105). Tarp kita ko “Aid ” tame paiaime straipsny jis užsimena ir 1950 išspausdint VLIKo “Memorandum on the Restoration of Lithuania's Independence”, kuris buvo teiktas apie t laik didži j Vakar valstybi vyriausyb ms. O tame memorandumė VLIKas taip Maožsios Lietuvos reikalui rašo: “Lietuvi tauta pateikia savo pretenzija t Rytpr si dal , žinom kaip Mažoji Lietuva ar Pr s Lietuva, kuri dar žymiu mastu yra apgyventa lietuvi . Mažoji Lietuva apima mutatis mutandis t teritorij , kuri Potsdamo konferencija atidav Soviet administracijai” (p. 14). Argi Vaitiek nas tikslingumo motyvais “pamiršo” tas VLIKo pretenzijas, jei 1981 “Aiduose” klausia, ar tokios esan ios? Atrodo Vaitiek nas dar jas palaik 1965 savo broši roj “Lithuania”, kori pakartotinai dar buvo išleista ir 1968 (ži r. jos p. 6). Dar aiškiau to Memorandumo svarb kl 1972 “Aid ” Nr. 1: “tas VLIKo memorandumas . . . savo vert s n ra prarad s n vadinamos Europos saugumo kon-

ferencijos atveju" ... (p. 43). Kar-tais domu pasekti žinom m s laisvinimo politik paži r me-tamorfoz ... Tik gaila, kad tos paži ros tolsta nuo pa ios ko-vojan ios pavergtos Lietuvos po-grindžio nusistatym — gr sti t kov Lietuvi tautos pamint teisi atstatymu ir visuotiniu tei-singumu. Vargas mažosioms tau-toms, jei ir j atstovai bando nusl sti nuo t princip ir pradeda klausti: "Kas tikslingiau, kas naudingiau — tyl ti ar pro-testuoti?" (iš prof. J. Brazai io vado pirm j "Lietuvos Katalik Bažny ios Kronikos" tom , išleist 1974, psl. 7-22).

VI. Šakalys buvo vienintelis, kuris kritiškai pa iame Remeikio knygos pristatyme atsiliep Nemicko pastabas Ribbentropo - Molotovo pakto atšaukimo reika-lu (psl. 35-37). Dar stipriau jis reagavo jau š. m. liepos 14 prieš pa ios " Laisv " Redakcijos pa-stab (p. 37-8), kai jis kalb jo Lietuvi Fronto Bi iuli poilsio bei studij savait je T v Pran-ciškon vasarviet je Kennebunk-

porte, Maine. Gint Damušyt , vienintel iš knygos vertintoj studijavusi politinius mokslus šiame krašte, visai pagr stai sako savo pastab pradžioj apie religi-nio pasipriešinimo dokumentus: "Vertinant šiuos dokumentus tenka atsižvelgti ir knygos pir-m j dal ", t.y. surišti vertinim su j panaudojimu analitin je bei istorin je veikalo daly. Ji svar-biausia pasigenda kai kuri do-kument , kurie, anot jos, tur j patekti j antologij . Apie kitas jos kritines pastabas užsiminiau jau anks iau.

Damušyt s išvadose atsispindi tikras akademinis požvilgis vis aptariam veikal : "Žinoma, so-cialin s ir politin s studijos, ne-taip kaip tiksli j moksl studi-jos, yra neatsiejamos nuo auto-riaus, nuo jo paties išgyvenim ir nusistatym . Tod l ir prof. Tomo Remeikio kny g tenka priimti to-ki , koki jo pastangomis ir r -pes iu turime su nuoširdžiu lin-k jimu, kad ji kiek galint nau-dingiau pasitarnaut okupuotos Lietuvos ir vis jos žmoni rei-kalams".

Amžinas bud jimas — yra kaina, kuri reikia mok ti siekiant išlaikyti laisv .

J. P. C u r r a n

VLIKO SEIMAS

1981 m. lapkričio 6-8 dienomis vyks Vyriausiojo Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto seimas Clevelande apžvelg šios institucijos vienerių metų darbus. Tai buvo eilinis, pasuktinis prieš rinkimus atstovų suvažiavimas. Rinkimai vyks 1982 metais.

Iš 15 Vlik sudarant grupę, ga-

linsitipotrīs atstovus, seime dalyvavo 42 atstovai.

Po invokacijos, sveikinimų žodžiu ir raštu, pranešimus padar Vliko valdybos pirm. dr. K. Bobelis, Vliko Tarybos pirm. G. Lazauskas, Tautos Fondo atstovų s pirm. Kanadoje

Vliko tarybos pirm. Gražvydas Lazauskas., Vliko garb s pirm. dr. K. Vali nas, Vliko pirm. dr. K. Bobelis, vienas iš seimo pirminink A. Kasulaitis ir seimo rengimo komiteto pirm. V. Jok baitis. J. Garlos nuotr.

Vliko seimo vakariens metu sp džiais dalinasi: J. Daug la, VI. yvas, B. ir N. Gaidži nai, dr. K. Vali nas ir J. Daug lien . J. Garlos nuotr.

A. Firavi ius, teikdamas 50.000 dol., Tautos Fondo valdybos pirm. J. Giedraitis (TF šiuo metu turi apie 700 nari ir kasoje arti 90.000 dol.), dr. K. Jurg la — vicepirm. politiniams reikalams ir perskaitytas dr. J. Balio — vicepirm. informacijos - spaudos reikalams pranešimas.

Pranešimai ir diskusijose paliesti klausimai buvo patikslinti, papildyti ir v liau priimti.

Pagrindin politin paskait skait dr. D. Krivickas tema "Vliko veiklos gair s besikei ian ioje tarp tautin s politikos konjunkt roje".

Seimo atstovai ir sve iai dalyvavo iškilmingoje vakariene - koncerte, kur išpild sol. D. Petronie-

n , akomp. V. Puškorius. Kalb jo dr. K. Eringis, neseniai pasitrauk s iš okupuotos Lietuvos.

Seimas baigtas pamaldomis Dievo Motinos Nuolatin s Pagalbos šventov je. Jas laik ir pamoksl pasak prel. J. Balk nas.

Priimtos devynios rezoliucijos Lietuvos laisv s, rusifikacijos ir taut naikinimo Sovietijoje, Gudijos ir Lenkijos lietuvi , Lietuvos diplomatin s tarnybos reikalui, karo nusikaltim apkaltint , jaunimo, testament ir Laisv s nam reikalais bei pareikštos pad kos.

Šis seimas buvo ramus, darbingas ir neiššauk s kontraversij , kaip seimas, vyk s Toronte 1980 metais.

UŽMIRŠTAS KOV ŽMOGUS

Jonas Virbickas okupacij
s kuriuose

K STAS LINGAILA

(T sinys iš 82 Nr.)

Skenduoni skenduonis

Netek s darbo “Židinyje”, Jonas Virbickas darbo ieškojo daug kur. Salom ja Neris-Bu ien , su kuria dažnai jis susitikdavo ir palyd davo iki Kauno gelžkelio stoties, primin , kad jam reik t dirbti ir geriausia Valstybin je leidykloje, nes b t geras redaktorius. Ji tais reikalais kalb jusi net su drg. Korsaku . . . Bet patekti gana “trefnam” J. Virbickui, vienam iš žinom ateitinink ir katalik spaudos žmogui, n ra lengva, nes reikia pral sti pro tank kadr r t , kuriame sijojoma ir su NKVD talka ar nurodymais. Ir pradžioje kadr r skyrius d l jo ir kit norin i patekti Valstybin knyg leidykl labai šiauš si, ypa kai ir apie j iš NKVD žmoni rekomendacija — nepatraukli. Bet ia at jo nelauktai talk pats Povilas Pakarklis, jo senas paž stamas. Dabar P. Pakarklis buvo dvejopai iškil s: teisingumo komisaras ir naujai ved s koki tai žyd , taigi, juokdavosi, susigiminiav s net su pa iu Stalinu. Jei nepr. laikais žydas Lietuvoje buvo “nuskriaustas”, nebuvo n vienoje vyriausy b žydo min. pirmininku, teisingumo min. ar

finans ministru, nors Lietuvoje j rankose buvo tiek pramon , tiek ir prekyba, dabar, jau sveikatos min. buvo Kaganas, Lietuvos gydytoj žyd buvo apie pus . Aplamai, dabar ir P. Pakarklis stojo “garbing j ir išminting j ” luom , kaip ir A. Snie kus bei kiti, kuriems pasi-taik surasti žyd žmon . O tuo metu dirb s redaktoriumi “Lietuvos Aide” ir “Darbo Lietuvoje” Leibk Šausas, dažnai spaudos darbininkams ar spaustuv s rink jams pabr ždavo, kad tik žydas protingiausias pasaulyje žmogus, j daug Nobelio premijas laim j ir be j sugri t pasaulio prekyba, mokslas, muzika ir literat -ra; visada išsakydavo ilg eil gar-si j pasaulio žyd ir deklamuo-davo H. Heins Lorelei ... Jis labai didžiavosi savo žydiškumu ir tod l es s vos nejauniausias partijos narys, kad j žino pats t vas Stalinas ir t.t. Nors š didel gudruol “Spindulio” ir kiti rink jai nekart apgavo žiau-riomis korekt ros klaidomis. Šiaip šis komunizmo aukl tinis ir didvyris, nes gyriojosi, kad jau t vas buvo komunistas ir keli metai kaip partijos narys, tod l jam dabar tur b ti skir-

ta daug didesnis darbas, labai piktai šaukdavo ant buv. "Lietuvos Aido" tarnautoj , juos vadindavo Smetonos ir fašistin mis kiauul mis, buvo aiškiai aps stas didyb s manija... Ir tuojau užs do barti ir pravardžiuoti A. Griči -Pivoš už tautininkavim ir feljetonus, kuriuose žeidin j s darbo liaud ir žydus. Nors A. Griči -Pivoš palaik ir pats vyr. red. J. Šimkus, bet ir j šis naujas genijus išpl sdavo. O kart spaustuv je A. Gričiui-Pivošai "surooš " savo kaip "ištikimo Stalino s naus pasigerbim " (Stalin vis vadino savo t vu, pabr ždamas "taip t vas Stalinas moko"): sak Gričiui-Pivošai atsi-klaupiti, išsitraukti savo nosin ir jam ištikimam ir pilnam komunistui, daug kent jusiam nuo "kruvinojo Smetonos", nuvalyti batų, o baigus š pažeminim dar koja paspyr ... Ir po karo buvo surastas labai piktas raštas NKVD staigoje, kuriame šis Šausas skund už antisemitizm ir nacionalizm rašytoj A. Griči -Pivoš , kur iš kažkur buvo gav s St. Selenas ir perdav "Lietuvi Archyvu" jau 1943 m. Ir kai šis "didvyriškas Stalino s nus" iškeliavo ki-tiems didesniems darbams "Ties ", nudžiugo ir spaustuv s darbininkai, kurie v liasu iš "Vilties" buvo nukelti "Spindul".

J. Virbickui pavyko gauti darbo 1940 m. rudenio p Valstybin je leidykloje gana palankiom aplinkyb ms susid jus ir jo senam paž stamam panev žiškiui Povilui Pakarkliui padedant. Valstybinei leidyklai pavyko "laim ti" paskutin vieta visoje "tarb imperijoje" komunistin bei literat rin knyg leidžiant. D l tokio "laimikio" susijaudino visi Lietuvos komisarai, išbar Valstybin s Leidyklos viršinink Kost Kor-

sak , tas žemai nusilenk s prisipažino kaltas, nors dar "Tiesos" vyr. red. G. Zimanui ir sugeb jo pasi-aiškinti, pasisakyti, kad kadr skyrius nepraleidžia pasamdyt žmoni , nes jie vis smetonininkai ir susitep , o knygas ruošiantieji taip žargoniškai išver ia ar parašo, kad neparuošus Leidyklai visai negalima perduoti j spaustuvei. Taip ir buvo gautas leidimas priimti daugiau neprasikišusius fašistus ir krikdemus. Padedant komisarui Pov. Pakarkliui, taip pra jo J. Virbickas pro kadr viršinink Vaiveikyt (?) ir net NKVD žinyboje dirban i Komodait su Iciku Dembo. Taip J. Virbickas tur jo redaguoti ir lyginti lietuvi k., kur daugelis vairi rašt prilygo ir net pralenk 1920 m. mišraines, sutinkamas kartais vairi "kanceliarini " raštinink sukeverzotas.

Valstybin je Leidykloje dirbdamas J. Virbickas v l kartais susidurdavo ir su paž stamais spaustuvi rink jais, kurie vargo prie "Taryb Lietuvos" ir "Tiesos". Šie po 1940 spalio m n. naujai nustatyt medžiagoms ir avalinei kain jau ty-liai m reikšti nepasitenkinim so-vietiškojo gyvenimo laime ir socialistine saule, nes pragyvenimo s lygos vis blog jo ir blog jo, prad jo tr kti b tiniausi preki ir prie krautuvi susidarydavo "uodegos", b dingos sovietinei imperijai. Ir patikimms spaustuvi darbininkus paskatino J. Virbickas kartas nuo karto pajuo-kauti korekt ros klaidomis, ypa tokiu žodžiu kaip Rusija, rus ir kt. Rink jai prad jo gudrauti ir surinkti vien kit žod savotiškai, k. a. Taryb pakeisdavo Maryb , partija — kartija ir t.t. Kartais toki gudri paklaid nepasteb davo ty iomis koks nors korektorius, ypa jei po jo

dar skaitys koks partinis ar žydas ir tas paskutin korekt r pasirašys. Taip atspausdavo pirmuosius numerius, kas nors pasteb davu tokias klaidas, sustodavo ir taisydavo, o darbininkai šaipydavosi, kad jie dirba tikrai "stachanovietiškai".

Kartais pavykdavo prakišti kokia ir nepaprasta klaida. Išeidavo laikraštis, jau pardavin ja gatv je. Staiga kas nors pastebi ir sulaiiko, išrenka iš kiosk . . . Žmon se gandu praplinta žinia apie t baisi klaid ir šaiposi. Taip tikslas buvo rink jo ir korektoriaus pasiektas, atkeršyta už t sovietin "laisv " ir "saul ".

domiausia buvo klaida 1940 m. gruodžio m n. 5 d. "Taryb Lietuvoje" ar "Tiesoje". Rink jas, kuris Rygerto žiniomis mir po karo jau prie Muencheno, sugeb jo viename "pagarbinime", pirmo psl. dešinin je skiltyje velti toki klaid , kurios nepasteb jo pirmasis "Spindulio" korektorius partinis, antrasis Taškas tyiomis praleido (po karo žuvo Kaune), o tre iasis — žydas v l nepasteb jo. Laikraštis iš jo gatves su didele Taryb Rusijai blevyzga ir dar sveikinimo š kyje! Laikrašt po poros valand Kaune išrinko iš kiosk , bet nemaža ir pasklido, o vokie i metais už š numer kolekcionieriai mok jo po 100 ir daugiau marki , nes antikvarini knyg prekiautojas Leonas j buvo susirankioj s keliolika ir 1942 m. dar juos pardavin jo. Taip pat daug triukšmo suk l ir "Tiesos" korekt ros ty iomis -velta klaida, kur buvo išspausdinta "Mes Stalino konstitucij išgyvendinsime!", kurios nepasteb jo t dien nei žydas korektorius, nei pats vyr. redaktorius G. Zimanas, bet pasteb jo kažkas; laikraštis buvo sulaiikytas jau K daini gelžkelio stotyje

ir pasi stas Petraši n popieriaus fabrik , nors daugiau pus s šio numerio jau buvo išplatinta.

Prad j s dirbti Valstybin je leidykloje J. Virbickas ruoš slapt atsišaukim . Vienas pirm j buvo sp jimas visiems juos ruošiantiesiems: nieko nerašin ti, nors ir spausdintomis raid mis, cheminiu ar kitokiu pieštuku, aplamai, vengti j nereikalingos gausos. Jei kam tenka skubiai j paruošti šapirografu, tai dirbant apsimauti pirštin mis, kad nelikt piršt nuospaud . Ir ia sp -jo, kad dažnai juos spausdinant rotatoriumi, susitapa dažais pirštai, palieka daž nuospaudas, tod l visur reikia dirbti pirštinuotiemis. Jei sugaut kur su atsišaukimu, galima dar aiškintis, kad radai kur nors, bet pagal nuospaudas atsektiems spausdintojams jau nepavyks išsiaiškinti . . .

Iš didesni jo "spaustuv s" darb buvo naujai perspausdintas iš anksiau išleisto leidinuko Lietuvos pasiuntini protestai, j tekstai, kai vad. liaudies seimas papraš prijungt Lietuv prie Sov. S jungos. T leidinuk išleidus, buvo suimti buv. Eltos ir užsieni m-jos tarnautojai vien tik sp jimu ir prielaida, nors tiksl i duomen visai netur jo, bet grynai asmeniška M. Gedvilos, G. Zimano, A. Guzevi iaus ir Dembo prielaida bei sprendimu, ir kažkokio sargo "ponams" kerštu, kai vienas iš buv. užsieni reikal m-jos tarnautoj j šiek tiek užtruko ten po darbo valand . Dabar šis keliolikos psl. leidinukas buvo naujai atspausstas, papildant dar vienu ar pora protest ir jo per 200 egz. paskleista prieš 1941.II.16 — Nepriklausomyb s švent s min jim . Iki 1941 karo pradžios J. Virbickas su stud. Br. Sta-

siukai iu ir dar pora kit t atsišaukim paleido iš Kauno keliolika.

Jau apie 1941 m. sausio m n. J. Virbickas susir pino ir slaptos spaustuv l s reikalais. Prieš kelis metus jis talkino vienai slaptai kr. dem. spaustuv lei, kuri buvo ruošta kažinkur netoli Šiauli pas vien kinink , bet labai atsitiktinai buvo surasta. Tuomet buvo ir gana keista byla, kurioje buvo prigriebtas dr. P. Karvelis, paraš s tam leidinukui vien ekonomin straipsn , bet ryšininkui neperdav atsitiktinai vieno rankraštinio lapo. Tas ryšininkas, manydamas gauti pinigų, nuneš rankraš t Saugumo departament , kur padar jo foto nuotraukas, o v liau tik — spaustuv . Taip ir grieb saugumas t spaustuv l ir dr. P. Karvel , kuris teisme rod , jog š rankraš jis dav tam studentui paskaityti, bet neperdav spaustuvei, o jei paskui spaustuvei nuvež tas saugumo agentas, tai visai kitas reikalas. Ir taip garsi byla gana paprastai baig si, teismas dr. P. Karvel išteisino . . . Dabar s - lygos buvo daug sunkesn s, nes gauti iš suvalstybint ir artelim spaustuvi smulkaus raidyno buvo veik ne manoma. Seniau raidyn vogdav ir gana paprastai išnešdav vair s spaustuvi darbininkai. Ir nors dabar spaustuv s darbininkai po to b tiniausi preki kain nežmoniško pak limo, kai buvo jos sulygintos su visos Rusijos imperijos kainomis, buvo siuste siut , bet išeinantiems buvo tokia kontrol , tokios kratos, kad išnešti ir po keliolika raidži buvo labai pavojinga. Bet darbininkai savo atliko, ir iki 1941 m. pavasario J. Virbickas jau tur jo pakankamai raidyno, tik reik jo apmokyti jaunus žmones rinkimo amato ir t.t. Ir blogiausia, kad tie apmo-

kyti šiam darbui visai už kitus niekelius kliuvo, tod l ir v l reik jo iš naujo mokyti busimuosius rink - jus: 1941 birželio m n. tr mimai ir v l sumaiš , taip slaptojo spaudos darbo iki sukilimo ir neteko prad ti.

Repatriacijos metu, kai mano gimini 4 šeimos repatrijavo, teko ir man apsispr sti: išvažiuoti ar likti iki karo pradžios. Likau, nes ir repatrijacija nebuvo aiškus išsigelb jimas: iš Latvijos repatrijavusieji jauni vyrai buvo mobilizuoti. To pat teko laukti ir lietuviams. Ir kai pasisakiau J. Virbickui, kad lieku, jis labai apsidžiaug , kad gal sime dirbti kartu. Svarstydami apie karo galimyb , r pino m s ir tokiais reikalais: kaip teks prad ti leisti tuomet laikraštis, kuriam kaip tik reiks n a u j g , nes dr. Ig. Skrupskelis suimtas, nežinia ar kada gal s, o kun. J. Prunskis, kun. St. Yla, kun. Barauskas — pab g , tod l išleisti Kaune ir Vilniuje po dienraš bus daug vargo. Savaitraš ius buvome numat : Marijampol je, Telšiuose ir Panev žyje, gal dar ir K dainiuose, Šiauliuose. Tuomet mums v liau sek išvežimai tebebuvo lyg negalimi, nors iš Gudijai priskirt lietuvišk j sri i jau buvo siaubi žini : ten dideli išvežimai lietuvišk sias apylinkes jau nusiaub 1940 m. pavasar , kur nukent jo ne tik Šv. Kazimiero, Ryto, bet ir Kult ros d-j veiklieji nariai. Ir tomis K. Berulio surinktomis žiniomis, tiesiog sunku dar buvo patik ti, nors Vilni buvo pasiek jau išvežt j laišk iš Sibiro ir kt. viet tiek lietuvi , tiek ir lenk . Ir reikia pasakyti, kad tie m s pasižnek jimai, susitarimai, kas ir kurias vietas sieksime ir kaip organizuosime laikraš ius išsilaisvinimo metu, buvo tikrai tik geri norai, bet jiems tr ko

kaip tik tokio meto tikrov s supra-
tymo, bet vis tik buvo ir gerai, nes iš
dalies taip buvo ir padaryta: prad ti
leisti laikraš iai dar vokie iams ne-
sant, kitaip — vokie iai susid r su
vykusia tikrove, kuri iš dalies ir
reik jo jiems pripažinti, nors laikinai
palikti kaip rado.

“ Laisv ”

Kaunas paskelb a t s t a t s
Lietuvos nepriklausomyb ir Laiki-
nosios Vyriausyb s atsišaukim .
Kauno radijas t žini kartojo ir
kartojo. T skelb ir kitomis kalbo-
mis. Vokiškai kiek v liau tai pa-
skait dr. Z. Ivinskis, kurio žemai-
tisk tarim buvo galima ir vokiškai
atpažinti. Šiam Kauno žygiui, Lietu-
vos valstyb s atstatymui, tuojau pri-
tar v i s a Lietuva: visur prasid -
jo visuotinis sukilimas ir su mažes-
niaisiais raudonosios armijos dali-
niais kautyn s, visuotinis j apšau-
dymas ir visoks kenkimas kaip savu
metu yra aiškin s gen. št. majoras
Vytautas Bulvi ius savo knygoje
Valstyb s karinis rengimas, kad
ateityje karas bus visuotinis ir visa
tauta jame gins savo nepriklausomy-
b . Dabar tokia kariuomene ir vorto
jau visa Lietuva: nepriklausomyb
gyn visi pador s lietuviai ir kiti,
mobilizavosi pati tauta, kuri nebuvo
pašaukta ginti savo laisv s 1940 m.,
kada prad jo baigtinai okupuoti Lie-
tuv naujieji Kremliaus imperialistai:
slavofilai ir rusofilai kaip iš caro die-
n . Ir dabar Lietuvai sujudus, visam
kraštui virtus kovos lauku ir nenu-
galimai raudonajai armijai prad jus
neriti atgal namus, vyko kas tel-
šiški jau buvo perdirbta nauja daina,
ir Kazimiero Mockaus su jaunimu
dar 1941 m. kovo m n. lapeliais
paskleista:

Jeigu karas rytoj,
keln s liks Lietuvoj, —
lengviau bus kojas raityti.
O kai nuogas visai,
b gti seksis gerai,
teks kas pavogta — palikti . . .

Už jus vokie iams, iš mano kampo
nebuvo galima vis m nes gauti lei-
dimo, kad gal iau Kaun pasiekti,
tod l ir “ Laisv ” pirm dien liu-
dininku bei dalyvauti jos darbuose
neteko, nors Jonas Virbickas v liau
apie tas pirm sias jos dienas daug
k pasakojo ir dovanojo vien to savo
laikraš io rinkin , kur met gale,
jam padedant, pavyko surasti knyg-
riš ir sirišdinti. Ta iau reikia pažy-
m ti, kad m s apšnek tas dar 1941
m. geguž s m n. spaudos planas, iš
dalies pavyko. Kaune su dienraš iu
susitvark J. Virbickas, su savaitiniais
— Kaz. Mockus — Telšiuose, Petras
B t nas — Panev žyje, kiek v liau
net ir K dainiuose.

Pagal J. Virbicko pasakojimus,
tai “ Laisv ” pradžia buvusi maž-
daug tokia. Dar nenutilus visiems
š viams, vos tik paskelbus per Kau-
no radij Lietuvos valstyb s atsta-
tym , jis iš Žaliakalnio r sio landy-
n s per daržus ir prisidengdamas
vairiais namais, nuskub j s “Žai-
b ”, nes gal jau bus galima ir laik-
rašt išleisti. Ar jis buvo tada susi-
siek s su Juozu Ambrazevi iumi ir
kitais, susispietusiai dr. J. Griniaus
bute, dabar jau neprimenu, nors
apskritai dar prieš sukilim prade-
dant, jam buvo priminta ar pavesta
tas darbas vykdyti. “Žaibo” spaus-
tuv nebuvisi sunaikinta, tik prie jos
kampo stov j s sukil lis sargybinis,
kur jis asmeniškai pažinoj s; sargy-
binis daugiau saugoj s I-sius uni-
versiteto r mus kaip “Žaib ”, tikriau

tik stebėjus, nes tebuvo s ginkluotas vien pistoletu... Iš Donelaiio g-v s (24) durys buv atviros, redakcijos (ten buvo Truženik ir dar kas tai) stal iai atpl štii, kiti ant grind , visa išbarstyta, s moningai dar priteršta, o ant stal rusiškai užrašyta grasinimai, kad b si sušaudyti visi buržujai, smetonininkai, ant vieno stalo dar ir grasinimas lietuviškai katalikams ir "popiežininkams". Spaustuv palikta ir nesunaikinta, n durys neuždarytos. Bijoj s, kad neb t kur nors užminuota, bet gerai apžir j s, — toki ženkl nerad s. Tada iš j s ieškoti koki nors rink j , nes "Žaibo" veik visus rink jus gerai pažino ir žinojo, kur gyvena. Ir tik iš j s v l gatv , sutik s Stas Selen , gerai jam pažstam stud. filosof , jau š t rašin jus ir spaudai. Taip St. Sel n ir pasiunt s buv. "XX Amžiaus" red. patalpas, kad ten jis s d t ir už jusiems gal t pasakyti, jog laikraštis dar šiandien išeisi s . . . Pavaikš ioj s susirado rink j , nes kiti jau buvo išb g su šautuvais ir kov si gatv se ar visai ding , susirado ir laulytoj , kur v liau atpalaidavo iš sukil li dalinio.

Praeidamas v l pro "Žaib ", sumet šiek tiek žineli , kad at j s rink jas jau tur t darbo, su St. Seleno net ir laikraš iui vard rink : sutar likti prie L a i s v , koki vardu nepriklausomyb s kov dienomis jo Kaune kr. dem. laikraštis, v liau tap s "Rytu". Jiems vardas tada atrod s visai tinkamas. Ir dabar jau nu jo pats J. Virbickas Aušros g:v , kur buvo susimet J. Ambrazevi ius, dr. Z. Ivinskis, dr. J. Grinius ir kt. Ten p. Alina Miliušyt -Grinien , ant grind gul dama, perrašin jo vairius jau Lai-

kinosios Vyriausyb s pranešimus Kauno radijo sto iai ir pan., nes ia buvo kaip tik Laikinosios Vyriausyb s min. pirm. pareigas ein s ir švietimo min. J. Ambrazevi ius, užb g davo ir sukilimui vadovauj s Leonas Prapuolenis ir kt. Taip J. Virbickui padavus surinkt antrašt Laisv , J. Ambrazevi ius t nuospaud tuoju ištais " L a i s v " (žaliu rašalu, k laik savo archyve v liau J. Virbickas) ir pasak s, kad mes tik žengjame laisv , dar jos neturime, reikia pilnai j kraštui išsikovoti, o kas rytoj — nežinome. Taip ir gim " Laisv " vardas. Šiam numeriui jis gav s ir J. Ambrazevi iaus parašyt vedam j "Priespaud numetant". Jis buvo p. Grinien s ia pat perrašytas mašin le.

Pirmasis " Laisv " numeris buvo išspausdintas 1941 m. birželio m n. 24 d., antradien , po piet . Jame tebuvo tik Lietuvi aktyvist fronto atsišaukimas, J. Ambrazevi iaus vedamasis ir šiek tiek sukilimo bei laikysenos žinu i : jo pirmoji laida tebuvo tik vieno puslapio. Tuojau pat buvo paskleista gatv se, kuri žmon s gaudyte gaud . An troj i jau šio pirmojo numerio laida buvo dviej psl., o tre ia — keturi , nes buvo vis prirenkama žini ir papildoma. Ir b dinga, kad " laisv " nei pirmasis, nei sekantis numeris netur jo j o k i o s c e n z r o s ; pats cenzorius buvo J. Virbickas, vis cenz r didelis priešas, tod l ir pasipriešino Kauno karo komendant o plk. J. Bobelio pirmajam telefoniniam cenz ros reikalavimui; jis (Virbickas) netur s laiko po cenz ras lakstyti ir laukti, kada koks cenzorius pasirašin s ir k nubraukys . . . Ir pirm j ir antr j " Laisv nu-

merius paruoš veik vienas J. Virbickas su St. Selenu (šio sveikata buvo labai trapi, tuojau pavargdavo ir fiziškai išsisemdavo, tiesiog sukrisdavo); tuos "Laisv" numerius dr. Z. Ivinskis pasi m s nuvež ir parod sutikdamas vokie i karin vadovyb , kuri ruoš si persikelti per Nemun Kaun : tas vokie ius labai nustebino, nes jie nebuvo Berlyno sp ti nei apie Laikin j Vyriausy b , nei apie laikrašt , kurio atsišaukimus ir kita dr. Ivinskis jiems išvert .

Žygiav vokie iai, Kaune rado ne tik tvark , bet ir Laikin j Vyriausy b . Jie labai nustebė, kad šitame "nuo amži vokiškame mieste" (taip iš Kauno radiofono skelb vienas vokie i leitenantas, kad jis už m Kaun ir pats iš k vokišk v liav ant senos vokie i pilies), rado visa ne pagal Berlyno plan ; jiems teko susidariusi pad t šiaip taip t o l e r u o t i , nes prad ti dabar kar su lietuviais nebuvo jokios prasm s. Ta iau jau tuojau buvo visur vokiška karo tvarka, tuojau dal krautuvi paskyr tik vokie i kariam, kur jie už menk kain gal jo visa pirkti (10 rubli lygu 1 mark), tai ir pirkosi, k gal jo, ypa batus, ir siunt karo paštu savo turting Reich . Ir b dinga, kad vokie i kariams skirtas laikraštis tuojau spausdino, kaip, pvz., latvait ar latviai padeda vokie i kariams, pvz., kelia vokie i kar laiveliu, bet iš Lietuvos toki nuotrauk , kiek žinau iš "Spindulio" spaustuv s, nepraleisdavo, nors kaip tik ten spausdino kiek tai laiko "Feldzeitung von Maas bis zum Memel" (pilnos antrašt s jau neprime nu); jie atsisak spausdinti ir tokias nuotraukas, kur drauge lietuviai ir vokie iai apšaudė raudonarmie ius ir vokie i kariai d koja sveikindami

partizanus už talk prie Dubysos ar prie Kretingos . . . Taip pat vokie iai jau iš pirmos dienos ved ir labai žiauri " Laisv " dienraš iui cenz - r bei sak paskelbti per radij , kad, apšaudžius vokie i karius, bus sušaudomi vietos žmon s arba šimtai žyd . . .

Dabar " Laisv " susilauk ir naujo vyr. redaktoriaus, kuris buvo suredagav s paskutin "Židinio" numer . Tai buvo Kazimieras B a u b a , gimnazijos mokytojas, lotynistas, dirb s ir "XX Amžiuje", artimas J. Virbicko draugas, dalyvav s ir keliuose prieš-sukiliminiuose pasitarimuose. Tai buvo labai geras, didelio takto vyras, rodos, netur j s niekada asmenini prieš , bet 1943.III.16 vokie i sumintas, išvežtas Stutthof , kur ir mir . Taip abu šie vyrai ir sudar t jung toliau " Laisv " vežti . . .

M nullo pervartos

Sukilimo paskelbta Laikinoji Vyriausy b , nors ir vairi nusistatym žmoni sudaryta, nors ir labai sutartinai priešinosi vokie i okupacijai, bet vis nepatenkino. Vieni aiškino, kad joje per daug katalikiškos pakraipos žmon i, kad es nuskriausti socialistai. Kiti v l buvo nepatenkinti, kad sakyta gr žti visiems

1940.VI. 15 tur tas pareigas, tod l susidar naujas nuskriaust j , ypa vidurini mokykl direktori , b rys, kurie dabar tur jo tenkintis v l tik mokytojo vieta. Antra, užpildant išvežt j vietas visose valstyb s žinybose, neskirst j niekas pagal naujus "nuopelnus" arba sivaizduotus nuopelnus, ne visus paaukštino, ypa kent jusius nuo tautinink režimo. Pagaliau buvo v l naujas b rys "atstumt j " ir ne vertint , nepri gerbt , kurie b tinai nor jo patekti

kokias nors aukštesnes vietas ir vis reikalavo išvalyti visokias “raudo nas” blakes, kad b t jiems vietos ... Ir paskutinieji tur jo labai daug dideli sumanym , pvz., kaip sustiprinti po okupacijos lietuvyb , kaip išvalyti nusikalt lius tautai, sustiprinti apgriaut bolševik krašto k ir prekyb , ar kaip iš vokie i išgauti piln krašto valdym , piln nepriklausomyb . Jei bus pertvarkyta Laikinoji Vyriausyb , tai b si s tuojau panaikintas sunkus karo stovis ir vokiškos komendant ros, nes tik jiems vokie iai gal patik ti, k jiems sak s toks labai žymus vokie i vyras ir didelis lietuvi draugas Kurmies; t pat tvirtin ir kiti dideli vokie i vyrai, kurie artimai paž sta pat fuehrer ... Ir tod l tie visokie nepatenkintieji, labai smark s lietuviški vyrai, po m nesio, kaip ir kiekvien kart m nulis, padar 1941 m. liepos 23-24 d. nakties metu tikras apyvartas: jie sukilo prieš Laikin j Vyriausyb ir už m Kauno karo komendant r , kai kurias kitas staugas ir t.t., bet ir v l nelaim : j “vadás” ir “valdži ” tepatvirtino tik tas pats Kurmies, nes vokie i karin valdžia nauj valdži nenor jo, nes labai gerai žinojo, kad jau perima civilin vokie i valdžia Rygoje, kur Ostlando viršininku paskirtas Lohse, o Lietuvos srit turi perduoti von Rentelnui. Tai kam dar ia karinei valdžiai terliotis, jei turi perduoti neken iamam civilverwaltungui . . . . Bet tos tikrov s nežinojo ir n nenujaut m s dr s s didvyriai, valdžios ištrošk ir tur daug plan visai Lietuvai naujai pertvarkyti . . . . , bet labai gerai patarnav Berlynui, parodydami, kad Laikinoji Vyriausyb t ra “kažkokio išsišok li b relio” reikalas, kurio

nepripaž sta kiti. O vokie iam to te-reik jo. Ir dabar tie linksmai nusi-teik vyrukai, patik j geštapininko Kurmies pažadais, iš dalies nuvert ir pertvark Kaune t “nereikaling ” sukil li valdži , tod l vokie i atsi stajam Rentelnui labai palengv jo gyvendinti did j Fuehrerio statym ir šiame Rusijos kampe. O reikia prisiminti t ilgai sl pt Hitlerio ptvark — statym , kur pasiraš dar 1941.VI.18, taigi anks iau nei prad jo kar , kad visos Soviet s-gos valstybinis ir kooperatyvinis bei kitoks turtas yra Reicho nuosavyb ir nuo tos dienos tame krašte jau veikia Reicho teis . . . . Pagal t ptvarkym , tai visos Lietuvos, Latvijos, Estijos ir kitos nukariaut krašt pramon s mon s, kinink buvusi žem ir t.t, yra gryniausias Reicho turtas, kas paskui domiai prasi-skleid , kada išvežt j kius reik jo “nuomoti” iš vokie i valdžios! . . . . , kai atsitiktinai mums pateko Tour-nistenschrift serijos vienas leidinukas, kur buvo išpl šiami lapai; j tarnybiškai teikdavo karys, kok šia-me krašte jau k sau numat . . .

Taip šios “naujos Kauno vad valdžios” ryt (1941.VII.24) sug ž jo “Žaibo” spaustuv ir nam antr aukšt jau ir n a u j o dienraš io redakcija, kuri paskyr Kurmiui pavaldi “Kauno ir Lietuvos valdžia”. To naujo laikraš io vardas dar buvo nežinomas, bet vyr. red. buvo kaž kokio vado paskirtas Stepas Vykintas-Povilavi ius. Jis kartu atsived jau ir nemaž redaktori b rel , su nauju korektoriumi iš “Spindulio”, kur tuomet jau labai ž liai tvark vokie-iai, tod l jo buvusieji tarnautojai ieškojo b d iš ten pab gti.

Naujai atvyk laikraš io leid jai, tuojau sak pasilikti vietoje “Žaibe”

dirbantiesiems, ir rinkti j medžiag , bet ne " Laisv " paduotuosius rankraš ius, perimdami ir šios visus rinkinius. Tiek Kaz. Bauba, tiek ir J. Virbickas dar s d jo kitame kambaryje ir jau prad jo rankioti savo daiktus, nes ia "valdžios" jau buvo pasakyta, kad jie nereikalingi, ir

Laisv " jau sustabdyta, jie atleisti savaime ir iš darbo. Kartu "naujoji redakcija" pertvark ir patalpas, pakeisdama kambari rašomuosius stalus, o dal ir iš kitur naujai atveždama. Kaž kuris iš naujosios redakcijos nuneš vokie i cenz r sulaužytus du pirmuosius psl. nauju vardu, ta iau dar laikraš io vardas nebuvo aiškiai parinktas: vienas psl. tur j s vien antrašt su "Lietuvos" pirmuoju žodžiu, kitas — v l kitu vardu . . .

Iš vokie i cenz ros staiga paskambin s telefonas, kuriam atsiliep naujojo laikraš io pats vyriausias redaktorius St. Vykintas. Vyr. vokie i cenzorius pareikalavo kalb ti su J. Virbicku, kur dabar pakviet iš kito kambario, nes ten nebuvo telefono. Vokie i cenzorius m s piktai šaukti, kod l v luoja su laikraš iu, kod l sabotuoja ir t.t. J. Virbickas ramiai paaiškin s, kad išeis naujas laikraštis ir to laikraš io pirmieji lapai es jau nunešti, o jis nuo šio ryto redakcijoje nebedirb s... Iš ten žiauriai surik , kad jis tuojau tur s b ti cenz roje, o kitaip b si s suimtas ir teisiamas kaip karo meto ir vokie i darbo sabotuotojas. Galvotr k iais J. Virbickas nul k s vokie i cenz r , kur tur jo aiškintis. Tada jam buvo aiškiai pasakyta, tiesiog padiktuota, kad ir toliau turi laikrašt leisti, " Laisv " turinti laiku išeiti, kitaip b si s priskirtas prie Naujosios Europos ir vokie i karo

teis s sabotuotoj , o tokius vokie iai tuojau sušaudo . . . Dabar karo metu laikraš io vardas nekei iamas, o nauja redakcija jiems nežinoma: pakeitimus dar s tik vyr. Ryt fronto karo vadas arba Berlynas, bet ne kas tik susigalvoja . . . Tek išklausti barn ir d l Laikinosios Vyriausyb s, kuri suorganizavo ir paskelb tik keliolika "Eselkoepfe" ...

Sugr ž s J. Virbickas redakcij , dar rado ten ir Kaz. Baub , ir St. Selen , ir vien kit šiaip už jus , ir su kitais suskubo paruošti " Laisv " numer bei išleisti mažai pav luodami. Vokie iai buvo griežtai nustat , kuri valand , t. y. ne v liau, turi b ti " Laisv " jau Kauno gatv se, o taip pat ir kada laikraštis turi b ti nuvežtas Kauno gelež. stot , kad ne v liau sekan ios dienos gaut toliau esantieji paštai, nes turi b ti visiems aišku, kad Lietuvoje ramu, ir n ra karo veiksm bei kit sutrikim . . .

St. Vykintas, pabuv s ar ne trejet dien , iš "Žaibo" išsikraust , neišleid s naujo laikraš io. Pralaim jimo priežastis buvo labai paprasta, ir v - liau ji paaišk jo: Vokietijoje atskirame mieste t ra vienas laikraštis, nes vienas vadas, viena tauta, o srovi laikraš iai visai neleidžiami, tod l ir tik vienas vietinis dienraštis užimto krašto visoje srityje, kurioje šeiminkas vienas srities kario vadas! Tuo b du Kauno sri iai tegali b ti vienas dienraštis, o Vilniuje — dar kitas, nes ten v l kita karo sritis. Jei Stp. Vykintas, per m s laikraš io redakcij , b t nuneš s nepakeisto vardo puslapius, b tent " Laisv ", tai vokie i karo cenz ra to pakeitimo gal ir neb t pasteb jusi, nes m s vidaus nesusipratimai jiems mažai ter p jo: svarbu, kad laikraštis iš jo,

o kas j paruoš — nesir pino, jei d l to kas triukšmo nekelia. Ar b t vokie i cenz ra prikibusi, kad leid ju pasiraš t dien ne Lietuvi Aktyvist Frontas, sunku pasakyti, nes jiems tuomet ter p jo tik pats laikraš io vardas išlaikyti, kol prad s darb jau civilverwaltungas, kuris tvarkysis jau visai atskirai, priklaus s nuo dr. Alf. Rosenbergo (Ryt reikalams ministro) ir Ostlando komisar Loehs s.

Su akmeniu po kaklu

Nors šis karštuoli žygis ir j susid jimas su ponu Kurmies sužlugo, jie n a u j o dienraš io leisti nepra d jo, neper m ir iš Lietuvi Aktyvist Fronto leistojo “ Laisv ”, bet jie savaip sujauk lietuvi vienyb ir ramyb : Lietuvi Aktyvist Frontas prad jo skirstytis sudedam sias dalis, iš jo prad jo išsiskirti kai kurie skirting nusiteikim samb riai, tur skirtingas veiklos paži ras Lietuvos nepriklausomybei puosel ti ir jos siekti. Ir dabar liko buv. Lietuvi Aktyvist Fronte kažkas panašaus krikš ioniškajai srovei; jaunoji karta, dar nedalyvavusi politikoje, bet kovojusi tik d l Lietuvos laisv s, užpild jo gretas.

Susidarius naujoms s lygoms, Lietuv perimant vokie i civilverwaltungui, Lietuvi Aktyvist Frontas pertvark kiek ir “ Laisv ”, jei galima sakyti, jungdamas nauj žmoni , jau priklausan i aiškesn ms grup ms. Buv s vyr. red. K. Bauba, d l eil s kit darb , iš laikraš io pasitrauk . jo viet buvo jungtas Balyš Dundulis, daug met dirb s “Lietuvi Žiniose”, labai gudrus ir tiesaus b do žmogus, aiškiai apsisprend s lietuvis. D l sveikatos galutinai pasitrauk ir Sta-

sys Sel nas, kuriam jau pasireišk pirmieji džiovos ženklai; aiškiai reik jo poilsio ir net palikti Kaun . T r t t jo viet ir buvo jungtas Juozas Žlabys-Ženg . Taip pat atsirado ir daugiau nauj žmoni , kuri aš atvyk s visai dar nebuvo gird j s. Tas persitvarkymas vyko dar Laikinajai Vyriausybei nesulaikius darbo, nors jau buvo žinoma, kad gen. tar ju bus gen. P. Kubili nas. Kitais žodžiais, “ Laisv ” persitvark šiuo s vartiniu metu, nors jos užimtoji lietuviškoji linkm d l to visai nebuvo paliesta, ji liko kaip ir seniau. J. Virbickas dabar liko lyg ir vyr. red., bet iš esm s jis sutar su B. Dunduliu dirbti drauge ir laikyti ir toliau aiški ne tik lietuvišk , bet ir demokratišk linkm , b tent, neišsišokti prieš Anglij , Pranc zij ir kitas Vakar valstybes, nieko pikto apie jas nerašyti, drauge sabotuoti, kiek tik manoma, visus vokie i reikalavimus . . . Tre iasis redaktorius J. Žlabys - Ženg jiems abiems nepatiko, juo pilnai nepasitik jo, nes jis m go gerokai nugerti ir toks sutartinai kovai visai netiko. Antra, tuo metu J. Žlabys tur jo labai daug keist literat rini ir kitoki id j , kurias daug kas priskirdavo prie svajoni , o okupacijos metu reikia b ti labai kasdieniškam ir kietai sukiotis, kad nenusk stum jos tvane. Tod l abiej sutarimu J. Žlabiui buvo palikta r pintis “ Laisv ” laikraš io literat rine dalimi, nes jis savo metu buvo vienas iš ryškiausi “Keturi V j ” poet . Deja, dabar jis jau buvo sukniuž s, prad jo spausdinti per daug savos k rybos, atmesdamas kit , ypa jaunesni j raštus, kartais bandydamas paversti tik grynai savo literat ros lapais, užkamšydamas vis skyri net savo

susapnuotais reportažais. Ir taip po kokio m nesio prad jo plaukti pikti laišškai, kuriuose imta šaipytis iš “žengiados”, ypa iš jo suvelt rašini apie senesiuosius rašytojus, kuriuose laiš k autoriai kaltino tiesiog prof. Mykolo ir Vaclovo Biržišk plagijatais . . . Tod l po kokio m nesio J. Virbickas labai aštriai susibar su J. Žlabiu, pareikalavo spausdinti ir jaunesni j ir kit vyresni j atsiun iam daili j k ryb . Bet, deja, šis sp jimas nieko negelb jo. Tada, gav s jaunesni j k rybos, pats J. Virbickas atiduodavo surinkti ir davo “ Laisv ” visai neparod s ir nesitar s su J. Žlabiu, bet jo iš redakcijos neišt m grynai humanistiniais sumetimais, nes šiam nebuvo kur dingti; tik j dar kart sp jo, kad redakcijos patalpose negurkšnot ir neatsinešt bonkut s ... Ir, reikia pasakyti, kad tuomet J. Žlabys sirgo ne tik rašytojiška didybe, bet jau buvo sugriebtas ir kaž kokios baim s, ypa kai vokie i cenzorius išbraukdavo koki eilut : nemiegodavo, kaip pats pasakojo kelis kartus, namuose, nes bijojo, kad geštapas jo nesuimt . . . O kai vien kart vakare einant, kažkas netoliese iššov , tai jis gird j s net kulk prazvimbiant; tai j taip paveik , tiek daug susitelk baim s ir vis pasakodavo, kad tai j už lietuvišk j veykl kas tai iš prieš nor jo nušauti ... Ir kai vien kart jam papasakojo juokais Pulgis Andriušis, jog gird j s, kad vokie iai nor su tokiu dideliu rašytoju J. Ženge atsiskaityti, ir jau paskyr seklus, J. Žlabys tuojau išbalo, m virp ti, teko raminti, atnešti vandens ... Ir taip jis iš jo ir negr žo kelias dienas: slapst si. Tada jis nesuprato jau P. Andriušio juokavim , kuris buvo

gana išg r s, nes gr žo iš draug . Dar žiauriau P. Andriušis kart iš J. Ženg s pasišaip vien sekmadienio popiet , kai už jo su kaž kokiu iš Ryt fronto gr žusiu lietuviu leitenantu ar kapitonu ir šiek tiek nug r s sukomentavo: “Eskadronas be kelni ant žirg !” Tik J. Žlabys išbalo, grieb nuo stalo knygas ir m m tyti P. Andriuš , šaukti ir keiktis visais rusiškais keiksmiais. Ir tik su mus rankas, pasodinus, nusiramino. Pasirodo, pataik priminti J. Žlabiui labai nemaloni , gr žusio girtu gusar kareivines su latvi karininku drauge, komand ; Žlabys gerdamas su sve iais latvi kariškiais kvailai susilygo, kad jo kareiviai klauso net ir tokios keistos komandos ... Ir toji “komanda” J. Žlabiui daug kaštavo, buvo paleistas atsarg . . . Taip ir stumd si “ Laisv ” redakcijoje J. Žlabys, kartais užtariamas dar ir keturv jinink draug , neišskiriant ir paties K. Binkio, bei kai kuri kariški . Reikia pasakyti, kad tuo metu J. Virbickas kaip tik veng redakcijos nari tarpe bet koki nesantaik , nes kiekvienas nesutarimas gal jo b ti nauja priežastis vokie iams sikišti. Jau 1941 liepos m n. karštuoli žygis parod , kad tokie nesutarimai panaudojami ir vokie i savo tikslams. Ir dabar vokie iai v l lauk , kad “ Laisv ” redakcija ir reporteriai prad t nesutarti, kai kas jau 1941 rugpi io m n. gale landžiojo, aiškino, jog es geri žmon s skriaudžiami, jie gal t išleisti labai ger laikrašt , panaš “Dienos Naujienoms” ir kt.

J. Virbickui prie civilin s vokie i valdžios ir j cenz ros, su kuria jis pats daugiausia palaik ryšius, tikrai buvo sunku, nes niekada nebuvo tikras, prie kokio straipsnio ir ko-

kio sakinio ar žodžio prikibs ir j, kartu ir visus lietuvius, išplis pasakutiniais vokiškais keiksmiais ir pravardžiavimais, k. a. "baltisiais žydais", "laukine kiaule" (Sau) ar net "lietuvišku šernu" ir kt. O tada prikibdavo prie daug ko, pvz., nepraleisdavo žodžio "t vyn" ir patys vokiečiai cenzoriai rašydavo "t višk", nes pagal juos, vien tik vokiečiai tauta teturi "t vyn" (Vaterland), o visi kiti — "t višk" (Heimat), todėl kiekviliu ir Šiauliuose jusi "T vyn" buvo pakeista "T viške". Ir prie šio "t vyn s" žodžio tiek pradėjo kabinėtis, kad išbraukydavo senuosius lietuvių eilrašius ar apsakymlius.

J. Virbickas vengė spausdinti kitos piktos apie Lietuvos tautines mažumas, todėl vokiečiai cenzorai jam nuolat prikaišiodavo, kad "Laisv" nespausdina straipsnių apie tai, kaip Lietuvoje žiauriai elgiasi žydai, kaip jie išnaudojo ir skriaudė lietuvius kininkus ir darbininkus. Ir tiesiog reikalavo tokių straipsnių, nurodydami, net kiek vietos jiems turėtų būti skirta kiekviename numeryje. J. Virbickas gynėsi, kad nėra surinktos medžiagos, nėra kam rimtai apie tuos klausimus parašyti ir t.t., nutylėdamas, kad nuolat "Laisv" gauna tokius raštपालाiki iš buvusio

labai "žymi" gatvis su spaudos ("Dienos", "Lapo", "Sekmadienio") rašėiv reporteriai, bet juos padeda šalis ar grįžina, kaip menkos ir nepataisomos lietuvių kalbos raštus, arba prašo rimtai parašyti, nedaryti negarbių lietuvių spaudai ... Ir šie rašėivos kuo toliau vis dar sižlesni, vis daugiau ir daugiau reikalavo j raštus spausdinti, nes jiems reiki pinigai, reiki gyventi, o svarbiausia, — nugerti. . . Pagaliau jie m tiesiog grįžinti, jei nespausdins j straipsnių, tai jie eis vokiečiai staigas ir ten išaiškinti, kokie ia "Naujosios Europos" sabotuotojai susimet ... Ir vien dieną, nežinia, kaip ten patekusius, iš vokiečių cenzoros J. Virbickas atsineš pluošt rankraštį, kuriuos jis buvo redakcijoje šalis atidėjis ir vis jiems nerasdavo vietos. Tada jau teko vien ar kitą tokį rašinį ir išspausdinti, ir išmokti tiems rašėivoms žymiai didesnis honoraras nei šiaip kitiems mokėdavo, nes toks buvo pasakytas sakymas iš vokiečių cenzoros, jau nusipelnusiems gatvis žurnalistas ... Ir jie kuo toliau, tuo dar si vis žlesni, nes kai kurie gavo jau PK (Propaganda Kompanie) ar kitokių pažymėjimus.

(Bus daugiau)

Dojū už pilietinį bei moralinį paramą, kurią patyriau teismo metu. Ypač džiugina jį drąsa ir ryžtas kovoje dėl laisvės ir tiesos. Jūs — mūsų viltis ir ateitis! Trokštu vieno — tesiplečia judėjimas už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę".

Gintauro Iešmanto kreipimasis Lietuvos jaunimui iš Permės lagerio, 1981

JUOZO PAŽEM NO ATSILIEPIM PAPILDANT IR PATIKSLINANT

GINT DAMUŠYT rašo: Esu dkinga p. Pažem nui už komplimentus. Bet vis tiek nesutinku su jo "deja" d l mano pasisakymo apie autoriaus priskyrim LKB Kronikos, Tikin i j teis ms ginti katalik komiteto, Lietuvos Helsinkio grup s prie "lojaliosios opozicijos". Aš visiškai sutinku su K stu io Girnias tuo klausimu padarytomis pastabomis. (Aidai, 1981 znr. 5, p. 348). Man taip pat krito ak, kad p. Pažem nas, net kalb damas apie okup. Lietuvos kvistlingus, visai nekomentuoja tuo klausimu referento Šakalio pasisakymo.

BRONIUS NEMICKAS rašo: Patikslindamas J. Pažem no atsiliepim T. Remeikio knygos "Oppositinio to Soviet Rule in Lithuania 1945-1980" vertinim , aprašyt "Vienos knygos parašt je" ("Laisv " Nr. 81-118, 1981 m.), apsiribosiu tiktai tais Pažem no priekaištais, kurie taikomi specialiai mano teiginiams, neliesdamas nei kit vertintoj tvirtinim , nei redakcijos pastab .

J. Pažem nas padaro ir metodini ir dalykiniai priekaištai . Prad siu nuo metodinio priekaišto (jis lie ia ir kitus du vertintojus). Pasak Pažem n reik j vertinimo darb pasiskirstyti kitaip (pagal "tautinio ir religinio pasipriešinimo apraišk pavaizdavim"): " ia ir pasirodo netikslingas dirbtinis viso veikalo suskaldymas tarp trij asmen — V. Vaitiek no, Br. Nemicko ir G. Damušyt s". Betgi vertinimo padala tarp trij asmen juk atitinka knygos s rang , nes ir pati knyga susideda iš trij dali . Tod l toks vertinimo darbo pasiskirstymas yra ir tikslingas ir nat ralus. Žinoma, niekas n negin ija, kad tos visos trys knygos dalys rišasi viena su kita. Tatai nebuvo jokia paslaptis ir jos vertintojams. Jie, kaip

matyti iš vertinimo turinio, t ryš pabr ž , kur mat esant reikalinga, akiai neužsiskl sdami kiekvienas tik savojoje dalyje. Ir antra, Pažem nas taiko dvilyp standart : iš vienos pus s pripaž sta autoriui teis "sukirpti" kny g savo nuoži - ra, bet iš antros pus s — reikalauja, kad tos pa ios knygos vertintojas jau laikyt si ne savo paties pasirinkto ir vertinamos knygos s rang atitinkan io, bet Pažem - no peršamo metodo, taip pat galimo, tik jau pav luotai si lomo.

Pažem nas, — nepagr stai bandydamas rodyti iš mano teiginio konteksto išimt ja citata mane tvirtinus, kad m s sovietologai nesinaudoj sovietiniais dokumentais, — sovietinius dokumentus sumaišo su sovietine propaganda (sovietiniais "dokumentais" svetimženkliuose, sovietiniais falsifikatais). Pažem no nurodomoje mano teiginio citatoje kalba eina apie sovietin propagand , kitais žodžiais tariant, sovietinius "dokumentus" svetimženkliuose, o V. Vardžio knygos bibliografijoje — apie sovietinius dokumentus be svetimženkli . Savo paži r sovietinius dokumentus be svetimženkli pareiškiau, vertinimo metu kalb damas apie knygos dokument sud stym apskritai ir geidaudamas tokius sovietinius dokumentus matyti sutelktus atskir Lietuvos priešo dokument skyri . T paži r atšvie ia šis mano teiginys (nurašytas iš juostel s): "Kada, vadinasi, rašai, kad ia yra documents on national and political opposition, Lithuanian opposition, ir dedi sovietinius dokumentus, kažkaip jie nelabai limpa prie viso šito k no. Žinoma, jeigu jau eini daug toliau, tai gali taip sau tolimoj perspektyvoj sivaizduoti, kad, klausyk, tu vistiek pamatysi per t dokument ir lietuvi prieššinim si, lietuvi rezistencij . Bet aš ne-

žinau, kaip ia reik jo padaryt — gal tuos dokumentus atskirai kaip nors parodyt. šit skyri juos d t ir pirmon vieton — tai, man atrodo, nevisai logiška". (Nors vertinimo aprašyme d l glaus-tumo šis teiginys ir nepilnas, ta iau Pažem nas, vertinimo metu pats b damas sal je, gird jo j vis išitsai). Taigi so-vietologui galima ir reikia, kaip teisingai pažymi Pažem nas, "su deramais rezerva-is" naudotis tais sovietiniais dokumen-tais, kurie atšvie ia Lietuvos gyvenimo tikrov , bet prisieina atmesti sovietinei propagandai ištikimuosius falsifikatus. Manding, m s sovietologai jau seniai mažne šitaip ir apsieina su sovietiniais dokumentais.

Pažem nas skelbia neties , prasimany-damas mane bandžius "suniekinti tariamais teisiniais motyvais" pabaltie i 1979 m. peticijos signatar reikalavimus. Tais teisiniais motyvais, kaip matyti iš ma-no vertinimo teksto, bandžiau parodyti, kad Ribbentropo - Molotovo slaptieji protokolai neturi juridin s galios, o apie pe-ticijos signatar reikalavimus iš viso ne-kalb jau. Su tais mano teisiniais moty-vais, liudijan iais slapt j protokol neteis tum . Pažem nas "susidoroja" sa-votišku b du: matyt, bando nukreipti skai-tytojo d mes visai kitur, šalutinius da-lykus, neturin ius ryšio su t slapt j protokol teis tumu. Pasakoja Vokietijos ir Soviet S jungos nutikimus su Taut S junga, nurodo šios organizacijos nari prievoles, suokalbininki (Vokietijos ir Soviet S jungos) nesiskaitym su tarp-tautin mis sutartimis, ne manomum slaptuosius protokolus registruoti Taut S jungoje ir tod l rebus sic stantibus pagrindu maloningai "atleidžia" juos nuo šios registracijos, galop tariamai j teis -tumui rodyti ypa pabr zia j ratifika-vimo fakt , tartum jo vieno gan t , kad neteis to gymio sankalba tapt teis ta sutartimi. Deja, šiuose išvedžiojimuose minimi dalykai vis d lto negal jo tei-sinti t slapt j protokol ir "p sti" jiems saistomum . Viena, jie nebuvo registruoti Taut S jungos sekretariate,

kaip reikalavo jos statuto 18 str.; "Kiekvien sudaryt sutart ar prisiimt tarp-tautin sipareigojim po to bet kuris S jungos narys tuojau registruos Sekretariate, ir šis, kiek galint grei iau, pa-skelbs. Jokia sutartis ar tarptautinis sipa-reigojimas nesaistys, kol nebus šiaip re-gistruota". (Mano pabraukta).

Antra, minimi protokolai buvo slap-tos klastos aktas: Lietuvos žem mis mai-nikavo suokalbinink s Vokietija ir Soviet S junga už Lietuvos vyriausyb s nuga-ros, jai tame sand ryje ne tik nedaly-vaujant, bet apie j net nieko nežinant.

Ir tre ia, jie buvo ne laisvos valios, bet smurtos išraiška: nei Lietuvos vyriaus-yb , nie lietuvi tauta niekad n ra pa-reiškusios tam slaptam mainikavimui savo sutikimo. Betgi kiekviena sutartis (ir tarp-tautin), kad b t teis ta ir saistyt , turi atitikti jai sudaryti nustatytus forma-lius reikalavimus ir negali b ti klastos bei smurtos padarinys.

Savo išvedžiojimais Pažem nas veltui bando sudaryti klaiding sp d tuos slap-tus protokolus buvus ir tebesant teis tus. Argi jie, nepagr stai bandomi apskelbti teis tais, tuo b du tap lyg ir saistomais, labiau sustiprint lietuvi tautos teis valstybin nepriklausomyb !? Manding, b t atviršk iai.

VYTAUTAS VAITIEK NAS rašo: Ma-no bendro pob džio pastab l d l auto-riaus subjektyvumo bi iulis Pažem nas apšaukia marksistinio istorijos determi-nizmo taikymu. domu, kuo jis apšauks bi iulio K. Girniaus aptartus autoriaus subjektyvumo konkre ius pavyzdžius? (Ai-dai, 1981 Nr. 5). Bi iuliui Pažem nui, kaip kad ir autoriui, patinka partizan karo apimt apriboti tik nacionalistais. Sovietin propaganda t apimt susiaurina dar daugiau — iki buržuazini naciona-list . Vaitiek nui betgi atrod ir tebeat-rod, kad tai buvo tautin s apimties karas su okupantu. Vaitiek nas visai ne-liet autoriaus schemos, r šiuojant rez-istencijos apraiškas. Bet bi iulio Paže-m no pastangas autoriui tos schemos

---

PIRMIEJI KATEDROS MECENATAI

Pasaulio Lietuvių Bendruomenės valdyba 1981 lapkričio 20 d. pasirašė sutartį su Illinois universitetu Chicagoje steigti amžiną Litanistikos katedrą, kuriai reikalinga surinkti 600,000 dol. per ateinančius penkerius metus.

Pirmieji šios katedros mecenatai yra Chicagos ir apylinkių lietuviai, sudarę pirmą 10,000 dol. Tai Romas ir Emilija Sakadolskiai (1,000 dol.), Alicija Rėgytė (1,000 dol.), Vytautas ir Aldona Kamantai (1,000 dol.), Vaclovas ir Asta Kleizos (1,000 dol.), Pivilas ir Rta Kiliai (1,000 dol.), Raimundas ir Danutė Korzonai (1,000 dol.), dr. Algis ir Violeta Pauliai (2,000 dol.), Antanas ir Marija Rudžiai (1,000 dol.) ir kun. dr. Juozas Prunskis (1,000 dol.).

Visos aukos Litanistikos katedrai atleidžiamos nuo mokesčių. Pažadotos aukos gali būti mokamos per penkerius metus. Reikia rašyti LITHUANIAN WORLD COMMUNITY FOUNDATION vardu ir siųsti PLB Fondui šiuo adresu:

Lithuanian World Community Foundation
5620 So. Claremont Ave.
Chicago, IL 60636 USA

---

talkininkus atkviesti ir Brazait laiko nesusipratimu. Biulienio Pažemnas cituojamame LKB Kronikos I-ojo tomo vadinyje žodyje Z. V. teigia, kad Kronikos kovos metodai — ne sovietiniai santvarka griauti, o rodyti, kad jie griauja patys sovietiniai pareigūnai — jau prieš LKB Kroniką vartoję du rusišvakininkai. Bet ir šis metodas neva sovietinės sistemos leistinum ribose tai sistemai demaskuoti demaskuotojų nuo baudymo neišgelbės jo ir sistemos demaskavimo subversyvumo nepašalina. Tad iš to Z. V. pasakymo yra aišku, kad LKB Kronikos kovos taktika su sovietine sistema šios kovos ne rikiuoja "within-system" pasipriešinimo kategorijai.

Autoriaus atsisakymu Lietuvos valstybingumo ir rezistencijos tradicinis plotmės biulienis Pažemnas nori pateisinti kitą autorių praktiką bei faktą, kad "pasipriešinimas vyksta . . . sovietinio režimo realyje srityse". Vaitiekui atrodo, kad kokiam prašalimui šieki pažiropuotose Lietuvos rezistencijose gal ir galima būtų atleisti. Dėl Lietuvos valstybingumo padėties prašalimais gali būti

abejingas ir sau galvos nekvaršinti. Bet iš lietuvių mokslininko natūralu laukti, kad jis Lietuvos valstybingumo padėties respektuotų. Lietuvos aneksijos nepripažinimui nuvertinti biulienis Pažemnas cituoja rezistentų pastabas prancūzų žurnalistei, kad aneksijos nepripažinimas rezistentams nieko neduos. Bet iš citatos aišku, kad okupuojant Lietuvos rezistencija iš laisvojo pasaulio laukia daugiau, kaip vien tik aneksijos nepripažinimo.

Tokia tos pastabos prasmė.

Bet argi toks laukimas nuvertina aneksijos nepripažinimą? Prof. K. Eringis liudija, kad okupuojant Lietuvą aneksijos nepripažinimas teisingai vertina:

— Svarbu išsaugoti strategines pozicijas, išlaikyti tarptautinį Lietuvos okupacijos nepripažinimą, rodyti pasauliui sovietinę okupaciją kaip sociokolonizmą, ruošti atitinkamą informaciją diplomatinėms slauksnėms, veikti akademiniame pasaulyje. (T. viškis Žiburiai, 1981.IX.24).

Veikti akademiniame pasaulyje pirmiausia galėtų ir turėtų mės akademi-

kai. Bet tam uždaviniui vykdyti jiems patiem turi būti aiški Lietuvos valstybingumo padėtis, okup. Lietuvos rezistencija ir tai, kad disidentas priešinas valstybės vidaus režimui, o rezistentas — valstybės okupantui. Ir nors kartais disidento ir rezistento interesai gali sutapti, jų pagrindiniai tikslai iš esmės pasilieka skirtingi. Biulius Pažemnas teisina autorius, kad jis esąs priverstas okupuoti Lietuvos rezistenciją prieš okupantą paversti tik sovietinio vidaus režimo disidentais. Bet gi kas autorius priverstas? Kad kiti politiniai veikaliai autoriai taip rašo? Žinoma, pasroviui plaukti lengviau, nekaip prieš srovę. Bet ar lietuvis mokslininkas yra visai nesaistomas tautiniais pareigais? Kai vokiečiai mokslininkas paaiškina, kad pagal šį laikotarpį tautiniais teis okupantas "bleibt in alle Ewigkeit nur Okkupant", nebent jį sudaryt faktinai padėtis teisinti kitas valstybes ar paties nukentėjusiojo pripažinimas (pvg. Boris Meissner, "Die Sowjetunion, die baltischen Staaten und das Voelkerrecht" p. 310), tai ar nevalia pageidauti, kad ir

lietuvis mokslininkas neskubėtų prisitaikyti prie okupanto?

Biulius Pažemnas taip dogmatiškai sitikinąs autoriaus neklaidingumą, kad ir jo akivaizdžius pramanus apie nepriklausomybę su laikotarpio Bažnyčios dominavimu valstybei, apie Bažnyčios "something approaching a church-state" padėtį priima už tikrą pinigą. Ogi faktinai tikrovė buvo tokia, kad, sudarant pirmąjį laikinąjį vyriausybę, kininkų partijos ministrų kandidatams užprotestavus prieš krikščionių demokratų pasiūlytą kunigo kandidatą ministrus, krikščionys demokratams turėjo surasti kitą kandidatą. Še tau ir dominavimas! Turint galvoj, kad Bažnyčios šita valstybei, taigi ir tariamam dominavimas, gal jį praktiškai reikštis tik per krikščionių demokratų bloką, dirstelkime to bloko vaidmenį vyriausybei. Iš 21 nepriklausomybę su laikotarpio ministrų kabineto KD blokams turėjo tris, nuo 1924.VI.18 iki 1926.VI.15. Tautininkai turėjo šešis, nuo 1927.V.3 iki 1939.III.28. (Po 1926.XII.17 perversmo Voldemaro koalicionis ministrų kabinetas laiką si iki

Laikinosios vyriausybės nariui ir LFB biuliusiui

A † A

PLK. JONUI ŠLEPEIUI

mirus, nuoširdžiai užuojaut reiškiamame jį žmonai TEODORAI, dukroms BIRUTEI VENSKUVIENEI, dr. ALDONAI JANA IENEI, joms šeimoms ir kartu liudime.

LFB TARYBA ir
CENTRO VALDYBA

1927.V.3. Atsistatydinus krikšioni demokrat ir kinink partijos ministram, iš koalicinio jis virto tautinink ministr kabinetu. Tod l jis priklauso ir koaliciniam ir tautinink ministr kabinetam). Koalicini ar darbo ministr kabinet , kurie jung vairi politini nusistatym ministrus, buvo 13, nuo 1918.XI.11 iki 1924.VI.18, nuo 1926.VI.15 iki 1927.V.3, ir nuo 1939.II.28 iki 1940.VI.16. Tad nepriklausoma Lietuva tur jo krikšioni demokrat bloko vyriausybės beveik lygiai dvejus metus, tautinink vyriausybės — veik 12 met ir koalicines ar darbo vyriausybės — apie aštuonerius metus. KD blokas tur jo daugum Steigiamajame seime dvejus su puse met ir II-jame seime — trejus metus. Iš t penkeri su puse met treji su puse metai atiteko koalicinei vyriausybei. Šioki fakt akivaizdoje kuris bent kiek objektyvus mokslininkas imsis tvirtinti nepriklausomyb s laikais Bažny i dominavus valstybei?! Civilin s pad ties akt sudarymo tvarka buvo paveld ta, kaip kad ir apstyb vairi sri i statym , iš carin s Rusijos. Kad Rusijos caro planuose nebuvo intensijos stiprinti Lietuvos Katalik bažny ios takos, nekaltant apie dominavim valstybei, tatai tur b t ir bi iulis Pažem nas žino. Kad Lietuva nedemokratin s civilin s pad ties akt sudarymo tvarkos greitosiomis nesudemokratinu, tam buvo vairi priežas i , bet tur b t svarbiausia iš j buvo pati perimt carini statym apstyb . Juk tur b t ir bi iulis Pažem nas Bažny ios dominavimu valstybei ne žvelgs, kai popiežiaus nuncijus išvejamas, su konkordatu nesiskaitoma, katalik akcijos veikt jai — ateitinink , pavasarinink vadai — be teismo, komendanto nutarimu kalinami, kunigai už pamokslus teisiami ir baudžiami. Taciau ir tokiomis valstyb s - bažny ios santyki s lygomis tautinink vyriausyb nesiskubino civilin s pad ties akt sudarymo nedemokratin s tvarkos keisti. KD blokui, o jei bi iulis Pažem nas nori — Katalik Bažny iai tenka atsakomyb tik už Steig. Seimo konstitucijos 80 str.

nedemokratinus nuostatus:

— Religijos mokymas mokyklose yra privalomas, išskyrus mokyklas, steigtas vaikams, kuri t vai nepriklauso jokiai tikybinei organizacijai.

Kadangi jokiai tikybinei organizacijai nepriklausan i t v mokyklinio amžiaus vaik net pa iame Kaune negal jo susidaryti mokyklai reikalingas kiekis, faktiškai tuo b du religijos mokymas buvo privalomas ir jokiai tikybinei organizacijai nepriklausan i ir religijos mokymo nenorin i t v vaikams. 1938 Smetonos konstitucija t nuostat pakeit :

— Pradin se ir vidurin se mokyklose tikyba d stoma mokiniams, priklausantiems prie Valstyb s pripažint Bažny i ir kit tolygi tikybinii organizacij (41 str.).

Bi iuliu Pažem nui smarkiai kli va ir politinis tikslingumas. Mat jis klausim , ar vienam ar kitam politiniam tikslu vykdyti yra tikslingos politin s pastangos, atseit, politin s priemone s, kuri rezultatas nebus palankus, supranta kaip atsiribojim ir nuo paties tikslo. Jei šiaandien maudytis per šalta ir Vaitiek nas mano, kad d l to neverta šiaandien maudytis, pagal Pažem n reiškia, kad Vaitiek nas iš viso prieš maudym si. Tai savotiška pažem niška logika.

Ta pa ia logika bi iulis Pažem nas prisimena ir dar vien Vaitiek no, pasak jo, nuslydim nuo princip , b tent, Vaitiek no politin pragmatizm . Jei graik pragma lietuviškai reiškia veiksm , tai Vaitiek nas buvo ir teb ra už veiksming politik . Tik kai pažem niška logika tikslo siekimo priemones sutapatina su pa iu tikslu, sen j rom n taisykl fortiter in re, suaviter in modo nebegalioja. Negerai, kad bi iulis Pažem nas, pagal t savotišk logik besir pindamas apšaukti Vaitiek n nuslyd liu nuo princip , sa vaip mikliai sukerpa net Vliko memorandumo citat d l Lietuvos pretenzijos

Rytrpius, išleisdamas memorandumo s lyg , kad

— This province (. . .) because of its

NAUJA LIETUVI FRONTO BI IULI CENTRO VALDYBA

Korespondenciniu b du išrinktoji LFB centro valdyba pareigomis pasiskirst : pirmininkas — Balys Raugas, 444 Main Str., Delran, N.J. 08075; narys specialiems uždaviniams — Vytautas Volertas; sekretorius — Edmundas Binkis; išdininkas — Vytautas Volertas, jr.; narys socialiniams reikalams — dr. Albinas Šmulskštys; valdybos nar — Marija Raugien ir valdybos narys — Pranas Baras.

Valdyba išrinkta dvejim metam ir pareigas prad jo eiti nuo 1982 m. sausio I d.

---

role of bastion of German militarism and aggressive imperialism in the past, will hardly be left within the confines of the future German state. Accordingly, the Lithuanian nation files its claim.

Turint galvoj Vokietijos tarptautin svor memorandumo rašymo laikais ir, j sugretinus su jos dabartiniu tarptautiniu svoriu, bi iulio Pažem no cituojamas Vaitiek no abejojimas n ra nevietoj. J pavirtina ir Vliko valdybos nario dr. J. Balio pasisakymai spaudoj, ir pa ios Vokietijos laikysena. Bi iuliu Pažem nui tur b t žinoma, kad V. Vokietijos krašt ("Laender") švietimo ministrai yra sutar mokykl žem lapuose žym ti ne tik dabartines faktines, bet ir 1937.XII. 31. Vokietijos sienas. (Ži r. The Economist, London, 1981.IV.4, p. 40).

Tik pežem niška logika, tapatinanti

tikslo siekimo priemonės su pa iu tikslu, gali padiktuoti bi iuliu Pažem nui tra gišk išvad apie tariam skilim tarp krašto rezistencijos ir "žinom m s laisvinimo politik paži r ". O katras — Vaitiek nas ar Pažem nas — d mesingiau knyg skait , daugiau gilinosi ir teisingiau suvok jos turin , tatai Aiduose paaiškina bi iulio K. Girniaus recenzija.

*

Vertindami dr. Tomo Remeihio knygos svarb m s negausioje svetimomis kalbomis literat roje apie pavergtos Lietuvos pad t ir jos rezistencij , džiaugiam s, kad apie j m s žurnalo puslapiuose pla iau ir giliau pasisak m s mieli bendradarbiai.

J mintys ir interpretacijos papild ir patikslino ne tik pat autori , bet ir knygos vertintojus.

Redakcija visiems nuoširdžiai d koja.

Malonus Skaitytojau,
prašome apsimok ti, jei dar nesate to padar s, prenumerat .
Prenumeratos mokes iu ir auka palaikai
" Laisv " tolimesn leidim .

Lietuvi Fronto Bi iuli centro valdyba, užbaigdama savo dvej met kadencij , paskutiniame pos dy lapkri io 15 Clevelande iš savo izdo paskyr :

“ Laisv ” žurnalui — \$600.00; PLB (Lietuvi Informacijos Centrai Brooklyne) — \$500.00; dramaturgui Anatolijui Kairiui (honoraras) — \$500.00; Lietuvi studij centrui Chicagoje — \$200.00; Kalifornijos pabaltie i laisv s lygai (BAFL) — \$200.00; Pasaulio Lietuvi jau-

nimo s jungai — \$100.00; Lietuvos pa-siuntinyb s pastato remontui — \$100.00; “Aidams” — \$50.00; “Darbininkui” — \$50.00; “Draugui” — \$50.00; “Pasaulio lietuviui” — \$50.00.

LFB c. valdyb sudar : pirmininkas Juozas Ardys ir nariai: Juozas Mikonis, dr. Rimvydas Šliažas, Jonas Vasaris, Vacy s Roci nas, Vincas Akelaitis ir Albetas Sušinskas.

LF BI IULI , AUKOJUSI HANNAFORD
PROJEKTO VYKDYMUI,
S R A Š A S

Po 1500 dol.

L. Valiukas.

Po 1000 dol.

K. ir M. Ambrazai iai, Z. Brinkis, S. Damušis, B. Graužinis, P. Kisielius, J. Kojelis, J. ir A. Pumpu iai, A. Razma, A. Raulinaitis, V. ir E. Vidugiriai, V. ir B. Volertai, J. Uleckas.

Po 400 dol.

J. Žilionis.

Po 250 dol.

A. P., J. Jusionis.

Po 200 dol.

LFB Centro Valdyba.

Po 100 dol.

E. Binkis, V. yvas, D. Kojelyt , L. Kojelis, S. Kungys, V. Maželis, B. Raugas, S. Rudys, V. Roci nas, J. Prakapas, A. Šmulškštys, V. Vaitkus, G. Zabelskis, J. ir V. Žedeikiai, V. Žiaugra, K. Gim-zauskas.

Po 50 dol.

J. Baužys

Po 25 dol.

Ig Kazlauskas.

Po 20 dol.

R. Jautokait .

Pagal gautas iškarpas, apie Skuod raš 151 laikraštis 34 valstyb se:

Alabama — 1; Arizona — 1; Arkan-sas — 3; California — 13; Connecti-cut — 3; Delaware — 1; Florida — 1; Georgia — 4; Illinois — 27; Indiana — 2; Iowa — 2; Kansas — 5; Louisiana — 1; Maryland — 3; Massachusetts — 5; Mi-chigan — 8; Mississippi — 4; Minnesota — 5; Nebraska — 4; New Mexico — 1;

North Carolina — 4; North Dakota — 2; New York — 5; New Jersey — 8; Ohio — 5; Oklahoma — 6; Pennsyl-vania — 2; South Carolina — 1; Texas — 9; Virginia — 8; Vermont — 1; Wash-ington — 2; West Virginia — 1; Wy-oming — 2; Washington, D.C. — 1;

Visa akcija vedama per Baltic American Freedom League, P.O. Box 29657, Los Angeles, Cal. 90029.

Pasaulio Lietuvi Bendruomenei ir JAV LB Krašto valdybai pritarus, BAFL pasiraš ilgesniam terminui sutart su Hannaford firma, kuri pareigojama:

- a. T sti akcij už Skuodžio išlaisvinim ;
- b. Veikti JAV vyriausyb , kad Baltijos valstybi laisv s problem jungt savo užsienio politikos apimt ;
- c. Formuoti palanki Amerikos vieš j opinij Baltijos valstybi laisv s reikalui;
- d. Visais žini kanalais informuoti Ame-

rikos visuomen apie Katalik Bažnyios persekiojim Lietuvoje ir žmogaus teisi pažeidimus Baltijos valstyb se;

e. Vykdyti kitus BAFL pateiktus uždavinius.

Šio didžiulio ir reikšmingo projekto vykdytojai per pirmuosius du m nesius išleid apie 20.000 dol., yra sitikin , kad jie Lietuvos bylos reikalui yra plaiau pasiek Amerikos visuomen , negu Altas ir Vilkas per 10 met , išleid bent pusantro milijono.

Tarptautinis Viktoro Petkaus Komitetas prie Vak. Vokietijos žmogaus teisi draugijos pasveikino Kal d ir N. Met progą Petk drauge su visais persekiojamais jo bi iuliais, j šeimas. Komitetas pasveikino akademik Sacharov , asmenin Petkaus bi iul su žmona Boner, kurie bado streiku ne tik išr pino mariai leidim išvykti JAV, bet pasiek dar vien pergal kovoje už žmogaus teises Sov. S jungoje.

Š.m. lapkri io 21 komitetas perdav per minister Genscher laišk Leonidui Brežnevui, su prašymu paleisti nekaltai nuteist j Viktor Petk . Už tai dešimt Vak. Vokietijos savanori yra pasireng

vienerius metus be atlyginimo dirbti Sov. S jungoje. Šitas pasi lymas išpirkti Petk teiktas jau prieš dvejus metus S. S jungos ambasadoriui Bonoje Semjonovui ir vis tebelaukia atsakymo. Tame pa iame tarpt, komiteto laiške Brežnevas prašomas paleisti Bal Gajausk , Petr Paulait , Id Nudel, Jurij Orlov , kunig Gleb Jakunin , Tatjan Velikanov ir Andriėj Sacharov .

Tarptautiniam Viktoro Petkaus gelb jimo komitetui vadovauja Erich Weiss ir kun. Winfrid Pietreck.

(Europos LF bi iulis
1981 Kal dos)

Tai buvo laisvo žmogaus žvilgis, visa buvo tas pats ir visa buvo kita, nepaisant kiek tai buvo panašu tai, k buvai palik s. Laisv turi daug ryškesnes ir g riu labiau besizavini as akis.

Aloyzas Baronas
"MIRTI VISADA SUSP SI"

Laisv s siekimas savo tautai yra ne tik kiekvieno žmogaus negin ijama teis , bet ir bes lygin pareiga.

Mykolas Krupavi ius

Grįžtant iš Atlanto: J. Ardys, R. Mironienė, R. Ardienė, S. Kudirka, VI. Šakalys

25-T KART

LFB STUDIJŲ IR POILSIO SAVAITĖ

1981-aisiais daug lietuvių organizacijų, draugijų ir institucijų minėjo savo 20, 25, 30 ar net 40 metų iškilimo sukaktis. Džiaugiamės lietuvių pranciškonų provincijos steigimu, didžiavomis Chicagos lietuvių opera, Lietuvių Enciklopedija, jaunimo stovykla Dainava, liuanistinėmis mokyklomis, periodika ir t.t.

sukaktuviniukėms eilė sirikiavo ir Lietuvių Fronto biulienės rengiamos studijos ir poilsio savaitės.

Liepos 11-18 dienomis LF biulienė ir sveikata rinkosi savo 25-ąją savaitę žavingoje Lietuvių pranciškonų vasarvietėje Kennebunkporte, Maine. Šioje vietoje buvo pradėti metiniai biulienės susi-

birimai, ieškant poilsio, dvasinės atgaivos, pramogų ir svarstymų klausimais, kuriais siejosi mūsų išėvija. Ir domu, kad po 25 metų mes susirinko daugiau stovyklautojų negu j buvo pirmoje stovykloje, kurios buvo tam tikra naujų Amerikos lietuvių gyvenime. Europos Fronto biulienė tokias stovyklas buvo pradėjusi trejet metus anksčiau. Tada nedaug kas tikėjo, kad tokie susibūrimai galėtų savo amžius pratęsti net iki šimtmečio ketvirčio. Dabar atrodo, kad nėra ženklų, kad nuo to stovyklų bus atsiskyta ir ateityje.

Stovyklos rengimo našė nešė LFB centro valdyba, kuriai vadovavo inž. Juo-

zas Ardys, padedamas J. Mikonio, dr. R. Šliažo, J. Vasario, V. Roci no ir A. Sušinsko.

Rezistencijos dvasia

Atidarant stovykl šeštadienio vakare, J. Ardys savo žody dėiaug si, kad ši sukaktuvin stovykla liudija m s id j gyvastingum , kad mintys, suformuluotos skirtingose s lygose, išliko gyvos ir kad "po m s id jos v liava b r me tiek laisv s kov pogrindy, tiek iševijos darbuose daugel asmenybi , kurios paliko ir palieka savo vardus Lietuvos laisv s bylos istorijoje".

"Rinkdamiesi skirtingose laiko, minties, konflikt , nesusipratim eroje, kada daug kas nebegali ar nenori suprasti m s iševijos paskirties, LF bi iuliai bes lyginai pasisako už žygius, reikalingus Lietuvos laisvei atgauti. Nekreip me d - mesio kokios partijos, s j džio globoje ar net priva ia iniciatyva pozityv s darbais buvo ar yra vykdomi . Praeity buvo klimpstama taip vadinam darb pasiskirstyme, darb dublikacijos nagrin jimuose, atsinešt ar kitaip sigyt mandat interpretavimo li nuose, užmiršdami pagrindin tiksl — kov už nepriklausom Lietuv " .

Šioje studij ir poilsio savait je pirmumas atiduodamas temoms, artimai susijusioms su m s s j džio tikslais.

LFB tarybos pirm. P. Algis Raulinaitis iš Los Angeles savo žody prisimin prieš 40 met vykus Tautos sukilim , kuris Lietuvos istorijoje buvo septintasis. Laisv s siekiantys sukilimai prasid jo po Lietuvos - Lenkijos valstyb s padalinimo: pirmasis — 1794 m., kada buvo Vilnius išvaduetas iš rus , J. Jainskis buvo paskirtas Lietuvos kariuomen s vadu ir buvo sudaryta laikinoji vyriausy b ; antrasis — 1812 m., kada Napoleonas sudar atskir Lietuvos vyriausy b ; 1831 m. Sukilimo metu susidar atskiros apskri i vadovyb s ir v - liau krašto vyriausy b ; 1961 - 63 m. sukilimo išdavoje buvo uždrausta spauda ir prasid jo gen. Muravjovo siaut jimas;

1905 m., kilus Rusijos s myšiui, didžiajame Vilniaus seime reikalauta autonomijos Lietuvai; 1918 m. sukil lietuviai išsikovojo nepriklausomyb ir 1941 m. tauta parod pasauliui, kad nori gyventi ir tvarkytis savo t vyn je laisvai.

Dr. Juozas Girmius, daugelio stovykl dalyvis, paskaitininkas ir moderatori us dav vis stovykl dom skersp i v , diskutuot tem , nutarim , kult rini bei pragogini rengini atžvilgiu.

Dainavoje buvo 16 stovykl , Kennebunkporte 6, Wasagoje — Kanadoje 2 ir Union Pier 1.

Liet. pranciškon provinciolas T vas Paulius Baltakis dėiaug si, kad frontininkai pasirinko ši viet savo sukaktuvinei stovyklai ir pakviet b ti jos kapelionu. Kviet savo svarstybose neišjungti Dievo, kaip aukš iausio Autoriteto ir Patar jo. Kun. P. Baltakis per vis savait savo rytmetini šv. Miši pamoksluose giliai paliet ši dien žmonijos tik jimo didži sias problemas.

Po žangini žodži , susipažinimo vakare dalyvavo per 70 stovyklautoj iš Chicagos, Clevelando, Detroito, Los Angeles, New Yorko, New Jersey, Kanados, Philadelphijos, Waterburio ir kit vietovi . Prie muzikos ir vaiši stal praleista pora valand .

Pranciškon švent

Sekmadien , liepos 12 lietuviai pranciškonai atšvent savo 40 met JAV sik rimo sukakt su iškilmingomis pamaldomis, kur giedojo Broektono parapijos choras, pranciškon kandidat vokalinis vienetas ir solist M. Bizinkauskait .

iškilmes buvo suvažiav daug sve i iš artim ir tolimesni vietovi . LF bi iuliai jung si maldas, prašydami, kad Aukš iausias laimint juos j užsimojimuose ir dalyvavo Lietuv i dienoje, vykusoje erdvioje vienuolyno sodyboje. Program išpild Bostono Onos Ivaškien s tautini šoki grup s, Broektono choras ir sol. M. Bizinkauskait .

Švent s sve iams išsiskirs ius namo, buvo atidaryta meno paroda, kurioje su

5 paveikslais dalyvavo Marija Ambrozaitienė, su penkiaais Stas Smalinskienė ir su dviem Nijolė Palubinskienė.

Lietuvių periodika

Studijų programa pradėta su rašytoja ir žurnaliste Vytaute Volerter paskaita, kurioje ginta atsakyti klausimams: kuo turime, ko reikalaujame, kas galimas mūsų JAV spaudoje. Per savo svarstymų analizę perleido Draugas, T. Viškas, Žiburius, Darbininkas, Aidus, Laisvųjų Tarybų Sąjunga, Naujienas, Dirbąs, Akirašius, Naują Viltį, Laisvųjų Lietuvių, Pasaulio Lietuvių. Šios paskaita ištiesi atspausdintą pereinamą šio žurnalo numerį. Gyvose diskusijose pasisakė: J. Pažemėnas, J. Kojelis, A. Raulinaitis, V. Petrušis, V. Rocius, V. Vaitiekis, B. Raugas ir kt. Mūsų ginimas sumažinti mūsų periodikos kiekį bent šiuo metu, atrodo, neturėtų pasisekti. Laikraščiai ir žurnalai užsidarys, kai nebeliks skaitytojų, žurnalistų, redaktorių ir svarbiausia, pinigų.

Svetimųjų talka

Juozas Kojelis, lituanistas, žurnalistas, septynerius metus redagavęs šį žurnalą, kalbėjo apie LF biulienę: iš praėjusių einant ateitį. Peržvelgęs LF genezę, jo idėja susikristalizavė, jo brangi kraujo aukšta tautos sukilime bei savanoriškam aukštynėjimui ir tremtyje, stipriai užakcentavo, kad, dirbant tarybų sąsveikimo baruose, nebegalime šiais laikais naudoti senus, neefektingus metodus, ypač informacijos srityje. Todėl Kalifornijoje susiorganizavo Baltic American Freedom League — lyga, kurioje aktyviai reiškiavisi visų Pabaltijiečių tautų atstovai (BAFL, P. O. Box 29657, Los Angeles, CA 90029) ir pasikvietė Hannaford bendrovę talkinti jų darbuose. Ši Public Relations kompanija labai efektingai penkerius metus dirbo ir prezidento Reagano rinkiminėje akcijoje. Frontininkai pasisakė už šį žingsnį. Vadovaujant narių tarpe yra LF biulienė: J. Kojelis, P. A. Raulinaitis ir L. Valiukas. Kiti komiteto nariai lietuviai: pirm. A. Mažeika, D. Barauskaitė, S. Damušis, J. Matulionis.

Kalbėtojas kvietė jungtis šiai akcijai, sukaktyvinti savaitę stovyklautojai gyvai reagavo ir sudarė 9,415 dol. docento Vytauto Skuodžio išlaisvinimo reikalui (6,000 dol.) ir kitai Lietuvos laisvės akcijai.

Komentuodami J. Kojelio pranešimą, klausytojai papildė, teigdami, kad toji talka kels Pabaltijiečių klausimą ne tik spaudoje, radijoje ir televizijoje, bet veiks ir valdžios institucijas.

Po pranešimo stovyklos komendantas J. Mikonis pakvietė šeimyniškam pobūviui su vynu, sūriu, užkandžiais ir šokiais.

Laisvės kovotojai

Rima Mironienė, aktyvioji mūsų visuomenininkė, atvykusi su mūsų tautos šiuo dienu rezistentais Vladu Šakaliu ir Simu Kudirka iš New Yorko, moderavo šiuos pokalbius.

S. Kudirka, kuris su šeimą jau 7 metus gyvenęs Amerikoje ir stebėdamas gyvenimą, turintis priminti nemalonų faktą, kuris įliūdina nuteikė: nemokame vieningai dirbti, smulkios ambicijos trukdo, kalbų kalbos virsta „tauskim“, bet ne rūpor, kurio iš mūsų laukia LKB kronikos. Kalbėtojas mano, kad Maskva esanti be gausitvarkyti su Lenkija, nes rusų imperija strigo Afganistane. Afganistanas išmušė ir Ameriką iš liberalizmo kelio. Vokietijos Bonnoje nesidėmė draugai. Jiems Molotovo - Ribbentropo paktas tebegalioja. Kvietė nekritikuoti jaunimo ir leisti jiems veikti, naudojant juos metodus.

Vladas Šakalys, 15 metų išdidus sovietų kalbimuoju ir dramatiškai pasiekęs laisvę, kalbėjo apie rezistenciją Lietuvoje.

Sovietų imperija laikosi durkliu, bet sugriuvimo iš vidaus nelauktina, nors imperija ir nebe tokia, kokia buvo. Išėivija daug padarė mūsų laikų spaudos draudimui Lietuvoje. 100 knygų pasiuntimas Lietuvos gal daugiau vertas negu pasimatymas su Prezidentu. Reikia nugalėti „baimę“, kuri yra stipresnė už grandines“. Afganistane esant apie 8000 lietuvių karių.

Jiems reikalinga pagalba. Molotovo - Ribbentropo paktas atneš mums nelaim, mus labai nuskriaud. Reikia daryti viską, kad jis būtų atšauktas. Tai mūsų išsivijęs uždavinys. Turi būti kontaktas su kovojančia tauta.

Klausimų - atsakymų sesijoje abiejų kalbotojų mintis būtų galima sutraukti: bendravimas su kraštu privataus pobūdžio — gerai, bet Vilniaus kursais okupantui nerūpi lietuvių stiprinimas, ypač, jei ten nuvykstam nepasiruošus. Hannafordo talka girtina ir reikalinga (VI. Šakalys pasiūlymą 1,000 dol.). Konflikto atveju JAV ieškos etnini tautų pagalbos.

Sveikinom Vytaut Volert

Mūsų mielas bičiulis, rašytojas, veiklus LB ir LFB narys rugpičio 22 d. turįs švęsti savo Romos senatoriaus amžį — 60 metų sukaktį. Bet stovyklautojai, neįdami tokios progos praleisti, sukaktuvinink pasveikino ir pasendino daugiau kaip visų mūsų nesiu (V. Volertas gimęs 1921 m. rugpičio 22 d. Seirijuose, Alytaus apskr.), sukaktį atšventę liepos 14.

Balys Raugas nupasakojo sukaktuvininko kelią: dipl. inž., matematikos ir fizikos mokytojas Lietuvoje, Vokietijoje Kemptene liet. gimnazijos mokytojas,

JAV-se sigijo matematikos ir elektronikos magistro laipsnius, spaudoje bendradarbiauja nuo 1935 metų, LB veiklą sijaungia nuo 1952: apylinkų pirm., Tarybos narys ir pirm., redaktorius, ateitininkas, LF bičiulis, žurnalistas ir penki romanų autorius. Iš paskutinio romano "Greitkelis", išleisto 1981 m. Lietuviškos knygos klubo, ištraukę paskaitą Valentina Raugienė. Ilgiausi ir kurybiniai metai linkėjimais su šampano tostais, vaisiais ir šokiais buvo kukliai pagerbtas mūsų iškilus bičiulis.

Lietuvi Frontas ir Lietuvi Bendruomenė

Savo paskaitoje Balys Raugas kalbėjo apie LF bičiulius dvidešimties metų Lietuvių Bendruomenei. Primins, kad komunizmo grėsmė iš Lietuvos išvarė 80,000 tarybinių, iš kurių 73,000 atsikrievo Vokietijoje ir 7,000 kituose kraštuose, JAV pateko 30,000. LB kaimiški pradžia buvo sunki. LF bičiuliai ir darbo pradžioje ir viliu nepagailėjo nuoširdžios tautos. Išvardino keletą: dr. A. Maceina, dr. J. Girnius, dr. J. Grinius — žymieji LB ideologai, St. Barzdukas — pirmasis LB JAV pirmininkas, PLB pirmininkas, garb. s. pirm., Pasaulio Lietuvio steigėjas ir redaktoriai, Bronius Nainys — JAV kraš-

Ilgiausi metai Vytautui Volertui! S di iš k. d.: St. Smalinskienė, VI. Šakalys, Bronius ir Vytautos Volertai, dr. J. Girnius, S. Kudirkas ir A. Balsys. Stovi — dalis svečių, dalyvavusių pagerbime.

to valdybos ir PLB pirm. ir dabar redaguoja Pasaulio Lietuv, Vytautas Volertas — JAV krašto valdybos pirm., dr. Antanas Razma — Lietuvi Fondo vienas iš steig j , dr. P. Kisielius — ilgametis tarybos narys ir buv. Ateitinink Federacijos vadas, Algimantas Ge ys, LB krašto valdybos pirm., vadovauj s Bendruomen s politiniam sektoriui, Anatolijus Kairys — rašytojas, LB kult ros tarybos judintojas, Leonardas Valiukas — Rezoliucij komiteto pirmininkas, Vytautas Vaitiek nas, J. Brazaitis daug talkino LB. Iš jaunosios kartos pažym tini Linas Kojelis, dabartinis Washingtono LB apylink s pirm. ir Virgus Volertas, JAV Jaunimo s jungos pirm.

Šios temos pilnesn išvystym skaitytojai ras ateinan i met balandžio m n. "Laisv " skiltyse.

Verti prisiminimo

Tre iadien , liepos 15 iškilmingos Mišios, atnašaujamos provincijolo P. Baltakio, OFM, kun. dr. M. Gyvo ir Detroito liet. parapijos klebono V. Kriš i neviaus už žuvusius už Lietuvos laisv , partizanus, ken ian ius Sibire, T vyn je ir neseniai mirusius bi iulius: J. Brazait , dr. J. Grini , A. Baron , I. Mal n , ir už sergan iuosius.

Pamald iškilmingum didino T v. Bernardino Gauslio, OFM vadovaujamas pranciškon kandidat vokalinis kvartetas, kuris išpild B. Markai io Mišias. T v. Baltakis kalb jo apie gyvenimo prasm , apie gyvenim po mirties, apie tikrosios artimo meil s pl tim pasauly. Pabaigoje bendra giesme Marija, Marija buvo prisiminti m s brang s asmenys, išsiskyr iš m s tarpo.

Elena Blandyt

Sporto sal je tre iadienio vakare populiarioji vokalinio ir sceninio žodžio meninink Elena Blandyt su giliu sijautimu ir grakš ia vaidyba patiek m s literat ros klasik k rinius: K. Donelaiio " žuols girpelnys", Maironio — "J rat ir Kastyt ", V. Kr v s — "Užkeikt

merg ", B. Brazdžionio — "Paskutinis pasmerktojo žodis" ir V. Tamulai io — "Sugr žim ". Puik dailiojo žodžio reital praturtino žvalgus Juozo Kojeliko k r j apib dinimas ir gerai parinkta muzikos palyda.

Savomis problemomis

Ir šioje studij ir poilsio savait je, kaip ir per pra jusias 24-rias, LF bi iuliai savo reikal svarstymui paskyr kelet valand . Pranešimus padar Tarybos pirm. P. A. Raulinaitis ir CV pirm. J. Ardys. J. Baužys kalb jo apie "Laisv fond " ir "Lietuvišk j studij centr ", dr. K. Ambrazaitis — apie rezistencij , LFB fond sujungim , V. Roci nas — apie s j džio žurnal , paliesti doc. V. Skuodžio išlaisvinimo ir Vlike atstovavimo reikalai ir kt.

Pla iai sustota ties doc. Skuodžio byla. J. Kojelis teig , kad iki to laiko, išskyrus kelet laišk Kongreso atstovams, nedaug padaryta. Buvo bijoma, kad j (Skuod) gali ištikti tokia pat nelaim , kaip ir badu mirus est J. Kukkk . Nutarta iš ia stovykloje suaukot 9,415 dol. — 6,000 dol. paskirti Skuodžio gelb jtmui per Hannaford kompanij . Ji tuoju tur jo kontaktuoti amerikie i spaud , radij , televizij , Amerikos vyriausyb s atstovus (doc. Skuodis — Amerikos pilietis). Vadinasi, nepasitenkinta tik gražiais žodžiais ar laišk pasiuntimu, bet id ja paremta konkre iai nemaža pinig suma.

Iš pranešim paaišk jo, kad Juozo Brazai io rašt leidimas eina pagal plan (jau išleisti du tomai, tre ias jau spaudoje. Brazai io monografija baigiama rašyti, išleidžiamas A. Barono paskutinis romanas "Mirti visada susp si". "Partizan " tre ioji papildyta laida). Kalb ta apie knyg platinimo tinklo pl tim , l š telkim , nes, kaip žinoma, knyg leidimas labai pabrango (vieno tomo rašt išleidimas kaštuoja apie 9,000 dol.). Pasisakyt už solidarumo mokes io išrinkimo suaktyvinim , nes paramos

Joana Kurait ir Linas Kojelis.

reikalingi skaičiai už Amerikos rib
nemažai.

Vilko buvo grįžta prie Vilko. Pasisakym
suvestin: LFB dalyvauja Vlike, nes res-
pektuoja šis svarbi institucija, bet dide-
li rpesi kelia dabartin s valdybos
užimta linija. Nuoširdus kooperavimas
sunkiai manomas. Tikimasi, kad Vliko
valdybai pasikeitus, bendravimas bus
sklandesnis. Vliko darb nedaug paste-
bima, valdyba nevisada klauso tarybos,
Vlikas išgyvena kriz. Si lyta dal j g
nukreipti LB. Kalb toj eil buvo ilga:
dr. K. Ambrozaitis, J. Ardys, A. Rauli-
naitis, V. Volertas, B. Raugas, dr. P. Ki-
sielius, J. Pumputis, dr. A. Razma, V.
Vaitiek nas, J. Pažem nas, J. Kojelis, V.
Kuzmickas, V. yvas ir kt.

Šiais metais vykdomi LFB CV ir Ta-
rybos rinkimai korespondenciniu b du.
Valdybos centras iš Clevelando bus per-
keltas rytin Amerikos pakrašt. Pasi-
keis ir Tarybos sud tis.

Ar jaunimas sijungs politin darb ?

Kanados LB pirminink advokat Jo-
ana Kurait ir politini moksl magist-
ras Linas Kojelis iš Washington, D.C.,
m gino išsakyti savo kartos, neseniai ia
baigusi mokslus, paži ras lietuviško-
sios politikos apraiškas. Savo pastabose,
pavadintose "Partijos ir politiniai s j -
džiai jaunimo perspektyvose", prele-
gentai tvirtino, kad, neturint savos vals-
tyb s, m s lietuvišk j partij atstovai
neturi nei arenos, nei žmoni, nei pini-
g savo uždaviniams vykdyti. Negal dami
ko konkre iaiai atsiekti, dažnai gr žta
praeit, gyvena fantazijomis, kurdami ne-
aiškius ateities planus, o neretai užsiima
negatyvia, neobjektyvia kritika, šmeižtais
LB dirban i žmoni. Tas atstumia jau-
nim. Bet jaunimo matome LB eil se,
Jaunimo s jungoje, nes LB atlieka ne tik
kult rin s srities bei švietimo darb,
bet s kmingai sijung Lietuvos laisv s

kov . Jaunimui šis kelias yra labiau suprantamas ir daug konkretnesnis. Jei jaunimas gauna konkrečius uždavinius, juos dažnai gana efektingai vykdo. Reikia tik prisiminti Kalantos, Simo Kudirkos atvejus, demonstracijas Los Angeles, San Francisco, Washingtono, Toronto ir kituose miestuose.

Prelegentai nusiskundžia, kad lietuvių jaunimas nebūna ruošiamas sujungti lietuvių politinį darbą.

domiose diskusijose pasisakyta, kad jaunimas bendrai nedaug kuo domisi. Lietuvių Frontas nėra partija, o rezistencinis sąjūdis už Lietuvos nepriklausomybę. Ši idėja apjungia ir prasmina LF veiklą ten ir čia. Jei jaunesnei kartai vardas nepriimtinas, gali jis būti pakeistas, bet rezistencinis sąjūdis, kol Lietuva pavergta, negali pasitraukti iš gyvenimo. Aišku, jaunimui yra sunkiau suprasti šio darbo svarbą taip, kaip supranta dabartiniai partijų ir sąjūdžių darbuotojai, nes, anot Lino Kojelio, "jūmyse tebėra gyva Lietuvos istorija". Plačiau šiais klausimais prelegentai yra pasižadę parašyti "Laisvą".

Vaidai nukelia praeitį

Šveniant sidabrinį studijos poilsio savaitį, buvo malonu grįžti praeitį ir įstebinti dr. K. Ambrazaičio skaidrėmis ir

film archyvo ištraukose. Jie tikrai mažas dalis tebuvo parodyta. Jo turimi filmai ir skaidrės rinkinys yra didelis.

Dr. V. Majauskas, kuris daug kartų buvo LFB savas koncertų, pramogų, humoro laikraštėlio redakcijos narys, pravedė sukaktovinio renginio programą. Per 24 metus susidarė domios ir atmintinos medžiagos iš buvusios stovyklų pramogų, kuriose su savo kuryba, žodžio ir dainos menu yra pasirodę žymieji scenos darbuotojai, solistai, aktoriai, instrumentalistai, literatai. Su tam tikra nostalgija nemažai dabartinių stovyklos dalyvių sekė savo prabėgusių jaunystę, kada su savo jaunu prieaugliu dalyvavo tokiose studijose ir poilsio savaitėse. Dabartas jaunimas, pabaigęs mokslus, kuria savitą gyvenimą. Jie tik vems buvo malonus prisiminimas.

Dr. Majauskas iš savo senų užrašų atsivežė dainas, kupletus, tekstus, dalį sukuria ir, talkinamas dr. P. Kisielius, B. Vasarienas, M. Petrušienė ir St. Džiugienės, terpdavo skaidrėmis ir filmais.

Tomas Venclova

Šioje sukaktovinėje stovykloje buvo pakviesti visi trys žymieji lietuvių rezistentai: Kudirkas, Venclova ir Šakalys. Penktadienio rytą Tomas Venc-

Dr. A. Damušis, V. Vaitiekūnas, J. Ardys, dr. P. Kisielius ir dr. A. Razma, pokalbio metu vasarvietės kavinėje.

Sukaktuvin s stovyklos dalyvi grup prie arch. J. Muloko Kryžiaus keli paminklo.

lova kalb jo tema: Pokario rezistencijos taka v lesnei lietuvi literat rai ir socialiniams žmoni santykiams". Anot paskaitininko, tas laikotarpis buvo viena iš daugelio rašytoj tem . Ji buvo "madinga ir naudinga". Romanuose ir filmuose keliamos id jos: nepriklausomyb s praradimas, partizan pralaim jimas, strib kovos su partizanais. Daug kur autoriai perša mint , kad partizan veikla buvo sukurstyta buvusio r žimo, kad tai buvo klasi kova, o ne tautinio susipratimo išdava, parodant partizanus, kaip pl šikus, degeneratus, o komunist stribus — kaip idealistus. Anot kalb tojo, tai "apgaulingas bandymas pridengti nuogyb ". Strib eil se kaip tik buvo daug žemos moral s kriminalist .

Paskaitininkas, pailiustruodamas ištraukomis, pažvelg P. Cvirkos "Up ne gr žta", V. Zelakevi iaus "Niekas nenori mirti", Sluckio "Laiptai dang ", S. Šaltenio k ryb ir V. Petkevi iaus — "Šautuvas, meil ir duona" roman , kurio susilaukta ir antras jau pataisytas leidimas (1967 ir 1974). Jei to romano pirmoje laidoje matome partizan tarpe ir padori žmoni , antrajame leidime jau

neb ra Stalino, išmesta apie ekist žiaurumus, partizan kovose neb ra užuomin apie tautinius motyvus, neminimi išvežimai ir t.t. Biauariai viskas pakeista. Pagal kalb toj , "romanas yra išromytas".

Partizan karas žmoni s mon je paliko gili p dsak , kov teigiami prisiminimai ir tautoje sutampa su išėivijos mintimi. Gaila, kad pasipriešinimas prasid jo per v lai, gaila, kad kariuomen nepasipriešino, bet partizan pralietas kraujas nenu jo veltui.

Išėivijos literat ra partizan tema esanti silpna. Autoriai tos tragedijos nemat , neišgyveno. ia tikrai išskirtini Daumanto "Partizanai" ir Juci t s "P dos mirties zonoje".

Puikus koncertas

Sukaktuvin studij ir poilsio savait buvo užbaigta šauniu koncertu, kur išpild Bostono vyr sekstetas, vadovaujamas komp. Juliaus Gaidelio, solist Maryt Bizinkauskait — tre ios kartos lietuvaite , ir rašytoja Al R ta-Arbien iš Los Angeles, paskai usi kelion s sp dži Lietuv , pavadint "Pakeliui t višk ".

Vladas Šakalys ir dr. Vytautas Majauskas žygiuoja ir diskutuoja. Fone stovyklautojai ir Liurdas.

Studijos ir poilsis pasibaig . Prieš akis kelion namo. Sudie Kennebunkportui su Liurdo šventove ir vienuolynu.

Koncerto klaus si visi pranciškon vasarviet s poilsiautojai. Koncerto praneš jas — dr. Vytautas Majauskas. Solist dviejuose iš jimuose padainavo liaudies dain , lietuvi ir pasaulini kompozitori k rini . Solistei akomponavo James Hay ir vienai "biso" dainai — solist s t vas.

Sekstetas, tur s jau 10 met chorin patirt , gerus balsus (bosai: V. Eikinas, Pr. Starkus, baritonai: R. Lizdenis, Br. Banaitis ir tenorai: H. ir N. Lingertai-iai) ir puik vadov , dav profesionalinio lygio koncert . Sekstetas padainavo 14 dain . Tiek solist s, tiek vyr dainos iššauk klausytoj audring pritarim . Jie išpild dar po tris programoje nenumatyas dainas.

Po koncerto vaiš s ir šokiai.

Sukaktuvinei stovyklai Dievas nepa-

gail jo gero ir saul to oro. Maudymosi entuziastai tur jo daug prog pasidžiaugti Atlanto bangomis, plaukioti vasarviet s s raus vandens baseine, nuvažiuoti vasaros metu toje apylink je veikian ius teatrus, atidarytus muziejus, meno galerijas bei gardžiuotis Maino v žiais. O susikaupti maldai vargiai galima atrasti gilesn s ramyb s kaip šv. Antano meniškoje šventov je.

LFB centro valdybos pirmininko ir studij moderatoriaus Juozo Ardžio pad kos žodžiu ir dr. Adolfo Damušio link jima is — neatsakyti darb , kuriems mus pareigoja dabarties tikrov — LF bi iuliai ir sve iai užbaig sukaktuvin studij ir poilsio savait . Iki pasimatymo Dainavoje!

V. Roci nas

Visos stovyklos nuotraukos Vytauto Maželio

Mielas skaitytojau,
pastabas apie " Laisv " žurnal si sk redaktoriui
iki 1982.III.15.

NAUJI LEIDINIAI

CATHOLICS IN SOVIET-OCCUPIED LITHUANIA Faith under Persecution. A Publication of Aid to the Church in Need. Translated from CHRETIENS DE L'EST No. 27, 1980. Iš kalbos išvertė Vita Matusaitis. Leidinio redaktorius Marian Skabeikis, vertimo redaktorius Kazimieras Pugevičius. Spauda — Franciscan Fathers Press, Brooklyn, N.Y. 1981 m.

Leidiny s 120 psl., gausiai iliustruotas nuotraukomis iš praeities ir dabarties, d t trys žem lapiai, dom s statistiniai duomenys. Knyga suskirstyta tris pagrindines dalis: 1. The Lithuanian Nation, 2. The Lithuanian Church: Yesterday ir 3. The Lithuanian Church: Today. Paryžiuje yra leidžiamas kas trys m nesiai žurnalas Chretiens de L'est apie Ryt krikščioni pad t. Šis žurnalas vien numer (27, 1980) paskyr išimtinai okupuotos Lietuvos katalikams. Katalik Religin šalpa verta didel s pagarbos už šio leidinio par pinim angl kalba. J galima gauti Lithuanian Catholic Religious Aid, 351 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Kaina 2 dol. Leidin platina savo staugose "Aid to the Church in Need", 19362 El Toro Rd., P.O. Box 1000, El Toro, Ca. 92630. Be to, Anglijoje, Airijoje ir Australijoje. Tai miniat rin enciklopedija apie Lietuv ir jos katalikus. Angliškai skaitan ioji visuomen iš jos gal s susidaryti nors siaur , bet objektv vaizd apie dabartin okupuot Lietuv ir jos persekiojam Bažny i . Graži ir vertinga dovana angl kalb naudojantiems draugams.

Aloyzas Baronas. MIRTI VISADA SUSPĖSI. Romanas. 264 psl. Aplankas ir viršelis Nijol s Vedegyt s-Palubinskien s. Spaudai paruoš Aloyzo Barono bi iuliai. Dvyliktasis "Laisv Fondo lietuviškai kult rai ugdyti leidiny s. Spaud "Draugo" spaustuv . Gaunama leidykloje, 5620 S.

Claremont Ave., Chicago, IL 60636 ir pas platintojus. Kaina minkštasis virš. 8 dol. Tai paskutinis per anksti mirusio talentingo rašytojo k riny s. Romane vaizduojamas tragiškasis Lietuvos istorijos laikotarpis — partizan kovos šiaur s Lietuvoje antro bolševikme io pradžioje. "Tai buvo heroizmo, išdavim , tardym , kankinim , kal jim ir Sibiro metas. Buvo be galo sunku apsispr sti kaip elgtis ne tik kovotojams, bet ir ramiems kaimo gyventojams, kurie nor jo tik gyventi. Baronas palie ia labai jautri tem — ar geriau herojiškai mirti, ar, per daug nenusižengiant savo s žinei ir artimui, leistis kompromisus ir išlikti nesunaikintam" — taikliai apib dinamą knygos aplanko pastabose.

PEGASUS ON STILTS. Ar jas Vitkauskas. 30 trump eili . Leidiny s gaunamas pas autori . 309 Varick Street, Jersey City, N.J. 07302. Kaina 1 dol. Ar jas Vit-

kauskas — savanoris k r jas, nuo 1933 metu gyvena JAV. Iki Lietuvos okupacijos jis buvo Lietuvos spaudos bendradarbis, o nuo 1940 m. rašo angliškai ir yra steig s savo "World-Wide News Bureau" biur , kuris apr pina žiniomis ir fotografijomis vairius prekybos bei pramonės leidinius ir bendrai periodik angl kalba. Jo redaguojame "American Scene" leidiny A. Vitkauskas laikas nuo laiko terpia ir žini apie Lietuv bei lietuvius.

PASAULIO LIETUVIS. 1981 m. Nr. 12 (146), gruodis. Pasaulio Lietuvi Bendruomen s m nesinis žurnalas — Bendruomen s min iai ir gyvenimui. Redaktorius Bronius Nainys. 48 psl. gausiai iliustruotas, aktualus žurnalas. Šiame numery randame paskutin a.a. Stasio Barzduko žod , jau kit užrašyt , nes jis buvo jau galutinai apak s: "Kuriuo keliu: Princip ar palaidumo?", Tomo Venclovo "Danijoje apsilankius", B. Mock nien s "Kod l australai pakeit savo politik ", VI. Ramojaus "Pensilvanijos angliakasi Lietuva šiandien", dr. Adolfo Damušio — "1941 m. sukilimas", LKB kronikos Nr. 49 apžvalga", Br. Juodelis — "Katedra jau steigta," Br. Railos — Neužpustytos Katališcio p dos", Australijos LB biblioteka Melbourne, Balsai iš Piet , Dainos, dail s, šokio ir žodžio vaivorykšt , Pokalbis su PLB valdybos pirm. inž. Vytautu Kamant , Baigmin JAV LB IX Tarybos sesija. Pla ios sporto, skaut , savais reikalais, Lietuvi Fondo ir kt. apžvalgos. Metin prenumerata — 10 dol. metams, garb s prenumerata — 20 dol. Adresas: 5620 South Claremont Ave., Chicago, IL. 60636, USA.

LIETUVIS ŽURNALISTAS. Nr. 10. 1981 m. lapkritis, 56 psl. Lietuvi Žurnalist S jungos neperiodinis leidinys. Išleido Lietuvi Žurnalist S jungos C.V. Redaktor — R ta Kleva Vidži nien , 23500 Via Galera, Valencia, CA. 91355. Tai paskutinis LŽS CV, kuriai pirmininkavo Jonas Kuprionis, leidinys. Ši valdyba išleido tris "Lietuvio žurnalisto" numerius. Žurnale paskelbta ir naujai išrinkta žurnalist valdyba: Algirdas Pužauskas, Vytautas Kasni nas, Jurgis Janušaitis, Petras Petrutis ir Bronius Juodelis. Šiame gerai suredaguotame, gausiai iliustruotam ir informaciniam numery rašo: P. Garšva, Petras Pamataitis, Bronys Raila, Gražut Šlapelyt -Sirutien , Vytautas Zelenis, P. Jonikas, Audron M. Žemaitaitien , Stepas Varanka, Vaclovas Saudargas, Rita Bureikait , Gintaras Grušas, Ar nas Sodonis, Nora Burbait , A. Adom nas, Osvaldas Žadvydas, R. K. Vildži nien , Petras iabis, Antanas Grinius, Jonas Sakas, Jonas Kuprionis, Janina Nar n -Pakštien , L.R. ir kiti. domios ir kondensuotos apžvalgos, Detroito skyriaus žinios, radijo skyrius, laiškai, knygos ir kt. Kaina 1 dol.

POPULIARIOS MUZIKOS PLOKŠTEL . Montreal io Aušros Vart parapijos choro dirigento, modernios muzikos k r jo Aleksandro Stankevi iaus-Stankay plokštel (45) išleido ABLE Record Co., Ltd. Plokštel je rekorduota du k riniai: C'EST BOB — dainuoja pats kompozitorius ir "Love L.A." instrumentalinis džazo k rinys. Plokštel , kurios kaina 2 dol., gaunama šiuo adresu: A. Stankevius, 672 Victoria Ave, Westmount, Que H3Y-2R9, Canada.

R pintis vienybe be meil s b t lygu statyti namus be pamat . Meil yra gilioji vienyb s versm , nes tik meil s vienyb leidžia broliškai susitarti, nepaisant vis galim skirtybi .

Be meil s vienyb nepasiekiamo.

Dr. Juozas Girnius
"Idealas ir laikas"

GERIAUSIAS STIPRYB S K SNIS

Vienyb — septyni raidži , o toks didelis ir svarbus žodis. Amži b gyje, o ypa dabar, taip reikalingas! Apie j kalbame, žadame j praktikuoti. O vis praeiname pro šal , lyg nusisuk , lyg j užmirš , lyg susig d ir akis užsideng . O kai pro uždengt aki plyšel paži rime, nesvariais argumentais save norime tikinti, kad tik kiti kalti, jei su vienybe prasilenkia.

M s tautos istorijoje buvo labai daug kraujuot met . “Retai kuriai kitai tautai teko tiek daug laiko ir energijos išeikvoti kovojant už savo žem ir laisv ” — raš R. Šilbajoris. O ir dabartin j Lietuvoj, kai kada savo keist duokl okupantui atiduod s rašytojas J. Avižius, lyg visk atpirkdamas, išsitaria: “Vakar mus kurst tarp sav s pjautis vieni, o šiandien kiti. Ir tie, ir anie šaukia išvadav Lietuv , o rezultatas? Keli tokie išvadavimai — ir nebeliks tautos”.

Mums reikia vienyb s kasdienin dien praleidžiant, tarp saviški , bendruomen išlaikant ir j stiprinant, o ypa savo skol gr žinant paliktai t vynei — j turi b ti laisva ir visi keliai j sugr žti atidaryti! Kaip b t gerai, kad to siekiant, visi vienodai pajustume ant m s pe i

užd t pareigos rank ! Tada visk pla iau ir aiškiau matytume. Tada ir vienyb s žod labiau vertintume. Ir jo prasmei nusilenk , susilaikytume nuo piktesnio žodžio, darbo žingsnyje kitiems pagalio nepakištume, o reikale, su šypsena, vienas kitam talkos rank ištiestume.

Kai mes kasdien kalbame savo tik jimo poterius, juos baig prisiminkime ir Vinco Kudirkos, Lietuvos himne rašytus žodžius — Vienyb težydi! Yra daug pagrindo manyti, kad poetas Justinas Marcinkevi ius, 1979 metais rašydamas poem apie Vilniaus universiteto 400 met sukakt , ir ten, ir ia gyvenantiems, paraš :

Graudi ta amžina malda už
kalb —
už rugio žied ir nam žarij .
Sakyk man, kad girdi ir kad
nešalta,
kad plaukia per tave gyvyb s
up
ir žodžio avin lis iš jo geria:
stipryb s žol , broli, jam
nuskink!

Tad, visur ir visada, atsimindami vienyb s b tinum , vieni kitiems parinkime ir nuolat dovanokime t geriausi stipryb s k sn , kur vadiname vienyb s žodžiu. (bg)

LAISV FONDAS
LIETUVIŠKAI KULT RAI UGDYTI
5620 S. Claremont Ave., Chicago, Ill. 60636

FONDO LEIDINIAI:

Vytautas Maernis POEZIJA. Redagavo K. Brad nas. Iliustravo P. Augius. vad paraš A. Nyka-Nili nas. Išleista dr. A. Šmulškio l šomis. 1961.

Juozas Girnius TAUTA IR TAUTIN IŠTIKIMYB . Veikalas, skirtas gyvosios lietuvių s problemoms išsivijoje. Dailininkas S. Ramanauskas. 1961.

Juozas Daumantas PARTIZANAI. II laida. Iliustruota P. Lap s. 1962.

N. E. S duvis VIEN VIENI. Lietuvi tautos dvidešimt penkeri met rezistencija. Iliustracijos P. Jurkaus. 1964.

Juozas Girnius ŽMOGUS BE DIEVO. Dailininkas A. Kurauskas. Knyga, skiriama ateizmo filosofinei analizei. 1964.

LITHUANIA UNDER THE SOVIETS. Portrait of a Nation, 1940-65. Edited by V. Stanley Vardys. Frederic A. Prager, Publishers (mecenatas LAISV FONDAS LIETUVIŠKAI KULT RAI UGDYTI. 1965.

Mykolas Viltis NEPARAŠYTI LAIŠKAI. Eil rašiai, skirti tiems, kuri atminimas ir kapai išniekinti. Iliustracijos P. Jurkaus. 1966.

LIETUVI KULT RA SVETUR 1945-1967. Redagavo K. Brad nas. Dailininkas V. O. Virkau. Rašo: A. Vaiulaitis, K. Keblys, R. Šilbajoris, S. Santvaras, V. Kulbokas, J. Girnius ir . Grincevius. 1968.

Vladas Ramojus KRITUSIEJI UŽ LAISV , II tomas. 1969.

Juozas Brazaitis RAŠTAI I. 1980.

Juozas Brazaitis Raštai II. 1981.

Aloyzas Baronas MIRTI VISADA SUSP SI. Paskutinis rašytojo romanas iš tragiškiausio Lietuvos istorijoje laikotarpio — partizan kov . 1981.